

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

فہرنگوڪ

ورد بوئنه وەپەك له بابەتەكانی

قورئانی پیروژ

وەرگێراوی

ماموستا هەزار

کوردی بە کوردی و فارسی
مەمەد ئەمین بیژەنی

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النُّقَافِي)

براي دانلود كتابهاي مختلف مراجعه: (مَنْتَدَى اقْرأ النُقَافِي)

بۆدابهزانندی جوهرها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ النُّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتاب (کوردی ، عربی ، فارسی)

وهناو خوا

فهرهه نگوک و ورد بوئه وهیه ک له بابه ته کانی

قورئانی پیروژ

وهرگیراوی ماموستا ههزار

(کوردی به کوردی و فارسی)

معه ممه دنه مین بیژه نی

۱۳۸۴

ناسنامه‌ی کتیب

نشر رهرو: مهاباد - پایین تر از چهار راه مولوی - تلفن: ۲۲۲۵۵۲۵

نیوی کتیب: فهره‌نگو ک و وردبونه‌وه‌یه ک له بابه‌ته‌کانی قورئانی پیروز

تۆره‌ر: محهمه‌دئه‌مین بیژهنی

سالی چاپ: ۱۳۸۴

نۆبه‌تی چاپ: یه‌که‌م

هه‌ژمار: ۲۰۰۰ دانه

ناشر: ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ره‌هره‌وی مه‌هاباد

شابک: ۹۶۴-۶۸۰۶-۵۱-۱

وهناو خوا

پيشهكى

ئيمه كه ده ليين مۇسۇلمانين، يا هر كه سى به پىي هستى په يچورى خوى لىي ده كۆلته وه كه بزاني ئىسلام، يا دینه كاني تر، يا خو دنیا چيه و ده دنیا به دا چ تپه رپوه و چ گوزه راوه و چى به سر دى و چمان لى دى. منيش ده مويست چاك بزائم ئىسلام چيه و چونه و ناوه روكى قورئانى پيرو چى تيا نوسراوه.

جا به و بونه وه له ميژ بو وه ك زوربه ي خه لكى كوردوستان كه بيستبومان ماموستا هزار خه ريكي وه رگيراني قورئانى پيرو به زباني كوردى يه، چاوه روان بوم زو وه رگيراوه كه ي به زواني ره وان و پاك و بى گه ردى كوردى وه خو پيم و لىي تى بگم. سو پاس بو خوا كه گه يشت، دم خو ينده وه و له كاتى خو ينده وه دا ده مدى كه هينديك و يا بليم زوربه ي وشه كاني بو من ئاشنانين و ناچار بوم بو هر وشه يه ده بى، له «هه نبا نه بورينه» دا كه به بو چو نى من گه و ره ترين فخره ننگنامه ي زمانى كوردى يه، بيدوزمه وه.

چون وشه كاني ره سه نى كوردى زور بون و زور جار له بيرم ده چونه وه، نه و جار بپر يارم دا كه هر وشه يه ك چاوم پى ده كه وى، له كاتى ليكولينه وه دا ده ست به جى بى نوسمه وه و يادداشتى بگم. دواى ماوه يه ك هه ستم پى كرد، يه ك له كن يه ك بونه زور. پيشم خوش بو كه س و كار و خزم و دوستانىش وه يان خو پين، به خوم ده گوت زور چا كه، هر كه س ويستى له چهنه لاپه رى جوان دا ده يان نوسمه وه و بو يان فتو كويى ده كه م و ده يانده مييه!

ئاوا جار جار له كن دوست و ئاشنايان باسم ده كرد، وا بۇ پرواين له سەر ئه وه بۇوا باشته چا پى كم. ده بىر كه وتم، ئه ر كىكى گرانم له سەر شانى خۆم هه ست پى كرد كه بلى پىك پى. من كه ده خزمه ت كو مه ل دام و ده پى زۆر تر خزمه ت به خه لك بكه م، به لام ئاخۆ ده توانم! و يا بلى لىم قبول بكرى. خۆم به خوا ئه سپارد و ده ستم پى كرد، زۆر به شىنه پى و له سهره تا وه ده ستم پى كرده وه، جار پىك، دۇ جار و چه ند جار پىش... له سهر پرا لىم پروانى و ههر كه ره ته ش كه خۆم هىندىك له واژه كانم نه ده زانى و يا هه ستم پى ده كرد هىندى له هاوزوانانم نايان زانن، يه ك به دواى يه ك دا، وا چا كه بلىم لاپه ر به لاپه ر ده منۆسینه وه و يادداشتم ده كردن و له كن خۆم پرامده گرتن و تى ده كو شام كه ئه و مانا يه له «هه بنانه بو رينه» دا بدۆز مه وه، كه مه به ست ماناى وشى ئايه ته كه يه كه ده ناو قورئانى پىروژدا هه يه. چو ن وشه و له بىزى وا هه يه چه ندين مانا هه لده گرى.

من هاتم به پى تو انام ماناى ئه و وشانه ي كه نه م ده زانين و به چا كى له ماناى ته واوى ئايه ته كه حا لى نه ده بو م دم دۆز ينه وه و دم نو سين. وه به ره مى ئه و ته قا لايه ئه وه يه كه له به ر چاوتانه و لى ده روانن. پىويسته بزائرى، وشى وا هه يه كه ده ناو «هه بنان يه بو رينه» دا چه ندين ماناى هه يه، به لام نه ها تو م ته واوى ئه و مانا يانه بنو سم، چون به پىويستم نه زان يوه. و به تايه ت ماناى ئه و وشانه م نو سى كه ماناى بنه ر ه تى ئايه ته كه ته وا و ده كا و به دواى ويدا يه ك دۇ ماناى ديش كه ها ومانان و يا جيان و ماناى فارسى شم نو سين. بو يه م وا كورت كردونه وه هه تا حه وه سه لى خو ئينه ران به سه ر نه چى. تيشيدا هه يه كه ده ناو فه ره نه نگو كه كه دا به عزه وشه يه ك دۇ سى جار دۇ پات كرا وه ته وه، چو ن جارى وا هه يه خو ئينه ر له بىرى ده چته وه، ئه مه ش بو سانا كردنه و هه تا خو ئينه ر زۆرى لى نه گه رى. هه ر وه ها له په نا هه ر وشه يه ك ژماره ي ئايه تى سو ره كانم نو سين. وشى ساناشى زۆر تيدان و بو ئه و كه سانه يه كه له زيانى كوردى دا شاره زانين و شاره زا كان ره خنم لى نه گرن و هه مو كه س وه ك خو هه لنه سه نك نين كه بو چ ئه و وشه سانا و ها سانانه ي هه لى زاردو ن، به تايه ت بو يه م بو هه ر كه س به شى خو ي لى هه لكه ر نى. له هىندىك جيان له ته فسيري نور نو سرا وه ي دو كتور مسته فا خو رپه م دل به هه ر م وه رگر توه. سو پاس بو خوالى خو ش بو ملا "عه ولاى ئه حمه ديان" كه بو مانا كردنه وه ي نى وى سو ره ته كان ئارىكارى كردم. هه ر وه تر پىز و سو پاسم هه يه بو كا ك سه لاحى ئاشتى، ئوستاد بىه ر ژوزى خزرى به تايه ت بو كا ك على سه مىمى كه بو من ئارىكار نكى باش بو ن.

محله ده مین بیژنه

۱۳۸۴ / ۲ / ۲۴

فہرہ نگوک

(سۆرهی فاتیحه - لاپه‌ری ۱)

- فاتیحه: سه‌ره‌تای کتیب، پیشه‌کی کتاو [ف] دیاچه‌ی کتاب
- ۱ ده‌هنده: ده‌هنده، دلّاو [ف] بخشنده
- ۱ دلّوفان: خاوه‌ن به‌زه، دلّنه‌رم [ف] مهربان
- ۲ سوپاس: سپاس، به‌چاکه‌زانین، چاکه‌له‌به‌ر چاوبون [ف] تشکر
- ۲ راهینه‌ر: فیرکار [ف] تعلیم‌دهنده، آموزنده
- ۲ راهین: که‌سێ که‌ مروّ یا گیاندارێ تر تالیم‌ده‌دا، فیرکه‌ر [ف] آموزنده، مرتی
- ۴ خاوه‌ن: خاوه‌ن، خێو، ساحیب [ف] صاحب
- ۴ په‌سلان: پڕۆزێ قیامت، سه‌لا [ف] روز قیامت
- ۵ ئاریکار: یاری‌ده‌ر، هاریکار، که‌سێ کۆمه‌گ به‌که‌سێ ده‌کا [ف] یاری‌دهنده
- ۶ شماره‌زا: ۱ - به‌له‌د، به‌ریگه‌زان ۲ - زانا‌له‌کاروبار، پسپۆر [ف] ۱ - بلد ۲ - دانا و آگاه به‌کار

(سۆره‌ی به‌قه‌ره - لاپه‌ری ۲)

- به‌قه‌ره: مانگا، چیل [ف] ماده‌گاو
- گا: نی‌ری چیل [ف] گاونر [ع] ثور
- ۲ پارێزگار: دیندار و له‌خواترس [ف] پرهیزکار
- ۳ پروا: ۱ - باوه‌ر، ئیمان ۲ - ئیجازه، په‌وا زانین [ف] ۱ - باور ۲ - اجازه
- ۵ رزگاران: ئازادان [ف] رستگاران
- ۱۱ هه‌رد: ۱ - عه‌رد، زه‌مین، ئه‌رز ۲ - شاخی سه‌خت و پڕبه‌رد [ف] ۱ - زمین ۲ - کوه‌سنگی و سخت
- ۱۶ به‌دی: ۱ - دیتن، دین ۲ - به‌گومان و مه‌زته ۳ - ئاری [ف] ۱ - دیدن ۲ - به‌گمان ۳ - آری

- ۱۷ پیگردن: هه‌لکردنی ئاگر و چرا [ف] روشن کردن آتش چراغ
- ۱۷ ناشته‌با: شت [ف] موجودی
- ۲۱ وه‌دی: وه‌بر چاو‌که‌وتن، رۆدان [ف] به وقوع پیوستن
- ۲۱ وه‌دی‌هینان: خولقاندن، دروست کردن [ف] آفریدن
- ۲۲ به‌روبو: به‌هره‌ی زه‌مین، داهاتی زه‌وی [ف] بهره‌ی زمین
- ۲۲ هو: سه‌به‌ب، سۆنگه [ف] انگیزه، سبب
- ۲۲ ده‌یسا: ۱- جا‌که‌ وایه ۲- ده‌ ئیتر [ف] ۱- پس ۲- پس دیگر
- ۲۳ ده‌سا: ۱- جا‌که‌ وایه ۲- ده‌ ئیتر [ف] ۱- پس ۲- پس دیگر
- ۲۴ سا: ۱- که‌ وابۆ، ئیتر ۲- کات، ده‌م [ف] ۱- پس، که‌ اینطور ۲- هنگام
- ۲۴ مرو: ۱- بنیاده‌م ۲- که‌سه‌ی که‌ کاری پیاوانه‌ ده‌ کا، پیاو [ف] ۱- بشر ۲- مرد
- ۲۵ به‌ری: ۱- له‌ پێشۆدا ۲- به‌ئێ [ف] ۱- از قبل ۲- آری
- ۲۶ گه‌ره‌ک: پێویسته، ئه‌بێ، ئه‌شی [ف] لازم است
- ۲۶ فره‌: زۆر، زاف، گه‌لێک، زنده، پر [ف] زیاد
- ۲۷ هه‌رد: زه‌مین، هه‌رد [ف] زمین
- ۲۸ نه‌وسا: ۱- نه‌و ده‌م، نه‌و کات ۲- فێ‌گافی [ف] آن دم
- ۲۹ به‌ره‌م: به‌هره، داهات، به‌ش [ف] بهره، حاصل، تولید
- ۲۹ په‌رژان: خه‌ریک بو‌ن، گو‌ی پێدان [ف] مشغولیت
- ۳۰ بریکار: وه‌ کێل، نایب [ف] وکیل، جانشین
- ۳۰ شو‌کرانه: خه‌ردان به‌ هه‌ژاران له‌ مزگینی رۆداوی دلخۆشکه‌ر [ف] مژدگانی خیر در مقابل کار خوب
- ۳۰ شو‌کرانه‌ بۆ‌ژ: ۱- رازی به‌ به‌ش، قنیات‌که‌ر ۲- سپاسکار [ف] ۱- قانع ۲- سپاسگزار
- ۳۲ که‌مایه‌تی: به‌رانبه‌ری زۆرینه [ف] ۱- نقص ۲- عیب ۳- کمبود
- ۳۲ به‌ده‌ر: ۱- جگه، پێجگه ۲- بو‌ده‌ره‌وه [ف] ۱- جز ۲- بیرون

- ۳۳ نهوت: ۱- نه کوت ۲- نفت [ف] ۱- نگفتم ۲- نفت
- ۳۳ نهینی: ۱- نه هینی ۲- په نامه کی، سور [ف] ۱- راز ۲- نهانی
- ۳۴ کړنوش: خو بوچکه وکردن به لای که سیکه وه [ف] ۱- کړنش ۲- تعظیم
- ۳۴ سپله: پی نه زان، بی نه مه گ [ف] بی وفا، ناسپاس
- ۳۷ وشه: وته، واژه، ویژه، بیژه، قسه، له بز، که لیمه [ف] کلمه
- ۳۸ گشتو: هه مو تان (مه بهس ئاده م و حه وا و...)
- ۳۸ ریڼوین: ری نیشاندهر [ف] راهنما
- ۳۹ هه له: سه هو، خه له ت [ف] اشتباه، غلط
- ۴۰ زار و زیچ: ژن و مال، خیزان به گشتی [ف] خانواده
- ۴۰ ئیسرا ئیل: به پی ئایه تی ۵۸ سوړه ی مهربم پیغه مبر بو
- ۴۴ ناخو: ئایا، له وانه په، تو بیژی، ناخوا [ف] آیا، تو گوئی
- ۴۵ خوړاگر: له سر خو، خوددار [ف] متحمل، صبور، بردبار، مقاوم
- ۴۵ هانا: په نا، فریا، هاوار، داد [ف] پناه بردن و دادخواهی
- ۴۸ تاوان: ۱- گوناح، خه تا، سوچ ۲- پاداشت [ف] ۱- گناه ۲- پاداش
- ۴۹ سه رپرا: ده گه له نه وه شا، سه رپرا [ف] علاوه بر
- ۴۹ جزیا: دهر د و ئازار، ئازار، شکه نجبه، عه زیه ت [ف] ۱- سزا ۲- پاداش
- ۴۹ جه زره به: ئازار، عه زیه ت [ف] آزار
- ۴۹ جهزا: سزا، پاداشت [ف] پاداش، مزد
- ۴۹ نه زمون: ئیمتیحان، تا قی کردنه وه، جه پانندن [ف] آزمون
- ۴۹ مه زن: ۱- سه روک، ره ئیس ۲- زه لام، گه وره [ف] ۱- سردار، رئیس ۲- گنده، بز رگ
- ۵۰ وهل: ۱- ده گه له ۲- به ره لدا [ف] ۱- با، همراه ۲- ول، رها
- ۵۱ ژوان: پیک گه یشتن له جیگه به کی دیاری [ف] به هم رسیدن در جای از قبل تعیین شده
- ۵۱ گویره ک: گوئیگ [ف] گوئگ

- ۵۲ شوکرانە بۆیۆ: ۱- رازی به بهش، قنیا تکه ر ۲- سپاسکار [ف] ۱- قانع ۲- سپاسگزار
- ۵۳ هۆ: سه بهب، گریۆ، مهرج، شهرت [ف] شرط
- ۵۳ بۆاردن: ۱- ژماردن ۲- نه قاندن (چاک له خهراپ جیا کردنه وه) ۳- تاوان دان [ف] ۱- شمردن
۲- برگزیدن ۳- تاوان دادن
- ۵۳ هۆی بۆارتن: هۆی ههڵ بۆارتن (که بتوانی چاک له خهراپ جیا کاته وه «مه بهس فورقان»)
[ف] باعث انتخاب
- ۵۴ گه لو: ئه ی خه لکینه (مه بهس قه ومه که یه تی) [ف] های مردم
- ۵۴ به دی هینه ر: مه بهست په روه رنده یه، خودا [ف] خدا
- ۵۷ گه زۆ: ئاوانگی شیرینی دار، گه ز [ف] شیره درخت گز، گزانگبین
- ۵۷ مه ل: ۱- په رنده، بالدار، ته بیر ۲- جانه وه ری بچکو له (مه ل و مور) [ف] ۱- پرنده ۲- جانور ریز
- ۵۷ شیلاقه: شیلاقه، شه لاقه، مه لیکی لینگ دریزه که میک له ریشۆله زلتر [ف] بلدرچین
- ۵۷ شیلاقه: هه ویۆده، کاروانک، که ره واله [ف] بلدرچین
- ۵۷ ریشۆله: ریشۆل، سیرو، په شو له، گاوانی [ف] پرنده سار
- ۵۸ شاره که: (مه بهس به یتۆلمۆقه دده سه)
- ۵۸ هه ناردن: نارذن، په وانه کردن [ف] روانه کردن
- ۵۸ ئه رک: ۱- پیوستی سه رشان، کاری لازم ۲- زه حمهت و چهوسان [ف] ۱- وظیفه ۲- رنج
- ۵۸ له مه ر: ده رباره ی، سه باره ت، له بابهت [ف] در باره
- ۵۹ ئیتر: هی دی، ئیدیکه، ئیدن [ف] دیگر
- ۶۰ هه ره ت: هه ل، ده رفه ت، کیس ۲- جه نکه [ف] ۱- فرصت ۲- عنفوان، موسم
- ۶۰ هه ل: ۱- ده م، کات ۲- جار، چه ل ۳- ده رفه ت (نۆره [ف] ۱- دم، وقت ۲- بار، دفعه
۳- فرصت ۴- نوبت
- ۶۱ به ره م: ۱- به ره، داها ت، بهش، ئینتاج، ته ولید ۲- تیکه ل [ف] ۱- به ره، حاصل ۲- قاطی
- ۶۱ بریار: په یمان، شهرت، قه رار [ف] شرط و قرار

- ۶۲ جۆله كه: ئۆمه تي مۇسا پېغمبەر، مۇسايى [ف] يهودى
- ۶۲ فهله: ۱ - فله، خاچ په رست ۲ - فهعله، پالّه، عه مه له [ف] ۱ - مسيحي ۲ - كارگر
- ۶۲ سايبي: ئه ستيره په رست، هه ساره په رست [ف] ستاره پرست
- ۶۳ به ئين: قه ول، په يمان، سۆز [ف] عهد و پيمان
- ۶۳ بئند كردنى كيوى تۆر به سه رتانه وه: [ف] كوه طور را بالاى سرتان نگاه داشتيم
- ۶۵ راده: بارست [ف] حجم
- ۶۵ ترو كراو: ۱ - ئاورپۇ براو ۲ - ده ركراو به سۇ كايه تي [ف] ۱ - رسوا شده ۲ - راندن با توهين
- ۶۷ ژى: پرين به تيغ، سه ر پرين [ف] بريدن با تيغ، سر بريدن
- ۷۳ پاژ: ۱ - به ش ۲ - به شيك له رۆژيک ۳ - به لنگه [ف] ۱ - جزء ۲ - قسمتى از روز ۳ - سند
- ۷۳ لاش: لاشه، كه لاک، جه نده ك، تهرم [ف] لاشه
- ۷۳ لاک: لاشه، كه لاک [ف] لاشه
- ۷۶ به لنگه: ۱ - نيشان له گوم بۇ ۲ - سه نده، ده ليل [ف] ۱ - ردگم شده ۲ - دليل، سند
- ۷۶ جه م: ۱ - لا، نك، كن ۲ - ژم، هه لى نان خواردن ۳ - تابار، لنگه بار [ف] ۱ - نزد ۲ - وعده غذا
- ۳ - لنگه بار
- ۷۶ لجه م: له ته ك، له كن، له لا [ف] نزدش، از نزد
- ۸۰ پاشگه ز: په شيمان، پيژه وان [ف] پشيمان
- ۸۴ هۇن: خوئين، خين، خوئين [ف] خون
- ۸۵ ناوه رۆك: هه رچى ده ناو شتى تر دايه [ف] محتوا
- ۸۸ ده گمهن: هه لكه وت [ف] به ندرت، به اتفاق
- ۸۹ سه لماندن: قبولاندنى كاريك يا وته به ك [ف] قبولاندن
- ۸۹ دژ: ۱ - پيچه وانه ۲ - قه لا ۳ - رۇ ترش [ف] ۱ - مخالف، دشمن ۲ - قلعه ۳ - اخمو
- ۹۰ چه ز: ۱ - ئاره زۇ ۲ - ئيشتيا، واز ۳ - په سند و به ردل ۴ - دلدارى، ئه وين ۵ - دوست ۶ - جوان
- [ف] ۱ - آرزو ۲ - اشتها ۳ - پسندیده ۴ - عشق ۵ - دوست ۶ - زيبا

- ۹۰ ئیره یی: ۱- چا و چنۆکی، به غیلی ۲- حه سوودی [ف] ۱- آزمندی ۲- حسودی
- ۹۰ چا و چنۆکی: ۱- به ته ماح، به ئیره یی ۲- چا و نه زیر [ف] ۱- آزمندی ۲- حسودی
- ۹۱ خوت: پیشگره [ف] پیشوند است
- ۹۱ خوت و خوړایی: ۱- بی سه به ب، له هیچی [ف] بیهوده
- ۹۲ پته و: ناو پر، به هیز، قایم [ف] تو پُر و محکم
- ۹۴ نه وین: نه فین، دلداری [ف] عشق
- ۹۴ ته رخان: نازاد له باج و به هره ی ئاغا [ف] (اختصاص داده شده)
- ۱۰۵ تاییه ت: تاویه تی، تایوه تی، خو سووسی، به مه خسووسی [ف] ویژه
- ۱۰۷ هاریکار: ئاریکار، که سی که کومه گ به که سی ده کا [ف] کمک کننده
- ۱۱۰ هه ر چا که یه ک بکه نه پیش باری خو تان: اگر امر به معروف و نهی از منکر کنید
- ۱۱۱ ئاوات: ئاره زو، تاسه، هیفی، هیوا [ف] آرزو
- ۱۱۱ به لگه: ده لیل، سه نه د، نشان له گوم بو [ف] سند و دلیل
- ۱۱۲ خه وش: ۱- عیب، که مایه سی ۲- خشل [ف] ۱- عیب ۲- زیور
- ۱۱۳ جهو: ئومه تی مؤسا پیغه مبه ر، مؤسای [ف] یهودی
- ۱۱۷ داهینه ر: وه دی هین [ف] مخترع
- ۱۲۳ باو: پرمین و په ونه ق، بره و، په واج [ف] رونق
- ۱۲۴ وشه: قسه، له بز، وته، ویژه، که لیمه [ف] کلمه
- ۱۲۵ مه کو: جیگه ی کو بو نه وه ی خه لک، کو گا، کو [ف] انجمن
- ۱۲۶ وه ی: نازار [ف] آسیب
- ۱۲۹ بی په له: بی له که (مه به ست دل و روح و ئاوه زی وان پاک و خاوین کاته وه و ته واو
خوا به رست بن) [ف] بدون لکه
- ۱۳۰ گه وچ: بی ئاوه ز، بی عه قل [ف] ابله
- ۱۳۸ ره نگ: ری و شوین، داب و ده ستور، قانون [ف] راه و روش برای مسلمین

- ۱۴۲ ئاوهز: عهقل، فام [ف] عقل
- ۱۴۲ بهری: ۱- له پیشوډا ۲- بهلئ [ف] ۱- از قبل ۲- آری
- ۱۴۳ ئاوا: ۱- بهم جوړه ۲- ئاوه دان ۳- پیوار، ون و نادیار [ف] ۱- اینچنین ۲- آباد ۳- گم و ناپیدا
- ۱۴۳ ئومهت: دهستی په پیره وانی دینیکي تایه تی [ف] اُمت
- ۱۴۳ چاوه دپیری: ئاگا لئ بون، چاودپیری [ف] نظارت
- ۱۴۵ شان بدهی: نشان بدهی (مه بهس هر مؤجزه به کیان بخه به بهر چاو)
- ۱۴۸ کئی بهرکئی: مله، رک بهرکه له بازی یان له کار ټک دا [ف] مسابقه
- ۱۴۹ ئاقار: ۱- شوین و جینگه ۲- ده ورو بهر ۳- مه لبه ند و ناوچه [ف] ۱- جای ۲- پیرامون ۳- منطقه
- ۱۵۱ راهینان: ۱- فیر کردن له کاردا ۲- همایهت [ف] ۱- تعلیم دادن ۲- رام کردن
- ۱۵۱ کارامه یی: زانایی له کار، تهردهستی [ف] کارایی، مهارت
- ۱۵۱ برچی: برسی، تیز، دژی تیر [ف] اگرسنه
- ۱۵۵ بهر و بو: ۱- بههری زه مین ۲- ماوه و مه ودا [ف] ۱- بهره زمین ۲- مدّت
- ۱۵۷ پیر: ۱- بههره ۲- کو بونی نازه ل بو دوشین [ف] ۱- فایده، بهره
- ۱۵۸ کیلهک: ۱- ته نیشته ۲- ته قه ل ۳- جوړئ نانی چکولّه بو زاروکان (مه بهس دو کیو، دوه علامهت، دوه نیشانه) [ف] ۱- پهلو ۲- بخیه ۳- نوعی نان
- ۱۵۸ ته واف: خول خواردن به دهوری مالئ کابه دا [ف] طواف
- ۱۵۹ نه فرین: نفرین، توک [ف] نفرین، دعای شر
- ۱۶۲ وچان: بشوډان، ئیسراحت ۲- موّلهت [ف] ۱- استراحت ۲- مهلت
- ۱۶۴ بوژانه وه: وه که یف که وتن له پاش له پری و که ساسی [ف] انتعاش، به نشاط آمدن
- ۱۶۶ په یوه نند: ۱- ټیکه لئ و دوستی ۲- متوربه ی دار [ف] ۱- علاقه ۲- پیوند درختی
- ۱۶۷ کول: ۱- خه فته ۲- قول (کوتاه) قولّه ۳- قولتی ئاو [ف] ۱- اندوه ۲- کوتاه ۳- جوشش آب
- ۱۶۷ که سهر: خه، خه فته [ف] اندوه
- ۱۶۹ ره چاو کردن: رچاو کردن، هه لیزاردن و ده بهر چاو گرتنی که سی یان شتی بو کار ټک
- [ف] انتخاب کسی یا چیزی برای انجام کاری

- ۱۷۱ ئاۋال: پاتال، ولسات، گا و گۆل و مەر و مالالت [ف] دام و احشام
- ۱۷۱ خورپن: ۱- گەف کردن، هەرەشە ۲- پرمە و حیلەى ئەسب لە شەردا [ف] ۱- تەھید با نھیب
۲- شیبە اسب
- ۱۷۱ چرپن: ۱- گوتن، گوتنى گۆرانى ۲- پچرپن، پساندن [ف] ۱- آواز خواندن ۲- گسستن
- ۱۷۴ ناوەرۆک: هەرچى دەناوشتى تر دایە [ف] محتوا
- ۱۷۵ گۆرى: لە باریکەووە بریدیە باریکی تر [ف] تغییر داد
- ۱۷۵ گۆریگەسە: نەقاندن، هەلبژارتن [ف] (انتخاب کردن، برگزیدن)
- ۱۷۷ سامان: ۱- دارایی، دەولەت ۲- هیمنى و ئارامى [ف] ۱- دارایی ۲- امنیت، امان
- ۱۷۷ رپونگ: مەبەست ئەو کەسانەن کە دەرپێدا ماونەووە و یا رپنگایان لى ونبوۋە و یا دەرپێدا
نەخۆش کەوتوۋن [ف] منظور واماندگان در راه
- ۱۷۷ رپونگ: رپوار، رپیار [ف] رهگذار، رهرو
- ۱۷۷ پارسەک: سوآلکەر، خوازەلۆک، گەدا [ف] گدا
- ۱۷۸ کۆیلە: عەبد، بەنى، کۆلە، کۆلى [ف] برده
- ۱۸۴ فیدیه: خۆراک دان بە هەزاران لە جياتى رۆژوگرتن (رۆژیک یا چەند رۆژان یان بە دايم)
[ف] فدیە
- ۱۸۶ وەرام: ۱- ولام، راسپیری بە قسە ۲- پەرسف، جواو [ف] ۱- پیغام ۲- پاسخ
- ۱۸۶ بەدى: دیتن، دین (لە دۆرەووە بەدیم کردى) [ف] دیدن، دید
- ۱۸۷ چاره: ۱- بەخت ۲- بیچم و تەرح ۳- دەره تان [ف] ۱- شانس
- ۱۸۷ هەودا: داو، تا، تار، تال [ف] تارنخ و موی
- ۱۹۴ مانگی شەریەس: بریتین لە ۱- زولقەعدە ۲- زولحەججە ۳- محەرەم ۴- رەجەب [ف] ماہ حرام
- ۱۹۵ فەتەرەت: فەتەرەت، بەلا (ئەو چاوە کە ژالە، فەتەرەتاتى سەر و مائە / ئەو نیرگسە کالە، نە
منى هیشت و نە کالآ) [ف] بلا، آسیب
- ۱۹۶ لوان: پەرخسان، بەدى هاتن لەخۆووە، بۆز خواردن [ف] امکان

- ۱۹۶ بۇز: لوان، ده ست دان [ف] امکان
- ۱۹۶ ئازارنىكى دەسەردا: (۱ - نەخۆشە ۲ - نەخۆشىكى دە سەرى دا ھەيە ۋە ك كە چەلى و زىپكە و سەرئىشە و شتى وا) [ف] ۱ - مريض است ۲ - ناخوشى در سر دارد
- ۱۹۶ بارتەقا: ھەمبەر، بەرانبەر، باتەقا [ف] برابر
- ۱۹۷ ھەرەت: جەنگە، دەرەفەت، كىس [ف] هنگام، دم
- ۱۹۷ ھەرەتى حج چەند مانگى ديارى كراون: برىتين له ۱ - شەووال ۲ - زولقەعدە ۳ - زولحەججە [ف] هنگام حج چند ماه معین هستند
- ۱۹۷ قسە بە زورانى دان: قسە بە زورى و ناھەقى بە مل دا سەپاندن، بە خورتى، زورى، بە زەبرى ھىز [ف] مطلب را با زور بر كرسى نشاندن
- ۱۹۷ بېراى: بە ھىچ جۆر، ھەرگىز [ف] ابدأ، ھرگز
- ۱۹۷ گەرەگ: پىويستە، ئەبى، ئەشى [ف] لازم است
- ۱۹۸ مەشەەرە لەھە رام: كىويكە لە مزەلەفەى لە تىوان عەرەفات و میناھەدا
- ۲۰۰ پىداويست: ۱ - لازم ۲ - نیاز و پىويستى [ف] ۱ - لازم ۲ - مايحتاج
- ۲۰۳ رۆزانی ديارى كراو: رۆزە كانى ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ مانگى زيحەججەى كە حاجيان لە مەناھە بە سەر دەبەن [ف] ايام تشریق
- ۲۰۵ كىنگە و رەسەن: مەبەس ياساى دين (چونكە دەمارزل و خو پى زۆرە) (منظور راه دين)
- ۲۰۵ كىنگە: ۱ - زەوى و زار ۲ - زەمىنى كە شىو دە كرى [ف] ۱ - مسزىمە ۲ - زمىنى كە شخم زده مى شود
- ۲۰۵ رەسەن: بئە چە كە، نەجىم زادە [ف] نژاد، اصیل، نجیب
- ۲۱۰ سەيوان: ۱ - سابات ۲ - خەرمانەى مانگ [ف] ۱ - سايبان ۲ - ھالە
- ۲۱۳ چىن: ۱ - بەرەباب ۲ - لا لەسەر لا، توئى لە سەر توئى [ف] ۱ - نسل ۲ - چىن، چىن و چرۇك
- ۲۱۳ بئە ما: ماكە، ھۆى پەيدا بۇن و مان [ف] مادە
- ۲۱۳ يە كالا كوردن: بە ك لايە كوردنە ھوى تىكە لاو [ف] يك لايە كوردن
- ۲۱۶ رەنگ: واش [ف] طور، طرز
- ۲۲۳ تۆشە: زاد، زەواد، بژيوى سەفەر [ف] آذوقه، توشەى سفر

- ۲۲۳ تۆشە يە كيش وه پيش خوۆ خەن: خيړ يکيش بکەن [ف] صدقه‌اي هم بکنيد
- ۲۲۴ کەرسته: کەرەسە، کەرەسە، ئامراز، ئەسپاب [ف] اسباب
- ۲۲۴ ئەژنەوي: دەيسی، گوئی لی دەبی [ف] می شنود
- ۲۲۸ بەرەژوړ: هه‌ورازی رۇ به بلندی (مه‌به‌س پياوان پله يه ک به‌رزترن) [ف] به‌سربالايی رفتن
- ۲۲۹ سنوړ: حدوود، که‌وشەن، خەتی تيوانی دوؤ ملک [ف] مرز
- ۲۲۹ سنوړ په‌راندن: بریتی له کاری نااسایی کردن [ف] کنايه از کردار غير عادی
- ۲۲۹ نااسایی: به‌دەر له دام و ده‌ستور [ف] غير عادی
- ۲۲۹ ياسا: دام و ده‌ستور، ری و شوینی ناوکۆمه‌ل، قانونی ده‌ولت [ف] قانون
- ۲۲۹ غه‌در: ۱- ناهەقی، زولم ۲- په‌يمان‌شکیني [ف] ستم، تعدی ۲- عهدشکني
- ۲۳۱ قەس: ۱- خە يال له کردنی کاری ۲- هیلنج [ف] ۱- قصد ۲- تهووع
- ۲۳۱ ئاموژگاری: نسحت، په‌ند [ف] اندرز
- ۲۳۲ وه‌ل: ده‌گه‌ل، له‌ته‌ک [ف] همراه
- ۲۳۲ به‌ره‌ه‌لست: ۱- له‌مپەر، کووسپ ۲- دوژمن، دژ [ف] ۱- مانع ۲- دشمن
- ۲۳۳ راويژو: ۱- ته‌گيیر و پرا ۲- به‌خە يال بوچوون ۳- ده‌راوی دەم [ف] ۱- مشورت، تدبير ۲- حدس ۳- طرز ادای کلمات
- ۲۳۳ مەرج: ۱- شەرت، قەول، به‌لین، گنفت، په‌يمان ۲- گريوکردن [ف] ۱- پيمان ۲- شرط‌بندی
- ۲۳۳ پي: ده‌ستور و ری و شوین [ف] رسم و عادت
- ۲۳۵ راسته‌وخو: ۱- بي لادان و له‌ری ده‌رچوون ۲- قسه‌ی بي مينگه‌مينگ (پراسته‌وخو پيتم گوت) [ف] ۱- مستقيم ۲- رک و صريح
- ۲۴۲ به‌وييەش: به‌و ده‌ستور و ری و شوينه‌ش [ف] بدین‌گونه
- ۲۴۵ بژيو: ۱- مایه‌ی ژيان، هه‌رچی پياو پي ده‌زی، ۲- بژيک [ف] ۱- قوت، مایه‌ی زندگی ۲- متکی به‌خود
- ۲۴۵ فەرحانی: هه‌رزانی و شت زوری [ف] فراوانی و ارزانی
- ۲۴۶ ينجه‌مبه‌ره‌که‌يان: مه‌به‌س يو‌شەع يا شه‌معون يا شه‌موئيل

- ۲۴۷ شایان: ۱ - لایق، هیژا ۲ - چهند شا [ف] ۱ - شایسته ۲ - چند پادشاه
- ۲۴۷ شیاو: لایق، هیژا [ف] شایسته
- ۲۴۸ دروشم: نیشانه‌ی تاییه‌تی [ف] آرم، علامت فارقه
- ۲۴۹ وزه: تاقت، توان، هیژ [ف] توان
- ۲۵۱ ئاپۆر: به‌لا، به‌سهرهاتی خه‌راپ، ته‌گه‌ره و تۆشی [ف] مصیبت
- ۲۵۱ ئاپۆره: ۱ - کۆمای خه‌لک بئکه‌وه ۲ - به‌لا ۳ - ئاپۆر [ف] ۱ - شلوغی و ازدحام
- ۲۵۳ سه‌ره‌را: سه‌رپا، ده‌گه‌ل ئه‌وه‌شا [ف] علاوه بر
- ۲۵۵ پیوار: نادیار، نه‌دیار [ف] غیب، ناپیدا
- ۲۵۶ تاغۆت: [ف] شیطان و دیوره‌زن
- ۲۵۶ نه‌بان: شیر ده‌ری که بیچۆی خو‌ی ناو‌ی و شیر ی ناداتی [ف] دامی که از بچه‌ خود تنفر دارد
- ۲۵۶ هه‌نگل: ۱ - ده‌سکی ده‌فر ۲ - بن باخه‌ل (منظور محکم‌ترین دستاو‌یز) [ف] ۱ - دسته‌ ظرف
۲ - زیر بغل
- ۲۵۸ وات: گۆتی، قسه‌ی کرد [ف] گف‌ت
- ۲۵۹ گۆند: دئ، ئاوا‌یی جگه‌ له‌ شار [ف] ده، روستا
- ۲۵۹ ته‌پین: ۱ - رۆخان، به‌ سه‌ر یه‌ کا‌هاتنه‌ خواری دیوار ۲ - داته‌پین [ف] ۱ - ریزش دیوار
۲ - فروریختن
- ۲۶۴ رۆینی: ۱ - مه‌رای، دۆرۆیی، زمان لۆسی ۲ - تارا له‌ سه‌ر بۆک هه‌لدانه‌وه [ف] ۱ - ریا
۲ - روبند برداشتن از سر عروس
- ۲۶۴ له‌ وه‌ ده‌ کا: وه‌ ک ئه‌وه‌ی ده‌چئ [ف] مثل این می‌باشد
- ۲۶۶ برست: وزه، هیژ، توان [ف] توان، نا
- ۲۶۹ ئاوه‌ز: عه‌قل، فام [ف] عقل
- ۲۷۰ قه‌به‌ل: کاری له‌ بر، قۆتته‌رات (مه‌به‌س نه‌زر و سه‌ده‌قه‌یه) [ف] کتترت، ارزیابی
- ۲۷۳ بئ ده‌ره‌تان: چاره‌ نه‌ماو، رپگه‌ی نه‌جات لی به‌ستراو [ف] بیچاره

- ۲۷۳ بیچم: ۱ - شکل و ھەندام ۲ - تەرح و دیدار ۳ - تەرز و شیوہ، جوړ [ف] ۱ - ھیئت، حالت ۲ - سر و سیما ۳ - شیوہ
- ۲۷۳ پارسە ک: سوالکەر، گەدا، خوازە لۆک [ف] گدا
- ۲۷۳ گیرە: ورد کردنی دەغل و گیا بە پی لیتان و شیلانی پاتال [ف] خرد کردن گیاه به وسیله حیوانات
- ۲۷۳ گیرە: گلی، شکایت، گلە (مەبەس بە زۆری داوای یارمەتی و مال پی بەخشین بکەن) [ف] شکایت (منظور با الحاح و اصرار)
- ۲۷۳ گیرە: شلتاغ، تەشقەلە، گەر [ف] شلتاق
- ۲۷۵ نزول: ۱ - سوتی پاره ۲ - نەخۆشی نزلە [ف] ۱ - ربا، بەرە پول ۲ - سرماخوردگی شدید
- ۲۷۶ پیت: ۱ - بەرە کەت و فەر ۲ - کرم خواردو، کرمۆل ۳ - حەرپ، دانە دانە ی ئەلف و بیتکە ۴ - ھەوەل [ف] ۱ - ئیمن و برکت ۲ - کرمو ۳ - حرف الفبا ۴ - آغاز
- ۲۸۲ تاوان: ۱ - گوناح، خەتا، سوچ ۲ - جەریمە، قەرەبۆی ھەلە ۳ - تواندەوہ [ف] ۱ - گناہ ۲ - تاوان ۳ - گداختن، ذوب شدن
- ۲۸۳ بارمته: شتیک لە باتی شتیکی تر بە ئەمانەت داندراپی، گرو، گریو [ف] گروگان
- ۲۸۶ ئەرک: ۱ - پێوستی سەر شان، کاری لازم ۲ - زەحمەت و چەوسان [ف] ۱ - وظیفە، مسؤلیت ۲ - رنج و زحمت
- ۲۸۶ سە پاندن: بە زۆر تۆش کردن، بە مل داھینان، داسە پاندن [ف] تحمیل کردن
- ۲۸۶ گلامان: گش لامان، ھەمو لامان [ف] ھەمە گیمان
- ۲۸۶ لی گرتن: ۱ - عەیب لە کەسێ گرتن، ئیراد ۲ - ھەلبۆارتن [ف] ۱ - ایراد ۲ - گلچین کردن

(سۆرە ی ئالی عیمران - لایەری ۵۰)

- بەرە ی عیمران: تیرە و تایفە ی عیمران [ف] آل و طایفە عمران
- ۳ بەرا: پێشو، (بەر: پێش) [ف] از قبل (قبل)
- ۷ ماک: ۱ - ھەر پە گەز و بنچینە پی کە شتی لی پیک ھاتو، ھۆی دروس بوون ۲ - دایک (زاوماک تیکە ئن) [ف] ۱ - مادە ۲ - مادر

- ۷ ده غه ز: ۱ - نه خووشی، ناساغی ۲ - قه لشت، درز [ف] بیماری ۲ - تَرَک، درز
- ۸ گلا: ۱ - گش لا، هه مولا یه ک ۲ - په پری، په رت بو ۳ - خلۆره و بو ۴ - جارینک تر [ف] ۱ - همگی، همه جانب ۲ - پرت شد ۳ - غلتید ۴ - بار دیگر
- ۱۱ بهر له وان: پیش وان [ف] قبل از آنان
- ۱۱ سزا: ۱ پاداشت ۲ - جزیا، دهر د و تازار [ف] ۱ - پاداش ۲ - رنج و آزار
- ۱۲ هه رینا: به و زوانه، له نا کاو، هه پینا [ف] به همین زودی
- ۲۷ مردو له زیندو دهر دینتی: (وه ک هیلکه له مریشک)
- ۲۷ نه و که سانه: مه به ست عالم و زانا کانی یه هو دی [ف] آن کسان
- ۳۵ که یوان: ۱ - کابان، بناوانی مآل ۲ - نه ستیره یه کی گه رو که [ف] ۱ - کدبانو ۲ - زحل، ستاره ی کیوان
- ۳۵ تۆل: پیزه، بز، ساوای ناو زگ، بیجۆی هیشتا نه زاو [ف] جنین
- ۳۵ ده قه به ل کردن: نه زر کردن، له خوگرتن [ف] نذر کردن
- ۳۶ بهری: داری به رهین [ف] درخت میوه
- ۳۶ بهریشیم: (مه به س نه ولاد و نه وه و نه نتیجه یه و پاشه که وتی مه ریه مه)
- ۳۷ وی: پیتی ئیشاره ت بو میوینه (مه به س مه ریه می دایکی عیسیاه)
- ۴۰ زورهان: زور پیر و له کار که وته و به ته من [ف] پیر و از کار افتاده
- ۴۱ هیما: ۱ - ئیشاره ت، عاشیره ت ۲ - هیشتان [ف] ۱ - اشاره ۲ - هنوز
- ۴۶ بیشکه: ۱ - لانک، بیشک ۲ - مه شکه [ف] ۱ - گهواره ۲ - مشک
- ۴۹ چه ری: چه رگ، قور، خوئی ته ر [ف] گیل
- ۴۹ چاره: دهره تان، چاره، عیلاج [ف] چاره
- ۵۲ چه واریه کان: شاگرده کانی به نه مه گ و خزمه تکاری عیسا پیغه مبه ر بو ن
- ۵۹ چه شن: جو ر، وه ک [ف] مثل، مانند
- ۶۱ لاله: پارانه وه، لالان، لافه [ف] لابه

- ۶۱ نزا: دوعا، داوا له خوا [ف] دعا
- ۶۴ سۆر بۇن: ۱- چەقین و پێ داگرتن له سەرکاری ۲- رەنگی سۆر بە سەرداھاتن [ف] ۱- اصرار و رزیدن ۲- سرخ رنگ شدن
- ۷۷ دین: ۱- چا و پیکەوتن، دیتن ۲- خواپرستی ۳- لیو، شیت ۴- زان، منال بۇن [ف] ۱- دیدن و نگرستن ۲- خداپرستی ۳- دیوانه ۴- زاییدن
- ۷۷ نایاندینی: چاویان لێ ناکا (چاوی بە رۆحم و بەزەیان لێ ناکا) [ف] نگاهشان نمی‌کند
- ۸۲ پاشگەز: پەشیمان، پێژەوان [ف] پشیمان
- ۹۶ نیشانگە: جیگە ی رانانی شت لەبەر چا و [ف] نمایشگاه
- ۹۷ شوینەوار: ۱- نیشانگە ی رابردوان، شوینەوار، ئاسەوار ۲- نەو و ناتۆرە [ف] ۱- آثار یادگار مانده ۲- نو و نتیجه
- ۹۹ لار: ۱- خوار، چەوت، چەوئیل ۲- کز، دالگۆشت ۳- گش ئەندام، بەدەن [ف] ۱- کج ۲- لاغر ۳- بدن
- ۱۰۰ دەسخەرۆ: فریودراو، خەلەتاو [ف] فریب خورده
- ۱۰۳ رشتە: هەر شتە ی گەنمە بە هارو [ف] رشته خوراکی
- ۱۰۳ رشتە: مەبەس ئەمر و فەرمايشاتی خودای مەزن لە قورعانی پیرۆزە
- ۱۰۳ وەرپین: خستنه ناو دەست و دە کار هینان [ف] در دست گرفتن و بە کار بردن
- ۱۰۳ وەرپینە: ۱- پینە، بارە ۲- داوەرپینە [ف] ۱- بیاور ۲- فرو بریزان
- ۱۰۳ هۆگر: خوگرۆتو، عادەت پێگرۆتو (ئە و منالە هۆگری منە) [ف] خوگرفته
- ۱۰۷ چەرموگ: سبی [ف] سفید
- ۱۱۷ شەختە: ۱- سەرما ی پاییز کە زەرعات خراب دە کا ۲- سەهۆل، سۆل، یەخ ۳- بەستەلە ک [ف] ۱- سرما ی پاییزی، آفت کشت ۲- یخ ۳- یخبندان
- ۱۱۷ وەیشۆم: ۱- بەلا ۲- نسیبەت ۳- مایە فتنە [ف] ۱- بلا ۲- مصیبت ۳- فتنە انگیز
- ۱۱۷ وەیشۆمە: وەیشۆم (بریتی یە لە سەرما ی سەخت و تەر و توشی زستان)

- ۱۳۰ ته کینه وه: ۱ - دۇرکه و تته وه ۲ - کشانه وه له کاری [ف] ۱ - دور شدن ۲ - شانه خالی کردن
- ۱۳۰ چین: لا له سر لا، توی له سر توی [ف] چین، چین و چروک
- ۱۳۱ دۆره په ریز: لا، خو له خه لک پاریز [ف] پرهیز و دوری از مردم یا چیزی
- ۱۳۴ فه رحانی: هه رزانی و شت زوری [ف] فراوانی و ارزانی
- ۱۳۷ سه رنج: ورده وه بون، به زیتی روانینی شتیک [ف] دقت
- ۱۴۷ هه نگاو: شه قاو، لوق [ف] گام
- ۱۵۳ گاز: بانگ (بجو بابت گازت ده کا) [ف] صدا زدن
- ۱۵۴ بریه تی: ۱ - بریتی، هیمای به و اتا ۲ - باتی، جیاتی، پوخته ی ده کاته وه (چوار و چوار بریتی به له ههشت) [ف] ۱ - کنایه ۲ - عبارتست، بجای
- ۱۵۴ ئوقره: ئارامی، هه دا، ئوخون [ف] آرامش
- ۱۵۹ نه رم و نیان: ۱ - بنیاده می به سه بر و هه وسه له ۲ - قسه ی دؤر له توره یی [ف] ۱ - آدم باحوصله
۲ - سخن ملایم
- ۱۵۹ لی بران: ۱ - بریاردان، قه راردان ۲ - کهم هینان، کورت هینان [ف] ۱ - تصمیم گرفتن
۲ - کوتاه آوردن
- ۱۶۰ لی پیری: له یاد بکا [ف] از یاد ببرد
- ۱۶۰ پیری: ۱ - یاد ۲ - مه ردوش، دوشه ری ئاژال [ف] ۱ - یاد ۲ - شیردوش
- ۱۶۱ فه رهج: ۱ - حيله ۲ - پرزگار له ته ننگه، دهره تان [ف] ۱ - نیرنگ ۲ - رهایی از غم و رنج
- ۱۶۱ نواندن: ۱ - شانندان، رانان ۲ - دهخه و کردن [ف] ۱ - نمایاندن ۲ خواب کردن
- ۱۶۷ راز: ۱ - سوپ، نهینی [ف] راز
- ۱۷۴ هه لوه دا: ته ره، ئاواره ی دهشت و کینو [ف] متواری
- ۱۷۴ هه لوه دا: مه به سی په پره و و دواکه و توی ره زای خودا بون
- ۱۷۴ گرینگ: گرینگ، بایه خدار، موهم [ف] با اهمیت
- ۱۷۵ هاوده ست: هاوده س، چهند که سی شه ریک له کهین و بهین دا [ف] شریک و همدست

- ۱۷۵ كەين: ۱ - كەين و بەين ۲ - ئىوان، ئاشنايەتى، پەيوەندى [ف] ۱ - توطئە ۲ - ارتباط
- ۱۷۹ بارودۆخ: ھەل و مەرج [ف] وضعيت
- ۱۷۹ بارودۆخ: مەبەست ئەو ھال و ھەزەھى كە تىيدان
- ۱۷۹ بار: داب و ئاسايى [ف] روش
- ۱۷۹ دۆخ: چلۆنەتى، چۆنيەتى، چلۆنايەتى [ف] چگونگى
- ۱۷۹ دۆخ: ۱ - چلۆنەتى، بار ۲ - تىزى لە چىژەدا، تون ۳ - بەرانبەر، تەراز [ف] ۱ - چگونگى حالت
۲ - تەندمزه ۳ - ميزان و برابر
- ۱۸۰ چنۆكى: ۱ - تەماكارى ۲ - ئىرەبى [ف] ۱ - آزمەند ۲ - حسادت
- ۱۸۱ تۆمار: قاقەزى ئۇسراوى لۇل دراو، ئۇسەن لە دەفتەر [ف] ثبت در دفتر
- ۱۸۵ بىنەما: ماكە، ھۆي پەيدا بۇن و مان، داىك [ف] مادە
- ۱۸۷ ئەوسا: ئەو دەم، ئەوكات، ئىگافى [ف] آن دم
- ۱۸۷ ئىگافى: ۱ - دەس بە جى، ھەر ئىسە ۲ - ئەو جار، ئەوكات [ف] ۱ - ھەمىن حالا ۲ - آن ھىنگام
- ۱۹۰ ئال و گۆر: پىك گۆرپىنەوہ [ف] مبادلە
- ۱۹۰ خىو: ساحەب، خاوەن [ف] صاحب
- ۱۹۲ شۆرەبى: عەيب، نەنگ، شۆرە [ف] ننگ، عار
- ۱۹۴ لارى: خوارى، چەوتى [ف] كجى
- ۱۹۶ گروفر: شات و شۇت [ف] لاف و خودستايى

«سۆرەى نىسەئ - لاپەرى ۷۷»

- نىسەئ: ژن، عافرەت [ف] زن
- ۱ چاوپرە: چاوەدپرە، نزارەت كەرە [ف] ناظر است
- ۱ چاوەدپرى: چاودپرى، ئاگا لى بۇن [ف] نظارت، نكهبانى
- ۳ غەدر: ۱ - ناھەقى و زولم ۲ - پەيمان شكىنى [ف] ستم و تعدى ۲ - عەھدشكىنى

- ۷ که له پۆر: جی ماگ له مردگ، بیتاک [ف] ارث
- ۱۰ هه‌په وگپ: بلیسه‌ی گرگرتنی سوتهمه‌نی، بلیزه [ف] لهیب، آتش فروزان
- ۱۳ په‌ر: ۱- دۆر ۲- ئاخو ۳- فرین [ف] ۱- دور ۲- آخو ۳- پروار
- ۱۳ له‌وه‌په‌ری: [ف] در نه‌ایت
- ۱۹ ژنان به زۆری بکه‌نه مآلی میراتی: به ناهه‌قی ژنان ئه‌سیر که‌ن و بلین به‌شی مه‌ن
[ف] زنان را همچو کالا به ارث برید
- ۲۲ پۆر: زه‌مینی نه‌ کیندراو [ف] بایر
- ۲۲ پۆریوه: رابردۆه، تپه‌ربۆه [ف] از آن گذشته، سپری شده
- ۲۲ پۆرین: ۱- رابردن ۲- عافۆ کردن [ف] ۱- گذشتن ۲- عفو کردن
- ۲۲ ریباز: رینگه‌ی هاتۆچۆی زۆر (مه‌به‌س په‌وشت و ئا کاریکه‌ی زۆر خه‌را به) [ف] رهگذر عمومی
- ۳۰ ئار: ۱- ئاگر، ئاور ۲- ئارد [ف] ۱- آتش ۲- آرد
- ۳۴ هیژاتر: هه‌لکه‌وته‌تر، به‌نرختر [ف] ۱- شایسته‌تر ۲- لایق‌تر
- ۳۴ به‌دی: ۱- دیتن، دین ۲- به‌ری، ئاری ۳- خه‌راپی [ف] ۱- دیدن ۲- بلی ۳- بدی
- ۳۴ به‌دی هیناوه: ۱- وه‌دی هیناوه، خوڵقاندۆیه‌تی ۲- چیی کردۆه، سازی داوه [ف] خلق کرده
۲- درست کرده
- ۳۵ بلا: با، بلا [ف] بگذار
- ۳۵ نافبزی: که‌وته به‌ینی دۆ دژه‌وه بو‌ ئاشت کردنه‌وه و پیک هینان [ف] میانجیگری
- ۳۵ ناو‌بزیکه‌ر: نافبزیکه‌ر، بیس، ناوجی که‌ر [ف] میانجی
- ۴۲ رینکی: ۱- به‌رانبه‌ری ۲- ته‌ختایی [ف] ۱- برابری ۲- هموار
- ۴۲ رۆکار: ۱- تو‌یخی سه‌ره‌وه ۲- دیار، له‌به‌ر چاو ۳- به‌رانبه‌ر [ف] ۱- سطح، رویه ۲- نما
۳- مقابل، نزدیک
- ۴۲ رینکی رۆکاری زه‌وی بان: ده‌گه‌ل گۆ و خوۆل به‌رانبه‌ر بان، گیانیان نه‌با و هه‌ر خاک و گۆل
بان (مه‌به‌س ئه‌وه‌یه خاک و گۆل بان و حه‌شریان نه‌با و له‌ وینه‌ی کلیشه‌ بان)

- ۴۶ زبان ده لالچ ده گرن: زبان ده لیوی خواره وه ده گرن [ف] زبان در لب پایین گیرند
- ۴۹ پاکانه: تۆمەت لا بردن [ف] طلب برائت
- ۵۰ تاوان: ۱- گوناح، خه تا، سوچ ۲- جه ریمه، قهره بۆی هه له ۳- تواندنه وه [ف] ۱- گناه ۲- تاوان
۳- گداختن، ذوب شدن
- ۵۹ ئاکام: ۱- دوایی، پاشینه ۲- ئه جهل [ف] ۱- عاقبت، نهایت انجام، پسین ۲- اجل
- ۶۰ وایان خو هه لختۆ ته وه: به پروالته وریا کاری وایان خو نیشان داوه و له بهر چاوان خو راناوه
که به درۆ ده لئین باوه پیمان به قورعان و ته و پرات هیتناوه
- ۶۵ ره دا: قایل بۆن، رازی بۆن [ف] رضایت
- ۷۲ چۆرتم: به لا و به سه رهاتی خه راپ، نه گبت [ف] مصیبت
- ۷۷ زراو: ۱- زاره، کیسه ی زهرداو ۲- زافر، ویران، (مه بهس زرافه که به مانای باریکه)
[ف] ۱- زهره ۲- یارا، شجاعت
- ۷۷ زراف: باریک [ف] باریک
- ۷۹ کل کردن: ۱- ناردن ۲- خوار کردن وه [ف] ۱- فرستادن ۲- کج کردن
- ۸۲ مه بهست: مه بهس، نیاز له قسه و کار [ف] (منظور از الفاظ و معانی است)
- ۸۲ مه بهستی نارپک: قسه و بیر و مانای ناجۆر و ناله بار [ف] الفاظ و معانی ناجور
- ۸۳ هیمنایه تی: دنیای ئارام و بی کیشه و شه ر [ف] آرامش، امنیت، دنیای صلح
- ۸۳ مه ترسی: سام، عه یهت، جینگه ی به ترس [ف] سهمناک، ترس
- ۸۴ گور: ۱- توان و تاقهت ۲- خورین و گرمه [ف] ۱- قوت، نیرو ۲- غزش
- ۸۴ دهست و برد: چالاکي، چوست و به کار [ف] سرعت در کار
- ۸۸ ناقم: دهسته، هاوکار [ف] دسته، گروه
- ۹۱ ته کانه وه: لی دۆر که و ته وه، دۆره په ریزی کردن [ف] دوری جستن
- ۹۲ بری: بات، جیات (له بری: له بات، له جیات) [ف] به جای
- ۹۵ نوقسان: که مایه سی [ف] عیب، کاستی

- ۹۷ هه‌راو: گو‌شاد، فره‌ه [ف] گ‌شاد
- ۹۸ زارو: فرزه‌ند، منالی چک‌و‌له [ف] فرزند، بچه کوچک
- ۱۰۰ ده‌سته‌به‌ر: زامن [ف] ضامن
- ۱۰۱ هه‌لق‌رچاندنی نویژ: به‌قه‌زا گ‌پ‌رانه‌وه یا کورت کردنه‌وه‌ی نویژ [ف] کوتاه کردن نماز
- ۱۰۲ سه‌غ‌له‌ت: سه‌خ‌له‌ت، داماو، سه‌رگه‌ردان، دود‌ل [ف] درمانده
- ۱۰۳ ئاسایی: عاده‌تی، به‌رانبه‌ر، وه‌ک‌و، ئاسا [ف] مانند، معمولی
- ۱۰۵ سا: ۱- که‌واب‌و، ئیتر ۲- کات، دهم [ف] ۱- پس، که اینطور ۲- هنگام
- ۱۰۹ گ‌ریمان: ۱- وامان دانا، فه‌ر زمان کرد ۲- گ‌ریانمان [ف] ۱- گ‌مان کردیم ۲- به‌گریه در آوردم
- ۱۰۹ گ‌ریم: ۱- وام دانا، فه‌رزم کرد ۲- گ‌ریانی من [ف] ۱- چنان حدس زدم ۲- گ‌ریه من
- ۱۱۳ هیژا: ۱- زور به‌نرخ ۲- هه‌لکه‌وته ۳- تا ئیسته‌ش [ف] ۱- ارجمند ۲- شایسته ۳- هنوز
- ۱۱۴ مه‌حز: بو‌خاتری [ف] برای، به‌خاطر
- ۱۱۵ رچه: کویره‌ری، رینگه‌ی زور باریک، بزهری [ف] راه باریک
- ۱۱۶ له‌وه: ۱- له‌ئهم شته ۲- چلپاو ۳- ته‌پله‌سه‌ر [ف] ۱- از این
- ۱۱۶ پیوه: ۱- به‌یه‌که‌وه ۲- درئژه‌دان [ف] ۱- باهم ۲- طول کشیدن
- ۱۱۶ له‌وه پیوه: جگه‌له‌مه [ف] به‌غیر از این
- ۱۱۶ راده: ۱- نه‌ندازه ۲- چلو‌نه‌تی ۳- بارست [ف] ۱- اندازه ۲- کیفیت ۳- حجم
- ۱۱۸ گل: راگرتن، (گلم داوه‌ته‌وه) [ف] نزد خود نگه داشتن
- ۱۱۸ گلدانه‌وه: لای خو‌ه‌یشتنه‌وه [ف] نزد خود نگه داشتن
- ۱۱۹ ئاوات: ئاره‌زو، تاسه، هیقی، هیوا [ف] آرزو
- ۱۲۲ واده: ۱- به‌لین، گ‌فت، به‌یمان ۲- مو‌له‌ت، ماوه ۳- جه‌نگه [ف] ۱- پیمان ۲- وقت ۳- فرصت
- ۱۲۴ تلیش: ۱- داد‌راو ۲- پارچه‌وه‌له‌تکی ناسک له‌دار (مه‌به‌س ریشوی باریک) [ف] ۱- پاره گشته، ۲- قطعه‌ای نازک از درخت
- ۱۲۸ هه‌و‌ل: ۱- ته‌قالا، کو‌ششت، حه‌ول ۲- ور، گ‌یژ و سه‌رسام [ف] ۱- جه‌د، کوشش ۲- سراسیمه

- ۱۲۹ جیاواز: جیاکار [ف] جداگانه، علیحده
- ۱۲۹ جیاوازی: فەرق (مەبەس بە یی فەرق دانان) [ف] فرق، تفاوت
- ۱۳۰ ھەراو: گوشاد، فرەھ [ف] گشاده، گشاد
- ۱۳۵ ئەگەر زمان بخەنە لا: مەبەس ئەگەر درۆیە بکەن [ف] اگر زبان در شهادت بگردانید
- ۱۳۸ بە: بەرە [ف] بیر
- ۱۳۸ دۆرەز: دۆرۇ، ناراست [ف] منافق
- ۱۴۱ باو خوشتر: مەبەس ئەمەیه کە لە شەردا لە سەرتر بۆن، دەرفەتی چاکتریان بۆرە خسیوە
[ف] رشد و نمو (نزدیک به فتح و پیروزی بودند)
- ۱۴۱ دەروست: دروہست، باشار، پیوەستان [ف] تاب مقاومت
- ۱۴۲ تەوہزل: تەمەل، تەپ، لەش گران [ف] تنبل
- ۱۵۵ مۆر: ۱- مۆھر ۲- دەست لی ئەدراو، کار پی ئە کراو [ف] ۱- مەر و امضا ۲- دەست نخورده و بکر
- ۱۵۵ مۆر: ۱- ناوی لە کائزا کە ندراو بۆ لە سەر کاغەز دانان ۲- خۆلە کەو، بۆل ۳- تەرح و دیدار (مەبەست ئەو یە کە لە سۆنگە یی دینی و دل پەش بۆنیان خودا شارەزای رتی راستیان
ناکا) [ف] ۱- مەر امضا ۲- خاکستر ۳- شکل و شمایل
- ۱۵۵ بۆل: خۆلە میش، مشکى، خۆلی، خۆلە کەو [ف] خاکستر
- ۱۵۷ رایە: شیاوی، حەد [ف] شایستگی
- ۱۵۷ رایە کە یان: بیر و پروا و بۆچونیان [ف] چگونگی تدبیرشان
- ۱۶۴ راستە و خۆ: بی لا دان و لە پری دەرچون ۲- قسە ی بی مینگە مینگ [ف] ۱- مستقیم
۲- رک و صریح
- ۱۶۷ دەبرن: مەبەست ئەو یە کە بە ھەر شە لیکردن و پروا گەندە خوداناسە کان لە دین
وەرگیرن [ف] قطع می کنند
- ۱۷۱ ھەلە رۆیی: نابه جی کاری، سەھوکاری، خەلەت کاری [ف] اشتباه کاری
- ۱۷۲ بادى ھەوا: ۱- بەفیز و دەعیە و لە خۆ دەرچو ۲- خۆرایی، فیرو، مفت [ف] ۱- متکبر ۲- مفت
- ۱۷۳ ھاریکار: ئاریکار، کەسێ کە کۆمە گ بە کەسێ دە کا [ف] کمک کننده

(سۆره‌ی مائیده - لاپه‌ری ۱۰۶)

مائیده: خوان، سفره [ف] خوراک، سفره

- ۱ وهختی ئیحرام: کاتی ئیحرام (کهسانی که له حهره‌مین و دام‌وده‌ستۆری حه‌جی به جی دینن)
[ف] وقت احرام
- ۲ حه‌رامه مانگ: بریتین له ۱ - محه‌ره‌م ۲ - په‌جه‌ب ۳ - زی‌قه‌عه‌ده ۴ - زیجه‌جه
- ۲ قه‌لاده له مل: مه‌به‌س نازه‌لی نیشانه‌ کراو و به‌ درۆشم [ف] حیوان قلاده درگردن
- ۲ هه‌لنان: ۱ - ده‌به‌ر چاو‌گرتن ۲ - پێدا هه‌لدان، په‌سن دان [ف] ۱ - در نظر‌گرفتن ۲ - مدح کردن
- ۳ کیله که به‌ردان: مه‌به‌س به‌ کانی که له به‌رد ساز‌کراون [ف] منظور به‌ت‌های سنگی هستند
- ۶ هه‌نۆن: تی‌ساوین و توند به‌ ده‌ست مائین [ف] ماساژ دادن دارو بر پوست
- ۸ خه‌ش: که‌مایه‌سی، عه‌یب [ف] نقص، غش
- ۲۳ دۆ‌پیاو: دۆ‌میر (بریتین له یوشع و کالب) [ف] دو مرد
- ۲۴ زات: ۱ - ویران، نه‌ترسان ۲ - هه‌بۆن، هه‌یه‌تی (به‌ زاتی خودا) [ف] ۱ - شجاعت، جرأت
۲ - وجود، ذات
- ۲۴ چار: ۱ - چاره، عیلاج، ده‌ره‌تان ۲ - ده‌م و چاو و بیجم ۳ - رۆبه‌ندی ژنانه [ف] ۱ - چاره
۲ - سرو سیما ۳ - روبند زنان
- ۲۷ کورانی ئاده‌م: قایل و هایل (قایل هایللی گوشت)
- ۳۰ هه‌لینا: [ف] ترغیب کرد
- ۳۱ نه‌گه‌ت: ۱ - چاره‌په‌ش، به‌ده‌خت ۲ - به‌لا و چۆرتم [ف] ۱ - سیه‌روز ۲ - مصیبت
- ۳۲ گشت: ۱ - بادراو، باو‌خواردو ۲ - گش، تیکرا ۳ - قامک [ف] ۱ - نخ تاییده ۲ - همه، همگی
۳ - انگشت
- ۳۲ گشته: مه‌به‌س رۆداوی نیوان کورانی ئاده‌م و به‌لگه‌ی رۆن و ئاشکرای پیغه‌مبه‌رانه [ف] منظور
رویداد میان پسران آدم و نشان‌های آشکار پیامبران

- ۴۲ دەغەز: نەخۆش، ناساغ (مەبەس عیسانی دۇر لە ریا و گزی و دەغەل و دۇرۇ و...) [ف] بیمار
- ۴۲ خۆش گەرەکن: خۆش دەوین [ف] دوست می دارند
- ۴۴ بلیمەت: هەلکەوتە، پیاوی یی وینە [ف] نابغه
- ۴۶ لە شوین ئەوان: بە دوای ئەوان [ف] بعد از آنان
- ۴۷ ناوەرۆک: هەر چی دە ناوشتی تر دایە [ف] محتوا
- ۴۸ خەلات: دیاری گەرە پیاوان [ف] خلعت
- ۴۸ بەرین: ۱ - پێشین، لەمیژینە ۲ - پان، هەراو ۳ - بەرۆک [ف] ۱ - قدیمی ۲ - عریض ۳ - گریبان
- ۴۸ ئیتر: کەوابۇ [ف] پس
- ۴۸ شوین: شوپ، شوپین پا [ف] اثر، ردپا
- ۴۸ دەسا: جا کە وایە [ف] پس، پس دیگر
- ۴۸ کئی بەرکئی: پک بەرکە لە بازی یان کە کاریک دا، ملە [ف] مسابقه
- ۴۸ ئەوسا: ئەودەم، ئەوکات [ف] اینطور، پس
- ۴۹ سا: کەوابۇ، ئیتر [ف] کە اینطور، پس
- ۵۰ دەسا: جا کە وایە [ف] پس کە اینطور
- ۵۲ لەز: بەلە، زۇ [ف] شتاب
- ۵۳ خوسار: زەرەر، زیان [ف] خسارت
- ۵۴ حاند: جینگە یە کی دیار [ف] جای مشخص
- ۵۴ لە حاندی: لە بەرانبەر [ف] نسبت به
- ۵۴ نەرم و نیان: ۱ - سەبر و حەوسە لە ۲ - قسە ی دۇر لە تۆرەیی [ف] ۱ - حوصلە ۲ - سخن ملايم
- ۵۴ تەشەر: تانە، قسە ی بە تیکۆل [ف] تشر
- ۵۴ سەرکۆنە کەر: سەرزە نشت کەر [ف] سرزنش کننده
- ۶۰ غەزەب: تۆرەیی، پک هەستان [ف] خشم
- ۶۱ حاشا: بە هیچ جۆر نە [ف] انکار کردن

- ۶۹ سوبی: هه ساره په‌رست، نه‌ستیره په‌رست [ف] ستاره پرست
- ۷۳ سئ که‌سان: بریتین له آب، ابن، رروح‌القدس
- ۷۴ قاب: ده‌رگا، بارگا [ف] آستانه، درگاه
- ۷۶ ناخو: ئایا، تو بیژی، له وانه‌یه [ف] آیا، تو گویی
- ۸۰ توشه: زاد، زه‌واد، بژیوی سه‌فه‌ر [ف] آذوقه، ذخیره
- ۸۳ نه‌س‌رین: نه‌سر، روئندک، فرمیسک [ف] اشک
- ۸۹ ناخ: ۱ - ژوره‌وه‌ی هه‌ر شتی، ناوه‌روک ۲ - جینگه ۳ - دره‌یای زل [ف] ۱ - درون ۲ - جای
۳ - دریای بزرگ
- ۸۹ بارت‌ه‌قا: هه‌مبه‌ر، به‌رانبه‌ر، باته‌قا [ف] برابر
- ۸۹ ئاسایی: ۱ - عاده‌تی ۲ - ئاسا، وه‌کو [ف] ۱ - معمولی ۲ - مانند
- ۸۹ قه‌ره‌بو: بژارنده‌وه‌ی زه‌ره‌ر و خه‌ساره‌ت [ف] تلافی، جبران
- ۸۹ ئانقه‌ست: هه‌له‌ له‌ روئی ئاگاداریه‌وه [ف] عمداً
- ۹۵ قه‌رسان: به‌راورد کردن [ف] برآورد کردن
- ۹۶ به‌ژ: وشکانی، به‌رانبه‌ری ئاو، به‌ر [ف] خشکی
- ۹۷ قوربانیه‌ بی‌ نیشانه‌کان: قوربانیه‌ پیش‌کیش کراوه‌کان [ف] قربانی‌های بی‌نشان
- ۹۷ قه‌لاده‌ ده‌ مله‌کانیش: ولسات و مالاتی به‌ درووشم و داغ‌کراو [ف] حیوانات علامت‌دار شده
- ۱۰۱ دلمه‌ند: دل‌ئیشاو، به‌گله‌یی [ف] رنجیده‌خاطر
- ۱۰۱ پرسیار: پرسین [ف] سؤال (مه‌به‌س بازیک له‌خه‌لکی له‌ژیر (تأثیری) یه‌هوؤدیکان پرسیار
زور‌نابه‌جییان ده‌کرد، خودا‌ئوانی له‌و پرسیارانه‌قه‌ده‌غی‌شهرعی‌کرد)
- ۱۰۳ به‌حیره: گویی و شتری هه‌لده‌دپن و ویلی ده‌که‌ن [ف] شتر را گوش شکافته و آزاد کنند
- ۱۰۳ سائیبه: و شتری به‌ره‌شمه و هاوساره‌وه‌ ئازاد ده‌که‌ن [ف] شتر را بنذرالعنان آزاد کنند
- ۱۰۳ حام: حه‌وتومین به‌رخ‌ی زاو له‌مه‌ری که‌تیر بی‌ نه‌زری بتانی ده‌که‌ن [ف] بچه‌ی هفتم‌گوسفند
راکه‌نر باشد نذر بت‌ها کنند

- ۱۰۳ وه سیله (وه سیله): وشترێك كه ده زگ زاییت سواری نابن [ف] شتری را كه ده شكم بزاید
بر آن سوار نشوند
- ۱۰۶ دركاندن: راستی گوتن، ئاشكرا كردنی قسه [ف] اعتراف كردن
- ۱۱۰ بيشكه: لانك، بيشك، لانك [ف] گهواره
- ۱۱۰ چه‌پى: چه‌رگ، قور [ف] گیل
- ۱۱۰ چى: ۱ - دروست، ساز ۲ - به دهست و برد و كاری ۳ - باش و چاك [ف] ۱ - آماده، مهتا
۲ - كاری، كردان ۳ - خوب و پسندیده
- ۱۱۱ هیمما: ۱ - ئیشارهت، عاشیرهت ۲ - هیستان [ف] ۱ - اشاره ۲ - هنوز
- ۱۱۲ خوان: خوړاك، سفره [ف] خوړاك، سفره
- ۱۱۷ له‌وسا: له‌و جاره كه‌وه [ف] از آن دفعه

﴿سۆره‌ی ئه‌نعام - لایه‌ری ۱۲۸﴾

- ئه‌نعام: مالات، ولسات [ف] دام، حیوانات اهلی
- ۶ كه‌یکه‌م: ورده ورده، كه‌م كه‌م، سه‌بره سه‌بره [ف] كم كم، یواش یواش
- ۶ شه‌سته: جه‌نگه‌ی بارانی به‌هاری [ف] هنگام باران‌های بهاری
- ۶ شه‌سته‌په‌هیله: پێژنه بارانی توند [ف] رگبار تند باران
- ۱۰ رشحهن: مسخه‌ره، گالته پێ کردن [ف] استهزاء و فسوس
- ۱۶ واز: ۱ - ئیشتیا و ئاره‌زوؤ ۲ - خوێنه‌گه‌یاندن [ف] ۱ - اشتها، میل ۲ - عدم مداخله در کار
- ۱۶ واز بینه‌ی: ده‌س هه‌نگرێ (له‌ عازاب ده‌س هه‌نگرێ) [ف] دست بردارد
- ۱۹ پیده‌گا: مه‌به‌س به‌ هه‌ره‌ بروای پاک به‌ خوای تاقانه‌یه
- ۲۳ عوزز: ۱ - بیانؤ ۲ - داوای لێ‌بوردن ۳ - عاده‌تی ژنانه [ف] ۱ - بهانه ۲ - معذرت ۳ - حیض

- ۳۵ په یژه: نارديوان، په یچه [ف] نردبان
- ۳۸ ته فگهړ: هیدی نه ده، دانه سکنار، دايم له جوړه و بزوتن دا [ف] همیشه در حرکت، بی آرام و سکون
- ۴۲ لالیانه وه: پارانه وه [ف] لابه
- ۴۳ گه لیک: ۱ - زور، فره، زاف ۲ - په ک گه ل، کومه له خه لکیکی هاوړه چه ک [ف] ۱ - بسیار ۲ - ملتی
- ۴۵ دوا براو: ناسه وار براو، قر هاتو، له بهین چو [ف] ریشه کن شده
- ۴۶ سو ما: ۱ - رونا کی چاو، هیزی دیتن ۲ - ناسو ۳ - ترؤسکه ی رونا کی له دؤر [ف] ۱ - سوی چشم ۲ - افق ۳ - سوسو زدن روشنایی
- ۴۶ شی: شرح و تهفسیر، شرح له شتی گران [ف] شرح و تفسیر
- ۵۵ ریپاز: ریپگای هات و چوی زور [ف] رهگذر عمومی
- ۵۷ نه وه ش: نه و شته ش (مه بهس عه زابه) [ف] این هم
- ۶۹ ئوبال: گوناح، وه بال [ف] گناه، بزه
- ۷۴ ئاپ: مام، برای باوک [ف] عم
- ۷۸ که ل: ۱ - چیا، که ژ، کو ۲ - بستو، زینو [ف] ۱ - کوه ۲ - گردنه
- ۷۸ ته کانه وه: لی دؤر که و تنه وه، دؤره پریزی کردن [ف] دوری جستن
- ۸۰ پامان: ۱ - ده بیره وه چون، ورد بونه وه، به زیتی له شتی روانین ۲ - سه رسو پمان [ف] ۱ - در فکر فرورفتن ۲ - متعجب
- ۸۵ میرخاس: پیاوی باش، نازا و په شید [ف] مرد خوب و رشید
- ۹۳ ئاویلکه: گیانه للا و سه ره مرگ [ف] در حال احتضار
- ۹۶ تیکول: تویک، توفل، تویخل، تیحول، توکل [ف] قشر، پوسته
- ۹۶ رؤ: ۱ - لای بهر چاو ۲ - چروچاو، دیم [ف] ۱ - رویه ۲ - چهره
- ۹۸ خسته وه: زه و زو، زا و زو، بیچو به دنیا هیتانی زور (مام ره سو ل له منال خسته وه نازایه، خوا بیپاریزی)

- ۹۹ کلۆک: شکۆفہی دار [ف] شکوفہ
- ۹۹ رەز: باغی تری، بنه تری [ف] تاکستان، تاک
- ۱۰۲ پەرورەدە: ۱ - بەخۆ کراو ۲ - بەخۆ کردن [ف] ۱ - پرورده ۲ - پروراندن
- ۱۰۵ ئاکام: ۱ - دوايي، پاشينه ۲ - ئه جەل [ف] ۱ - آخر کار ۲ - اجل
- ۱۰۵ خۆنەوار: خۆندەوار، خۆیندەوار [ف] باسواد
- ۱۰۹ بۆش: بۆی [ف] بگو
- ۱۱۱ هیمان: هیشا [ف] هنوز
- ۱۱۲ رازاوه: جوان کراو (مەبەس درۆی رینک و پینک هەلبەستن) [ف] آراسته
- ۱۱۴ کە مایەسی: ۱ - کەم و کۆرپی ۲ - دەست کورتی، ئاتاجی [ف] ۱ - کم و کاستی ۲ - احتیاج
- ۱۲۱ دنە: ۱ - هانە ۲ - هەلخپراندن [ف] ۱ - برانگیزی ۲ - تحریک
- ۱۲۱ بە گوێیان بکەن: بە قسەیان بکەن، پەپرەویان لێ بکەن [ف] پیرویشان کنند
- ۱۲۶ رینک: ۱ - زەوی تخت ۲ - ری، را ۳ - بەرانبە [ف] ۱ - هموار ۲ - راه ۳ - برابر
- ۱۲۶ رینکە: زەویکی تەختە، بێ گری و ساف و لۆس [ف] صاف است
- ۱۲۶ رینکە رینگە: راستە رینگە، رپی راست [ف] راه راست
- ۱۲۷ ئەنوا: ۱ - پەنا و پەسیو، جی حەوانەوہی شەو ۲ - شوینی بازارنە گر [ف] ۱ - پناہگاہ
۲ - جایی کہ باران آن را نگیرد
- ۱۲۹ ئاوەهاینە: بەو شیوہ، [ف] بدینسان
- ۱۲۹ ئاوها: بەم جۆرە، بەم تەرزە، بەو تەرحە [ف] کہ این طور
- ۱۴۱ روالەت: ۱ - دیمەن ۲ - ئەوی لە بەر چاوە [ف] ۱ - ظاهر ۲ - ظاهری
- ۱۴۴ چیل: ۱ - مانگا ۲ - خوار [ف] ۱ - مادە گاو ۲ - کج
- ۱۴۶ پەز: ۱ - مەر ۲ - مینگەل لە مەر و بزەن [ف] ۱ - گوسفند ۲ - گله
- ۱۴۶ پيشه: ئيسک، ئيسقان، ههستی [ف] استخوان
- ۱۵۲ قەرە: تیزیکی، نزیکي، تخون (خۆ لە قەرەي ئەو کارە مەدە) [ف] نزدیکی، در دسترس

- ۱۵۲ کہم و کوڑ: ناتہ واو [ف] ناتمام
 ۱۵۵ پیت: بہرہ کہت و فہر [ف] یمن و برکت
 ۱۶۳ دارو: ۱- ہہ یہ ۲- ہہ یہ تی [ف] ۱- ہست ۲- دارد

(سورہی ئہ عراف - لاپہری ۱۵۱)

- ئہ عراف: دیواری دەوری بہہشت [ف] دیوار دور و بر بہشت
- ۷ نوک و بہد: ۱- سہر لہ بہر، بہ تہ واوی ۲- چاک و خہراپ [ف] ۱- ہمہ، ہمگی ۲- خوب و بد
- ۸ ہہ لہ سہ نگاندن: ۱- کیشان بہ تہرازو ۲- بہراورد کردن، نرخ بو دانان (بریتی لہ ئہ زمون و نرخ بو دادن) [ف] ۱- وزن کردن ۲- ارزیابی کردن، سنجیدن
- ۱۱ کوڑ: کوئی چہند کہ سی لہ دەوری یہ ک ۲- جیگای کو بوئہ وہ ۳- چیای بہرز [ف] ۱- گردہم آبی ۲- جای تجمع، مجلس ۳- کوہ بلند
- ۱۴ را: بلند [ف] بلند
- ۱۴ را دە بی: [ف] برانگیختہ می شود
- ۱۴ را بون: ہہستان، بہرزہ وہ بون [ف] برخاستن
- ۱۶ لہ ری لادان: لہ ری دەرچون، گوہرا بون [ف] منحرف شدن، گمراہ شدن
- ۱۸ ناو زراو: ئا بروئہ ما، روسیا [ف] رسوا
- ۱۸ ترؤ کردن: ۱- دہر کردن بہ سوکایہ تی ۲- ئاورؤ بردن [ف] ۱- راندن با توهین ۲- رسوا کردن
- ۲۰ کلیشہ: بہدہنی بی گیان [ف] تن بی جان
- ۲۲ گاز: ۱- بانگ ۲- بہدہنگ ہہرا لیکردن [ف] ۱- صدا ۲- صدا کردن
- ۲۷ دہستہ و بہستہ: کوئمہ لی کہ خو بہ خوئی بکن [ف] دار و دستہ

- ۲۸ ئاخۆ: ئایا، تۆ بیژی، له وانه یه [ف] آيا، تو گوئی
- ۳۳ ئاخافتن: وت وویژ، قسه کردن، په یشین [ف] گفتگو
- ۴۰ ئەزمین: ئاسمان [ف] آسمان
- ۴۵ رۆ: ۱- رۆژ ۲- وهخت و ههه [ف] ۱- روز ۲- موسم، فرصت
- ۴۸ گرده وه کوئی: ۱- گردو کو، کو کردنه وهی باره ی زه مین ۲- پاشه کهوت [ف] ۱- جمع کردن محصولات ۲- پس انداز
- ۴۸ کۆبۆنه وه: لیک خر بۆنه وه [ف] جمع شدن
- ۴۸ بایی: ۱- به فیز و له خو گۆراو ۲- نرخ، قیمة ۳- بادام [ف] ۱- متکبر ۲- نرخ ۲- بادام
- ۵۳ ئاکام: کاتی مه رگ، ئه جهه [ف] تأویل آیات و عاقبت کار
- ۵۵ سه رکز: ۱- لاره مل ۲- خه مگین، خه مبار [ف] ۱- سرافکنده از غم ۲- غمگین
- ۶۰ په رسف: جواب، وه رام [ف] پاسخ
- ۶۰ بۆگی: بۆی [ف] شده ای
- ۶۸ ئامو جیار: ئاموژگاری کار [ف] ناصح، اندرزگو
- ۷۴ پیده شت: ده شتایی داوینی چیا [ف] دشت دامن کوه
- ۷۷ په ل په ل: پارچه پارچه، له ت و کوت [ف] تگه تگه
- ۸۳ ته ک: ۱- له کن، لا، لئک ۲- تاق، له تی جوت ۳- ده گه ل [ف] ۱- نزد ۲- فرد، مقابل زوج ۳- با
- ۸۶ چه فت: خوار، لار، چهوت، چه ویل [ف] کج
- ۹۱ ته وژم: نهیم، نهیم، توند و زور هیزدار [ف] فشار
- ۹۶ باژیر: ۱- شار ۲- شارۆکه ۳- بازار [ف] ۱- شهر ۲- شهرک ۳- بازار
- ۱۰۵ له راست پیوه: له راست به یه که وه، له حه ق به ده ر [ف] به غیر از حق
- ۱۰۵ پیوه: ۱- به یه که وه ۲- در یژه دان [ف] ۱- با هم ۲- طول دادن
- ۱۰۸ خه ش: ۱- که مایه سی ۲- عیب [ف] ۱- نقص ۲- غش
- ۱۱۱ گل: را گرتن [ف] بازداشتن

- ۱۱۱ گل بدهوه: رايانگره [ف] بازدار
- ۱۱۷ ماش: ۱ - نهوهی بهرگه سک دیت ۲ - دانه و پله یه کی شین باوه به چیشت لی ده نری و ده نکی خر و وردن [ف] ۱ - رویدنی ۲ - دانه آشی ماش
- ۱۱۸ چروک: ۱ - قه لب، بی نرخ ۲ - پرژد و دهس قوچاو [ف] ۱ - جعلی و بی ارزش ۲ - خسیس
- ۱۱۹ دامان: ۱ - تی مان، ماتی و سه رگه ردانی، داماگی ۲ - داوین، چاک ۳ - به خشیمان [ف] ۱ - درماندن ۲ - دامن ۳ - دادیم
- ۱۲۴ پیچه وانه: ۱ - دژ ۲ - بهراوه ژو [ف] مخالف ۲ - وارونه
- ۱۲۴ قه ناره: سیداره، داری پی خنکاندنی ئاده میزادی تو مه تبار [ف] دار اعدام
- ۱۳۳ بریه تی: ۱ - بریتی ۲ - جیاتی [ف] ۱ - عبارتست از ۲ - به جای
- ۱۴۳ پریش پریش: ریشال ریشال، ریزال ریزال [ف] پاره پاره، تکه تکه
- ۱۵۰ تی خو رین: لی گوراندن، به قه و دواندن [ف] نهیب زدن
- ۱۵۷ شه ته ک: به سستی توند [ف] سفت بستن
- ۱۶۰ گه زو: گه زو، ئاوه نگی شیرینی دار، گهز [ف] گز انگبین
- ۱۶۳ نهو باژیره: نهو شاره (مه بهس باژیری ئیله و مه دیه ن) [ف] این شهر (منظور ایله و مدین)
- ۱۶۹ که له پور: ۱ - جی ماگ له مردگ ۲ - پیتاک [ف] ۱ - ارث ۲ - باج
- ۱۷۱ راهه نگاوتن: رانه نگاوتن، راسته و راست دریز کردنی شتی به سر بو شایی دا [ف] افقی از بالا دراز کردن
- ۱۷۵ نهو که سه: مه بهس به لعم باعور [ف] منظور بلعم باعور است
- ۱۸۰ پیکه فتگ: بهر که تی، جوان، شیرین [ف] برازنده و شایسته
- ۱۸۹ ماک: ۱ - هره ره گهز و بنچینه پی که شتی لی پیک هاتوه ۲ - هوی درؤس بون (مه بهس له وه یه که حه و له نه ندانم و له شی خودی ئاده مه وه پیک هات) [ف] ۱ - دایک ۲ - ماده
- ۲۰۰ بوری: رابرد، به سه رجو [ف] گذشت
- ۲۰۴ کر: ۱ - ئارام ۲ - ییده نگ [ف] ۱ - آرام ۲ - خاموش

(سورہی ئہ نفال - لاپہری ۱۷۷)

ئہ نفال: دہ سکہ وتی خہزا، دہ سکہ وتی جہنگ لہ رای خودا [ف] غنایم جنگی کہ در راہ
خدا انجام گیرد

۲۴ بشزانن خودا دہ بیتہ لہ مپہر لہ نیوان مرو و دلی: خوا دہ توانی پیش لہ ئاواتی دل
(وہ ک تہ مہنی ئہ بہ دی و نہ مر) لہ مرو بگری

۳۱ کہون: ۱ - کون ۲ - لہ میژینہ، دیرین [ف] ۱ - کهن ۲ - قدیمی

۳۱ کہونارا: زور کون، زور لہ میژینہ [ف] خیلی دیرین

۴۷ بہرہ بست: ۱ - لہ مپہری سہر ریگہ، ری بہندان ۲ - بہرہ س، لہ مپہری ئاوگہ راندنہ وہ
[ف] ۱ - راہ بند ۲ - سد

۵۷ رہ تان: ۱ - وہ دہر نان ۲ - نفرہ گوتن [ف] دک شدن ۲ - نفرین گفتن

۷۵ گویرہ: بہرانبہر [ف] بر طبق

(سورہی تہوبہ - لاپہری ۱۸۷)

تہوبہ: گہراندنہ وہ، پہژیوان لہ گوناح [ف] توبہ

۸ توش: ۱ - مروی بہد فہر و بی ئاکار ۲ - ہہوای زور سارد و بارانی [ف] ۱ - آدم موذی و بد اخلاق
۲ - هوای سرد و بارانی

۱۰ لہ مہر: دہریارہی، سہ بارہت بہ [ف] در بارہ

۱۲ یہل: ۱ - باشگری ئیشارہ بوکومہل (برایہل) ۲ - سوخمہ، جلیقہ [ف] ۱ - پسوند جمع ۲ - یلک

۱۲ لہ یہل: لہ گہل، دہ گہل، لہ تہ ک [ف] ہمراہ

۱۹ جہم: لا، نک، کن [ف] نزد

- ۱۹ لجهه: له لای، له نك، له كن [ف] در نزد
- ۲۴ برهه: په واج، په ونه ق [ف] روتق
- ۲۹ سه رانه: پیتاک له هه ر تا کۆ له مرو و نازه ل [ف] سرانه
- ۲۹ پیتاک: ۱- باج و خه راجی ده و له تی ۲- بار و بو، کومه گی مالی خر کرده وه [ف] ۱- باج دولتی
۲- جمع آوری کمک های مالی
- ۳۰ عوزه یر: ته و راتی له بهر بو، دوی سه د سالان بو یه هودیکانی نوسیه و دایه دهستی نه وان و
له چاره ر هشی و نه گبه تی نه جات دان
- ۳۱ په بهن: ۱- سه لت، بی ژن ۲- هه لوه دا، گه ریده ی مال به کۆ له وه (مه بهس په به نه کانن)
[ف] ۱- مجرد ۲- خانه به دوش (منظور راهبانند)
- ۳۳ تاگش دینه کانی دیکه بهر خوی بدا: تا به سه ر هه مو دینه کانی دیکه دا غالب و زال بی
[ف] تا بر تمام دین های دیگر چیره گردد و تسلط و برتری پیدا کند
- ۳۵ توئل: نه نی، هه نیه، ناوچاوان، جه مین [ف] پیشانی، جبین
- ۳۶ له چواربان دا شه ر ده وه ستی: بریتین له موچه رره م، سه فه ر، زیحه ججه و په مه زان
- ۳۸ بایه خ: قه در و ئیحتوبار، گرینگی [ف] ارزش، قدر
- ۴۰ هه و آل: ۱- ئا و آل، دو ست ۲- خه بهر ۳- چلو نایه تی حال و ئه حوآل (مه بهس سه زره تی
ئه بو به کر) [ف] ۱- رفیق ۲- خبر ۳- احوال
- ۴۱ در یخ: قسور، کو تایی [ف] قصور، تقصیر
- ۴۶ ده ر چن: مه بهس ئه وه یه که له مال بیته ده ری و برۆن بو خه زایه
- ۵۲ چاوه نوژ: چاقتیر، چه مه را [ف] چشم انتظار، منتظر
- ۵۸ سه ده قه: خیر و خیرات، مال به خشین له رای خودا [ف] صدقه، خیرات
- ۶۰ که مه ده ست: دهس ته ننگ، بی ده سه لات [ف] تنگ دست، ناتوان
- ۶۰ هوگری: عاده ت کردن، خو پینگرتن (دلی بیگانه و غه واران بو دینی ئیسلامی پابکیشی)
[ف] عادت کردن، خو گرفتن، الفت

- ۶۹ كەلك: بارە، فايده [ف] بهره
- ۶۹ وه تر: ۱- له وه پتر ۲- واتر [ف] ۱- بيش از اين ۲- چنين و چنان تر
- ۷۴ رك: تۆرەي، رق [ف] خشم
- ۷۴ ركيا: تۆرە بۇ [ف] خشمگين شد
- ۷۴ ناگوزۇرى: دەس تەنگى، فەقىرى [ف] بىنوايى، تنگ دستى
- ۷۶ رژد: ۱- چرۇك، دەس قۇچا، سەقىل ۲- ھەورازى كۆپ، ھەورازى كە بە دژوارى لىي سەردە كەون [ف] ۱- خسيس ۲- سربالايى تند
- ۸۰ نزا: دوعا، داوا له خودا [ف] دعا، مناجات
- ۸۵ داھات: دەرەمەت، بەھرەي زەمىن، حاسلات [ف] محصول
- ۸۵ گرینگ: گرنگ، بايەخدار، موھيم [ف] باھمىت
- ۸۶ له تەك: له گەل [ف] ھمراھ
- ۹۰ تۇش: ۱- ھەواي زۆر سارد و بارانى ۲- رۇ به رۇ به يەك گە يشتن ۳- مرۆي بەد فەر و بىن ئاكار [ف] ۱- ھواي سرد و بارانى ۲- با ھم روبرو شدن ۳- آدم موزى و بداخلاق
- ۹۱ سوچ: ۱- تاوان، ھەلە، گوناح، خە تا ۲- قوژبن، گوشه [ف] ۱- گناھ ۲- گوشه
- ۹۲ چارەوا: چاروا، چارەوي، ولاخى سوارى و بارى [ف] چھاربا
- ۹۳ گازندە: سەركۆنەي دۆستانە، شكايەت، گلەيى [ف] سرزنش، گلايە سەركۆنە: سەرزەنش، سەركۆ [ف] سرزنش
- ۹۷ بىرە زاتەرن: سەرسەختەرن، لاسارتەرن، گوئى نە بيش ترن [ف] ديكتاتورند، لجايزند، حرف نشنوند
- ۹۷ سنۇر: حدود، كەوشەن، خەتى نيوان دۇملىك [ف] مرز
- ۱۰۲ دان: ددان [ف] دندان
- ۱۰۷ پروانگە: جيگايەك كە لىيەو ە دروانن (مەبەس قىبلە و جيى رۇ تىكردن و ريز لى گيراو و بەقەدرە) [ف] مرصد، محل ديدبانى

- ۱۱۱ دهسکهوت: دهسکهفت، بههره [ف] بهره
- ۱۲۰ تینگ: تینؤ [ف] تشنه
- ۱۲۲ هۆز: ۱ - عاشیرهت ۲ - ئاپۆره، کۆمهلهی مرو [ف] ۱ - عشیره ۲ - جمعیت، جماعت، گروهی
از مردم
- ۱۲۳ هاوسا: جیران، دراوسئ [ف] همسایه
- زهبر و زهنگ: پرشت له حوکم کردن دا [ف] قاطعیت در حکم

(سۆرهی یونس - لاپهری ۲۰۸)

- یونس: پیغه مبه ریکی خودا [ف] پیامبر خدا
- ۴ جیاواز: جیاکار، تابه تی [ف] جدا گانه، علیحده
- ۴ جیاوازی: فه رق [ف] فرق، تفاوت
- ۵ هه یف: مانگ [ف] ماه
- ۵ تریفه: تیشکی مانگ [ف] تابش ماه
- ۵ قوناغ: ۱ - قوناخ ۲ - مزلگه ۳ - مزل ۴ - یه ک پرۆه ری ۵ - مائی زۆر به میوان ۶ - رۇداوی
میژۆ [ف] ۱ - مرحله ۲ - خیمه گاه ۳ - محل اتراق ۴ - مسیر یک روز راه ۵ - خانه مهمان پذیر
۶ - حوادث تاریخ
- ۵ شی: شرح له شتی گران، راقه ۲ - له بهر یه ک هه لوه شانی لۆکه و کولکه [ف] ۱ - شرح و تفسیر
۲ - زدن پنبه و پشم
- ۱۰ بیش: بهش، بههره [ف] قسمت و سهم
- ۱۰ خوش و بیش: چاک و خوشی، چاک و چۆنی [ف] احوال پرسی
- ۱۵ بیره: بهینه [ف] بیار

۱۵ وزه: توانا، قهوت، تاقەت [ف] توان

۲۱ گزی: قیل، حیلە، مە کر [ف] نارو

لهز: پە لە، زو [ف] شتاب

۲۲ پەر: ئاخەر، بەوپەری پروای پاکهوه (مەبەس بەهەرە پروای پاک بە خوداوه) [ف] پسین

پەر: ۱ - توکی بآلی مەل ۲ - وەر قە قاقەز ۳ - دۇر فرین [ف] ۱ - پر ۲ - ور قە کاغذ ۳ - پرواز دور

۲۴ هەلبەت: ۱ - بئ گومان، بئ سوؤ ۲ - وئ دە چئ، پەنگە [ف] ۱ - البتە ۲ - انگار، لابد

۲۷ پاژ: ۱ - بەش ۲ - بەشیک لە روژ ۳ - بەشیک لە شهو [ف] ۱ - قسمت ۲ - قسمتی از روز

۳ - پاسی از شب

۲۷ پاژ: بەنگە، دەلیل [ف] سند

۳۴ بۇنەوەر: گیاندار [ف] ذیروح، جاندار

۳۵ پئ راگە یشتن: سەرپەرشتی کردن (مەبەس قازیەتی کردن) [ف] سرپرستی کردن (حکم

دادن، داوری کردن)

راگە یشتن: ۱ - سەرپەرشتی کردن ۲ - کورتی نەهینان [ف] ۱ - سرپرستی کردن

۲ - کوتاه نیاوردن، رسیدن

۳۶ له حاند: له حاست، له به رانەر، له روئی [ف] در برابر، در مقابل

حاند: جینگە یە کی دیار [ف] جای مشخص

۴۱ تەریک: دۆرە پەریز، بئ لایەن (له زەرەری شەریکم، له قازانجئ تەریکم) [ف] بی نصیب

۴۴ ئاوا: ۱ - بەم جوۆرە ۲ - ئاوه دان [ف] ۱ - این چنین ۲ - آباد

۴۴ به هیچ ئاوا: (مەبەس بە هیچ لایە کدا، بە هیچ جوۆرە)

۴۹ دیارده: ئاشکرا و بەرچاو، دیار [ف] آشکار

۴۹ سات: ۱ - کات، وهخت ۲ - تاو، دەمیکی زۆر کم [ف] ۱ - وقت ۲ - آن، لحظه

۶۷ ئەژنەون: دەبیسن، گوئیان لئ دەبئ [ف] می شنوند

۷۱ پەلامار: ۱ - هیرش، هەلمەت ۲ - گە ماروؤ [ف] ۱ - یورش ۲ - محاصره

۷۲ رەدا: قایل بۇن، پازی بۇن [ف] راضی شدن و رضایت یافتن

- ۷۴ فریه: زاف، زور، زهحف [ف] بسیار
- ۷۴ زهحف: زاف، زور [ف] بسیار
- ۸۰ گه ره ک: پیویسته، ئه بی، ئه شی [ف] لازم است
- ۸۳ هه له پو: سه هوکەر [ف] اشتباه کار، بدکار
- ۸۸ بلا: بلان، با، لی گه ری [ف] بگذار
- ۹۲ لاش: که لاک، تهرم، جهنده ک [ف] لاشه، جسد
- ۹۲ زری: ۱ - ده لیا، ده ریا، به حر ۲ - زره [ف] ۱ - دریا ۲ - زره
- ۹۲ زره: سه رکه وای له ئاسن هونراو که بو شه له بهر ده کرا [ف] زره
- ۹۵ ناشی: نایی، ناره وایه [ف] شایسته نیست
- ۱۰۱ بهری: رومی تماشا (مه بهس ته ماشا کهن و هو شو به خووه بی) [ف] بنگرید، روی تماشا،
روی، جهت
- به دی: ۱ - دیتن، دین ۲ - به گومان و مه زننه [ف] ۱ - دیدن ۲ - به گمان
- ۱۰۸ به دی کا: وه بینئ (مه بهس شاره زا و پسپور بی) [ف] پیدا کند (منظور هدایت شود)

(سوره ی هود لایه ری ۲۲۱)

هُود: پیغه مبه ریکی خودا [ف] یکی از پیامبران خدا

- ۱ پته و: ناوپر، قایم [ف] توپر و محکم
- ۳ نه گه ر پشتیشو هه لیکه ن: نه گه ر پو وه رگین [ف] اگر روی بگردانید
- ۵ چه: سرته [ف] بیج بیج
- ۶ دیاری: ۱ - بهرچاو، ئاشکرا، خو یا ۲ - پیشکیش ۳ - سه وقات [ف] ۱ - آشکار ۲ - پیشکش
- ۳ - هدی

- ۸ چى رې پى نه داوه: (مه بهس نه وه په که له سوڼگه ی چى عه زابیان وه پاش که وتوه)
- ۱۰ قورت: ۱- بهرگر، له مېر ۲- به لا و چورتم [ف] ۱- مانع ۲- گیر و گرفت
- ۲۳ داسه کنان: داسره وین، ئوځره گرتن [ف] آرام گرفتن
- ۲۵ شانندن: ناردن، روانه کردن [ف] فرستادن
- ۲۹ مز: پاداش، حه قى کار [ف] مُزد
- ۲۹ ناوه ز: عه قل، فام [ف] عقل
- ۳۲ خایاندن: پیچونى وهخت [ف] صرف وقت
- ۳۳ نواندن: ۱- شانندان، رانان ۲- ده خه وکردن [ف] ۱- نمایاندن ۲- در خواب کردن، خوابانیدن
- ۳۷ هانای نیمه: پشتیوانی و هاریکاری و لاگیری نیمه [ف] پشتیانی و کمک و طرفدار ما
- ۴۰ نهیم: ۱- ته وژم ۲- قه وهت، زور [ف] فشار، نیرو
- ۴۱ بورین: ۱- عافو کردن ۲- رابردن [ف] عفو کردن ۲- گذشتن
- ۴۲ پیل: شه بولی ئاو [ف] موج
- ۴۴ جوډ: ده لاین کیویکه له خاکی کوردوستان [ف] گویند کوهی است در خاک گردستان
- ۵۱ داهینه ر: وه دی هین [ف] مخترع
- وه دی هین: دروستکه ر، خو لقینه ر، سازده ر [ف] درست کننده، آفریدگار
- ۵۴ توښی: جنگه نی و بهد فېری (مه بهس به لایه کیان به سر هیناوی) [ف] ستیزه جویی (بلایی بر سر آورده اند)
- ۵۶ ژى: ژیان، زینگی، زینگانی، ژیا، نه مرد [ف] زندگی
- ۵۶ ژیار: زینده گی شارستانی ته تی [ف] زندگی شهری
- ۵۶ ژى و ژیار: مه بهس ژیان و بژیوی زینگانی
- ۶۰ تار: ۱- هه لوه دا و دؤر که وه ۲- تهره [ف] ۱- آواره ۲- گریزان
- ۶۳ نایه ته بهر: ئیزافه نایى، زیا و زور و زاف نایى (مه بهس هیچ شتی چاکم له نگو نه سیب نایى)
- [ف] میوه نمی آورد، اضافه نمی شود

- ۶۷ ناره ته: گورپه، گورپین به ده نگی بهرز [ف] نعره، صیحه، فریاد
- ۶۹ بریان: گوشتی براشتی، گوشتی برزاو [ف] گوشت برشته
- ۷۰ به لاجه وی: سه یر، سه مه ره، عه جایب [ف] عجایب
- ۷۱ سه ره پرا: سه رپرا، ده گه لّ نه و ه شا [ف] علاوه بر
- ۸۱ ژوان: پیک گه یشتن له جیه کی دیاری کراو [ف] به هم رسیدن در جایی مشخص
- ۸۲ بهرداسان: وه ک بهردی، به وینه ی بهردی [ف] مانند سنگ
- ۸۲ ناو بر: نافر، تیخه، له مپه ر ۲ - نزیکتترین ری بوگه یشتن [ف] ۱ - تیغه ۲ - راه میانبر
- ۸۲ به بی ناو بر: به بی له مپه ر و بی پسانه وه یه ک به دوای یه ک دا [ف] ۱ - پی درپی ۲ - پشت سر هم
- ۸۳ درو شم: نیشانه ی تایبه تی [ف] آرم، علامت فارقه
- ۸۷ سه لیه: ناو هز، فام [ف] سلیقه
- ۸۸ سامان: ۱ - هیمنی و نارامی ۲ - دارایی، ده ولّت (مه بهس ته کوژ و رینک و پیک کردن)
[ف] ۱ - امنیت و امان ۲ - ثروت و دارایی
- ۸۸ ساماندان: رینک و پیک کردن، ته کوژ کردن [ف] تنظیم نمودن
- ۸۹ له حاند: له حاست، له رو ی [ف] در برابر
- ۹۴ ده مه ورؤ: ۱ - به سه ر پودا که وتؤ ۲ - ده مه و خوار، سه ره و ژیر، وه رگه راو [ف] ۱ - دمر ۲ - واژگون
- ۱۰۵ مته ق: ۱ - ده نگی به حال، سرته ی کم ۲ - هه ناسه ۳ - فز، فززه، جو له [ف] ۱ - صدای بیج بیج
۲ - نفس ۳ - حرکت
- ۱۰۵ قه ره به خت: چاره پره ش، کلؤل، به دبه خت [ف] سیاه بخت
- ۱۱۱ قه ره بو: بژاردنه وه ی زهره ر [ف] خسارت، تلافی، تاوان، جبران (منظور جزای نیک و بد اعمالشان)
- ۱۱۲ له ته ک: ده گه لّ [ف] همراه
- ۱۱۳ رمو ده: ناو ده، خو بی گرتو، هوگر، نوگر [ف] خوگر فته، ایف شده
- ۱۱۴ به تل: ۱ - به شیک له شه و ۲ - پاله وان و نازا ۳ - ماندو [ف] ۱ - قسمتی از شب ۲ - قهرمان
۳ - خسته

- ۱۱۸ ناتەبا: نیوان ناخۆش [ف] ناسازگار
 ۱۲۰ ھەمکە: ئەندازە یەکی زۆر [ف] بە مقدار زیاد
 ۱۲۳ چارەنۆس: بەخت و ھات [ف] سرنوشت

﴿سۆرەى یوسف - لاپەرى ۲۳۵﴾

- یوسف: پیغەمبەریکی خودا [ف] یکی از پیامبران خدا
 ۳ وپرا: دەگەل، پیرا، وەل [ف] ھمراھ با
 ۳ چیرۆک: دەنگ و باسی پاربردو، ھیکایەت، ھەقايەت [ف] داستان
 ۴ چەمین: ۱ - داھاتنەو، لار بۇنەو ۲ - شیاگە، رینخ [ف] ۱ خمیدن ۲ - سرگین
 ۵ گەر: قیل، گزی، تەشقەلە و شلتاغ [ف] حیلە
 ۱۳ کول: خەفەت [ف] اندوھ
 ۱۳ سەندن: ئەستاندن، ساندن (مەبەس کرى) [ف] ستاندن (منظور خرید)
 ۱۹ دۆلچە: سەتلی چەرمین [ف] دولچە
 ۲۱ زارو: ۱ - فرزەند ۲ - منالی چکۆلە [ف] ۱ - اولاد ۲ - کودک
 ۲۱ بەم ئاوايە: بەم جوړه [ف] اینچنین
 ۲۱ زال: سەرکەوتو بە سەر مەبەست دا یان بە سەر دوژمن دا [ف] چیرە
 ۲۲ سەلیقە: ئاوەز، فام، عەقل [ف] عقل
 ۲۴ ئاوقا: تیکە وگلان، یە کتر گرتن بە دەست، گە یشتە یە کتر بە دەست و تیکەل بون
 [ف] گلاویز شدن
 ۲۵ کئی بەرکی: ملە، رک بەرکە لە بازی یان لە کاریک دا (مەبەس پەسان دا پسان) [ف] مسابقە
 ۲۶ پرسف: جواو، بەرسف [ف] جواب

- ۳۰ قافو: خه‌بری که ده‌ناو حه‌شامه‌ت‌دا بلاو بوّ‌ته‌وه، ئیشاعه [ف] شایعه
- ۳۱ نامه‌خوا: ۱- وشه‌ی سه‌یر مان ۲- وشه‌یه که بوّ خوشه‌ویستی (ده‌لّین که له چاو نه‌چی)
- [ف] کلمه‌ی تعجب ۲- کلمه‌ای برای محفوظ ماندن از بلا، (ماش‌الله)
- ۳۱ حه‌په‌سان: واق و پرمان، گیژ و مه‌نگ بوّ، سه‌رسام مان، له جیّ وشک بوّ، مات بوّ، عه‌به‌سان [ف] مبهوت شدن، گیج و متحیر شدن
- ۳۶ خیره‌ومه‌ند: چا که کار، به‌خشنده له ریّ خودا [ف] نیکوکار
- ۳۸ که‌فتنگ: به‌روه بوّگ بوّ سه‌رزه‌مین [ف] افتاده
- ۳۸ که‌فتنگ: به‌گویی کردن [ف] پیروی کردن
- ۴۱ چینه: ۱- ریزینک له دیواری به‌قور ۲- دانه‌میشک [ف] ۱- دیوارگلی ۲- چینه
- ۴۵ دیر: ۱- دره‌نگ ۲- له‌میزینه ۳- جیگه‌ی ره‌به‌نی خاچ‌به‌رست [ف] ۱- درنگ ۲- گذشته‌دور
- ۳- دیر راهبان
- ۴۵ ژوان: پیک‌گه‌یشتن له جیگه‌یه کی دیاری [ف] به‌هم رسیدن در جای از قبل تعیین شده
- ۴۵ دیر و ژوان: به‌کاوه‌خو (مه‌به‌س دوا‌ی چهند سالان)
- ۴۹ گوشین: گوشین، ریک‌کوشین، گوشیان (مه‌به‌ست تیر و ته‌سلی) [ف] فشردن
- ۵۱ ده‌سته‌مو: ۱- رام، حه‌یوانی که رامی ده‌ستی خاوه‌نی بی و زو بگیری ۲- کاره‌که‌ر [ف] ۱- رام، اهلی ۲- کارگر
- ۵۳ پاکانه: توّم‌ت لا بردن (پاکانه‌ی خوّم‌کرد، پاکانه‌ی توّم‌کرد) [ف] تیرئه
- ۵۶ خوش‌نشین: قهره، ئه‌وره‌عیه‌ته‌ی له دیّ زه‌مینیه و ده‌توانی بارکا و پروا و له هه‌ر مه‌لّبه‌ند و ناوچه‌یی پیّ خوش بی بزی [ف] خوش‌نشین
- ۵۹ خانه‌خو: خاوه‌نی مالی به‌میوان [ف] میزبان
- ۵۹ پیوانه: ئامرازی پیوان، قایی به‌راورد کردن، کیله، کیل، که‌یل (مه‌به‌س بژیوی پیدایست)
- [ف] پیمانیه‌ی غلّه (منظور خواروبار)
- ۶۷ قه‌زا: ۱- حوکمی خودا ۲- به‌لا، به‌سه‌ره‌اتی ناخوش ۳- قه‌ره‌بوی شتی فه‌وتاو [ف] ۱- حکم خداوندی ۲- بلا، مصیبت ۳- جبران مافات

- قہرہ بُو: بژاردنہ وہی زہرہر [ف] تلافی، جبران خسارت، تاوان
- ۷۰ جارچی: راگہ یہن، قاوکر بو دہنگ و باسیک [ف] جارچی، مُنادی
- ۷۱ جار: راگہ یاندن بہ دہنگی بہرز (جاریان کیشا) [ف] اعلام عمومی
- ۷۵ ہہر بوخوی سزای خوئیہ تی: [ف] خودش بندہ و گروگان بہ سزای آنچه کردہ دچار می شود
- ۷۶ گلدانہ وہ: لای خو ہیشتنہ وہ [ف] نزد خود نگہ داشتن
- ۷۸ زورہان: لہ کار کہ فتگ، پیر، بہ تہ من [ف] از کار افتادہ و پیر
- ۸۰ بریار: شہرت، پہیمان، قہرار (مہ بہس حوکمی خودایہ) [ف] شرط و قرار
- ۸۳ ہہوا: مہ بہس ئیشیا و تاسہ و نارہ زویہ [ف] منظور اشتیاق و آرزو، ہوای نفس
- ۸۶ دلْمہ ند: دلْمہن، دلْ ئیشا و [ف] رنجیدہ خاطر
- ۸۸ کہلہ لا: ۱ - بہریشان حال ۲ - زور نہ خویش ۳ - شہ کہت ۴ - پرق و کز [ف] ۱ - پریشان حال
۲ - بدحال ۳ - خستہ ۴ - لاغر و مردنی
- ۹۴ پاتہ ران: وراوہ [ف] ہذیان گفتن در خواب
- ۹۶ وات: گوتن [ف] گفتن
- ۹۶ نہ واتم: نہ مگوت [ف] نگفتم
- ۹۹ نک: لا، جہم، کن [ف] نزد
- ۱۰۰ وہ دی ہاتن: رُو دان [ف] بہ وقوع پیوستن
- ۱۰۰ سارا: چؤل و بیابان [ف] صحرا
- ۱۰۰ دلّوا: ۱ - سہ خواوہت ۲ - بہ خشنندہ [ف] ۱ - سخی ۲ - بخشنندہ
- ۱۰۱ وہ دی ہین: دروست کہر، خو لقیئہر [ف] آفرینندہ
- ۱۰۷ جہز رہہ: نازار، عہز بہت [ف] آزار
- ۱۰۷ دا پو شہر: کہ سی کہ دادہ پو شئی [ف] پوشندہ
- ۱۰۷ جہز رہہ ی دا پو شہر: (مہ بہس نازار و عہز بہ تی نہیئی کہ لہ لای خوا لہ پر و نہ کاو تو شئی
خو لقیئہ راو دی)
- ۱۱۱ واتہ: قسہ، گوتہ، بیژ، بیژا و [ف] سخن

۱۱۱ شی: ۱- شرح له شتی گران ۲- جودایی [ف] ۱- تفسیر ۲- جودایی

﴿سۆرهی ره‌عد- لاپه‌ری ۲۴۹﴾

ره‌عد: شریخه‌ی هه‌ور، هه‌وری به‌گۆرپه [ف] رعد، تندر

- ۲ هستون: ئه‌ستون، کۆله‌که، دار یا به‌ردی درپژکه وه‌به‌ر بانێ ده‌ده‌ن [ف] ستون
- ۴ لف: ۱- وه‌ک، چون، وینه‌ی ۲- پیچ، پیچدان ۳- ئاوال دوانه [ف] ۱- مانند ۲- پیچ، پیچش ۳- همزاد، دوقلو
- ۶ هه‌له‌ه‌ و له‌ز: زۆیه‌کی زو [ف] به‌فورتیت
- ۱۰ هه‌له‌پراندن: ۱- بلندکردن ۲- برین به‌تیغ ۳- که‌وته‌ شوین به‌غار [ف] ۱- بلندکردن ۲- بریدن با تیغ ۳- در تعقیب دودیدن
- ۱۱ په‌یجۆر: ۱- شوین گپیر ۲- تۆزه‌روه‌وه و کۆله‌روه‌وه [ف] ۱- پیکیر ۲- پزوه‌شگر
- ۱۲ ته‌ماداری: هومیده‌واری [ف] امیدواری
- ۱۲ داوه‌ستاندن: (ده‌بی‌ راگیرانی پر له‌ ئاو و یاکیم و زوخواو بی)
- ۱۲ داوه‌ستان: راگیران دوا‌ی پر بۆن [ف] متوقف کردن بعد از پر شدن
- ۱۲ وه‌ستان: ۱- راگیران، پیش‌گرتن ۲- ماندو بۆن [ف] ۱- ایستادن و متوقف کردن ۲- خسته شدن
- ۱۲ هه‌وری پر داده‌وه‌ستینی: (مه‌به‌س هه‌وری پر له‌ ئاوه‌ ئه‌زمین راگیر ده‌کا) و یا (هه‌وری پر ئاو له‌ عاسمان له‌ جو‌له‌ و بزۆتن ده‌خا و راگیری ده‌کا و راده‌گری) (ئه‌ستیره‌که‌ پر له‌ ئاو داوه‌ستاوه‌، گۆله‌که‌ پر له‌ ئاو داوه‌ستاوه‌، قامکم پر له‌ کیم داوه‌ستاوه‌، پر بۆه‌ له‌ جو‌له‌ و بزۆتن که‌وتۆه‌)
- ۱۵ خوانه‌خوایی: ۱- بلایی یا نه‌لایی ۲- به‌ته‌وێ یا نه‌ته‌ه‌وێ ۳- پیت خوش بی یا پیت ناخوش بی
- ۴ چاک بی یا خه‌راپ [ف] ۱- بگویی یا نگویی ۲- بخواهی یا نخواهی ۳- خوشت بیاید یا نیاید ۴- خوب باشد یا بد

- ۱۶ نه قاندن: هه لېزارتن [ف] انتخاب کردن، برگزیدن
- ۱۷ بارستایی: بارست، نه ستوری و بلندی (مه بهس پر به دوّل و دهره و شیو ئاو دئ) [ف] حجم
- ۱۷ ده مانن: ده ماندن، موشه ده مه وه کار خستن [ف] دمیدن با دمه آهنگری
- ۱۷ که رسته: ۱- نه سباباتی که شتیکی لی دروست بی ۲- ئامرازی شت دروست کردن [ف] ۱- مواد اولیه ۲- ابزار
- ۱۹ کوت: کوّل، کوّل له لاق یان له ده ست [ف] قطع انگشت در دست یا پا
- ۱۹ کوپره: بی چاوه، هیچ نایینی [ف] بی چشم است، هیچ نمی بیند (فلان کور)
- ۱۹ کوت و کوپره: (مه بهس بی ئاوهز و نه فامه) [ف] بدون عقل و فهم است
- ۲۱ قوت: ۱- بران ۲- کورت [ف] ۱- قطع ۲- کوتاه
- ۲۲ خویان گرت: خورا گریان کرده پیشه ی خویان [ف] صبور و بردبار شدند
- ۲۴ سای: سا، سیبه، سیوه [ف] سایه
- ۲۵ هه ودا: ۱- داو، تا ۲- تال (مه بهس به لّین و په یمان و شهرت و وه فا ده گه ل خودای دا)
- [ف] تارنخ و موی ۲- تار
- ۳۳ خه ملاو: ۱- پاراوه، جوان کراو ۲- برآورد کراو [ف] ۱- آراسته ۲- برآورد شده
- ۳۵ خودی ترس: له خودا ترس [ف] کسی که از خدا خوف و ترس داشته باشد
- ۴۱ دین: ۱- دین ۲- چاو پی که وتن، دیتن [ف] ۱- می آیم ۲- دیدن

(سوره ی ئیبراهیم - لاپه ری ۲۵۵)

ئیبراهیم: پیغه مبه ریکی خودا [ف] یکی از پیامبران خدا

- ۱۰ داهینان: ۱- له نوئی هینان ۲- رام کردن [ف] ۱- اختراع ۲- رام کردن
- ۱۰ گهره گ بون: ویستن، خواستن (گهره کتانه: مه بهس حمز ده کهن، ده تانه وئ) [ف] خواستن

- ۱۳ گه ره ک: پیویسته، نه پئ، نه شی [ف] لازم است
- ۱۷ قیز: ییز، دل تیکچون له دینتی شتی [ف] دل به هم آمدن از دیدن چیزی
- ۱۸ بول: مشککی، خوله میش، خولی [ف] خاکستر
- ۱۸ بوله: ۱- مشککی، خوله میش، خولی ۲- ورته و پرتهی توره بی [ف] ۱- خاکستر ۲- غرولند کردن
- ۱۸ ره شه با: بای توندی روظاوا [ف] باد دبور
- ۲۸ هه ته ر: ۱- خه ته ر ۲- سه ر و بهر کردنی تیر ۳- مه ودا حوکمی چاو [ف] ۱- هلاک ۲- خطا رفتن تیر ۳- بُرد دید
- ۲۸ ره تان: ۱- را کردن له ترسان ۲- هه لاتن [ف] ۱- فرار ۲- دویدن
- ۲۸ ره تاندن: ناچار و مه جبور به را کردن و هه لاتن کردن [ف] وادار به دویدن کردن
- ۲۹ بنکه: بنه، مه کوگه، موکو بنکه ی پیشمه رگه له چیا ی قه ندیله [ف] مقر
- ۳۲ پی: ۱- ده ستور و ری و شوین (به و پییه ناوی بچن) ۲- لاق، پا، قاج ۳- به و (وای پی بلی)
- [ف] ۱- رسم و عادت ۲- پا ۳- به او
- ۳۲ به پی: به و داب و ده ستوره ی، به و نه ریت و خده ی [ف] با این روش و دستور
- ۳۷ جی: شوین و جینگه
- ۳۷ جی کرده وه: شوین و جینگه کم بو هه لبژارد و له ویم دامه زرانند [ف] مسکن دادم
- ۴۳ له ز: په له، عه جه له [ف] عجله
- ۴۳ له ترسانا به له ز ده چن: له ترسان هه ره ده لئی هه لدین [ف] گویی از ترس در شتابند
- ۴۴ هه تا به ده نگته وه بین: (به قسه ت بکه یین) [ف] دعوت تو را اجابت کنیم
- ۵۰ قه تران: ده رمانتکی ره شه و له کولاندنی داری سته و بهر دپته ده ست [ف] ماده ای دارای رنگ سیاه که از جوشاندن تکه های درخت صنوبر به دست می آید
- ۵۲ جار: راگه یاندن به ده نگه به رز [ف] اعلام عمومی

(سۆرەى حىجر - لاپەرى ۲۶۲)

حىجر: جىڭياھە كە بەينى مەدىنە و شام [ف] مەكانى بىن مەدىنە و شام

۳ خايلاندن: پى چۈنى وەخت [ف] صرف وقت كىردن

۴ تۇنا: فەوتاو، نەماو، لەبەين چۇ، تەفر و تۇنا [ف] نابود

۴ تەفر: فەوتاو، نەماو، پىش تۇنا دە كەوئ [ف] ھمراھ «تۇنا» آيد و معنى نابود دەد

۴ دياردە: ۱ - دابى تازە پەيا بۇگ ۲ - ديار، بەرچا و (مەگەر دە پىشدا لە لەوحى مەحفوز بەلئىنى

لەسەر دراين [ف] ۱ - پدبەدە ۲ - آشكار

۶ ئەوشى: ۱ - دەلئى، دەپىژى، دەئاخىقى ۲ - ئىديعات ھەيە، داوات ھەيە [ف] ۱ - مىگوبى

۲ - ادعا دارى

۶ ليوھ: ۱ - ليوھ، دىن، شىت ۲ - فىدار [ف] ۱ - ديوانە ۲ - صرى

۱۶ برج: ۱ - مزلكەى رۆژ لە عاسمان ۲ - مانگى سال ۳ - قۇنگرەى قوتى قەلا [ف] ۱ و ۲ و ۳ بۇرج

۱۶ ھەئنان: ۱ - دەبەر چا و گرتن ۲ - ھەئنان، پى دا ھەئنان، پەسن دان [ف] ۱ - در نظر گرفتن

۲ - مدح كىردن

۱۷ ترؤ: ۱ - دەركراو بە سۇكايەتى ۲ - پى ئابرو ۳ - نالە بار و دژ [ف] ۱ - رانده شە با اھانت ۲ - رۇسوا

۳ - شىخ نئاباب و اخمو

۲۰ مايە: سەبەب، باعىس، ھۆ [ف] موجب، باعث

۲۰ بۇننەوەر: گياندار [ف] جانور، ذىروح

۲۲ ھەوا: ۱ - عاسمان ۲ - بلىندابى لە زەوین برزتر ۳ - با [ف] ۱ - آسمان ۲ - جۆزمين ۳ - باد

۲۳ مىرات بەر: كە لە پورگىر: مىرات گىر [ف] وارث

۲۷ لە مەو بەر: لە مەبەر [ف] قبلاً

۲۷ لە مەبەر: بەر رۇئوكە، بەر لە ئىستا، پىش ئىستا [ف] قبل از اين

۲۷ رۇئو: لە نوئى، لە سەررا [ف] از نو

- ۳۵ نفره: ۱- نفر، توک ۲- ده رکرابه سوکی له ناو کو مه ل [ف] ۱- دعای بد ۲- رانده شده از جامعه
- ۴۴ پاژ: به ش، جزء (مه بهس دهسته و کو مه ل) [ف] قسمت
- ۴۷ بان: ۱- لای سه ر ۲- سه ربانی خانو ۳- بانگی نوژ ۴- بین [ف] ۱- طرف بالا ۲- بام ۳- اذان
۴- باشید
- ۵۱ خواس: ۱- له دوا ی باس به مانای خه بهر ۲- پای بی پیلاو ۳- ویست [ف] ۱- بعد از «باس»
به معنای خبر ۲- پای برهنه ۳- خواست
- ۷۲ ده به گیانی خوت سوینده که: دیره دا خودا به گیانی چه زه تی محمه مد سویندی ده خوا
- ۷۳ گزینگ: گزینگ، سه ره تای تاوی به یانی [ف] اولین تابش آفتاب
- ۷۶ ریکی: ۱- ته ختایی ۲- دو ستایه تی ۳- به ران به ری [ف] ۱- همواری ۲- دوستی ۳- برابری
- ۹۰ هه ناردن: ناردن، رهوانه کردن (مه بهس عازاب و پهنج و ده رده) [ف] روانه کردن

«سورهی نه حل - لاپه ری ۲۶۷»

- نه حل: میشه نگوین، ههنگ [ف] زنبور عسل
- ۲ گه ف: ترساندن به قسه، گف، گف، هه ره شه [ف] تهدید
- ۵ ولسات: ولس، نازه ل، ده وله ت، مالآت [ف] دام، حیوان اهلی
- ۱۵ پرباز: پریگی هات و چوی زور [ف] رهگذر عمومی
- ۲۶ پرما: تیک ته پی، پرؤخا (دیواره که پرما) [ف] فرو ریختن دیوار یا کوه
- ۲۹ هه موار: ریک و پیک که وتو (نهم چوار چپوه ده گه ل ره سمه که هه مواره) [ف] مناسب، باب
- ۴۳ ئیلان و بیلان: پیندا گری و سور بو ن (له مآلدا غه زریوه و ئیلان و بیلان ده رنا که وی) [ف] حرف
اصرار و پافشاری

- ۴۵ ئارخه یان: خاترجه م، بی خه م، بی ترس و دؤدلی [ف] مطمئن
- ۴۶ ده رباز: ۱- رزگار، خه لاس، نه جات، قوتار ۲- رابردن [ف] ۱ رستگار، رها ۲- گذشت، گذر
- ۴۸ سیوه: سا، سایه، سیهر [ف] سایه
- ۴۹ بزاو: بزاڤ، جوئه، حه ره که ت [ف] حرکت
- ۵۳ لالانه وه: پارانه وه، لالان [ف] لابه کردن
- ۵۹ مهینه ت: ۱- دهرد و ئازار ۲- خه م و خه فه ت [ف] ۱- درد و رنج ۲- غم
- ۵۹ تهره: ۱- بریتی له ئاواره ۲- له لانه توژاوی به یه کجاری ۳- ئه و قولکه ی توتن یان میوه ی تی ده که ن و به گیا دای ده پویشن [ف] ۱- کنایه از آواره ۲- از خانه رمیدن
- ۵۹ ناخ: ۱- ژوره وه ی ههر شتی، ناوه روک ۲- جینگه، لان [ف] ۱- درون هر چیزی، ناف، عمق ۲- جای
- ۵۹ ناخ: ۱- خاک، خوئل ۲- هاوار له بهر دهرد و ئازار ۳- خوژیا [ف] ۱- خاک ۲- حرف درد، آخ ۳- کاشکی
- ۶۲ ده درینه بهر: مه بهست وه ژیر ئاور ده که ون، ده خسترینه ژیر ئاگر
- ۶۴ ئه پرا: ۱- بوچی، چما، له بهر چی ۲- بو، له بهر (مانای ئه و ئایه ته ی له زانایان بهرسن) [ف] ۱- چرا ۲- برای
- ۶۴ وئپرا: ده گه ل، پئپرا، وه ل [ف] همراه با
- ۶۴ بهروؤ: ئه با، ئه یا، ئه یوا [ف] می برد
- ۶۴ ئه رای تو هه نارده بهروؤ:
- ۶۶ سک: ۱- زگ، ورگ و ناو ۲- پیژه، توئل ۳- ناحه ز، ناشیرن [ف] ۱- شکم ۲- جنین ۳- زشت
- ۶۹ بژیو: مایه ی ژیان، ههرچی پیاوی بی ده ژی [ف] قوت، مایه زندگی
- ۶۹ تراو: شل، به رانبه ری خه ست [ف] آبکی
- ۷۹ په له وه: په له ور، بالدار، فرنده، بالنده، مه ل، ته یر [ف] پرنده

- ۸۱ پەسیو: سۇچ، قوزىن، كەلین [ف] گوشه
- ۸۲ وەرچەرخان: سۇرانەو، بەرەودوا رۇكردن، زفران [ف] ورچرخیدن
- ۸۵ وچان: ۱ - مۆلەت ۲ - پشۇ دان، ئىسپراحت [ف] ۱ - مەلت ۲ - استراحت
- ۸۷ فیرۆ: بە هیچی چۇ، خورایی له دەس چۇ [ف] هَدَر
- ۸۸ لەبان: بالآتر، بەرەزۇرتر [ف] بالای، بر
- ۹۱ لئی پیران: ۱ - بریار دان، قەرار دان ۲ - كەم هیئان، كورت هیئان [ف] ۱ - تصمیم گرفتن
۲ - کوتاه آوردن
- ۹۱ ریس: خوری و لۆكەى به تەشى و خەرەك بادراو [ف] ریسیده، رشته
- ۹۲ كرژ: ۱ - بەنى توند بادراو ۲ - قرچاو ۳ - موی لىك هالآوى سەر، قرژ [ف] ۱ - رشته خوب
تايدە ۲ - چروكیده ۳ - موی فرفری شده
- ۹۱ كرژى: ۱ - چۆنەتى كرژ ۲ - بەلەكى، بەلەك بۇنى پىست [ف] ۱ - كىفیت (كرژ) ۲ - بَرَص
- ۱۰۲ گيانە پیرۆزە كە: (دەبى مەبەس جوبراىل بى) [ف] روح القدس
- ۱۰۸ سو: نۇر، رۇناكى [ف] روشناىى
- ۱۰۸ كپ: ۱ - تۇند پىكەوہەنان كە درزى تىدا نەمىنى ۲ - گوى كە نەبىسى (گويم كپ و كەرە)
[ف] ۱ - كىپ ۲ - كرى گوش
- ۱۱۲ وەى: ئازار (پياگى بى وەى و ئارامە) [ف] آزار
- ۱۱۴ زەلآل: ۱ - زولآل، رۇنى و سافى بۇ ئاو ۲ - رەوانى بۇ دەنگ و ئاواز [ف] ۱ - زلال، روشنى
آب ۲ - صافى صدا
- ۱۲۰ چۇ: پابرد، رۆيشت [ف] رفت
- ۱۲۰ چۇگ: رۆيشتۇ (بەرەو ھەق رۆيشتۇ) [ف] رفته (رو به حق رفته)

﴿سۆرھى ئيسراء - لاپهرى ۲۸۲﴾

ئيسراء: شەو پۈيى، شەو پەوى [ف] رفتن در شب

۵ ئاژن: ۱ - زۆر تى چەقاندن، بە دەورى يە كا تيوە كردن (ھەمۇگيانيان دەرزى ئاژن كرد)

۲ - كۆلپنەھوى ددان بۆ خاوين كوردنەھە لە گوشت و شتى وا [ف] ۱ - خلائیدن ۲ - دندان

خلال كردن

۵ ئاژنين: ۱ - داخستن ۲ - كۆلپنەھە و تيوە كردنى ئۆك تيز بە شتىكدا [ف] ۱ - بستن ۲ - خلائیدن

۶ ھەژمار: ژمارە، ژمار [ف] شماره

۷ تەفر: فەوتاو، نەماو، پيش تونا دە كەوى (ياخو زالم تەفر و تونا بى) [ف] نابود

۱۱ لەز: پەلە، عەجەلە [ف] عجله

۱۴ ھەسبۆگەر: ۱ - ھىسابگەر، ھەساوگەر ۲ - ئەستېرەناس [ف] ۱ - ھىسابگر ۲ - منجم

۱۶ ھارىن: ورد كردن وە ك ئارد [ف] آرد كردن

۲۲ تەشەر: تانە، قەسى بە تىكۆل [ف] تشر

۲۳ تى خورپن: لى گورانندن، بە قەو دوانندن [ف] نھيب زدن

۲۸ نەرم و نيان: ۱ - قەسى دۇر لە تۇرەبى ۲ - بىيادەمى بە سەبر و ھەوسەلە [ف] ۱ - سخن ملايم

۲ - آدم با حوصله

۲۹ سەركۆنە: سەرزەنشت، سەردەنشت، سەركۆ [ف] سرزشت

۲۹ عەزپەت: ئاوات، تاسە، ئارەزۇى زۆر [ف] حسرت و اشتياق

۳۳ ئارىكار: كۆمەك، يارىدە، ھارىكار [ف] كمك، يارى دەھندە

۳۳ ئارىكار: يارىدە، ھارىكار، كەسى كۆمەك بە كەسى دە كا [ف] يارى دەھندە

۳۵ تە كۆز: پىك و پىك و لەبار و بى كەمايەسى [ف] داراي نظم و ترتيب

۳۹ راوانان: شوپن كەوتن بۆگرتن، دانە دۇ، دانە پەى [ف] دنبال كردن، تعقيب

۴۱ رەوين: ۱ - ھەلاتن لە ترسان ۲ - نەمانى خەو [ف] ۱ - رميدن ۲ - خواب از سر پریدن

- ۴۱ رەوینهوه: ۱ - هەلاتن، رەوین ۲ - کرانهوهی پزۆ [ف] ۱ - رمیدن ۲ - وا شدن بند نیفه
- ۴۲ په یجۆز: ۱ - شوینگیر ۲ - تۆزەرەوه و کۆلەرەوه [ف] ۱ - پیگیر ۲ - پزوهشگر
- ۴۷ مێر: ۱ - پیاو ۲ - ئازا له شه ۳ - دلآوا و مهرد ۴ - پیر، به ته مه ن ۵ - خوشه ویستی [ف] ۱ - مرد
 ۲ - شجاع ۳ - نیکوکار ۴ - پیر، سالخورده ۵ - مهر، محبت
- ۵۰ کوچک: بهرد [ف] سنگ
- ۵۱ چی بونیک: دروست کراویک، سازکراویک [ف] چیزی که ساخته و آماده و مهتا شده باشد
- ۵۲ وه گه پان: ۱ - گیرانهوهی قسه ۲ - گه پانهوه [ف] ۱ - بازگو کردن ۲ - بازگشتن
- ۵۴ بریکار: وه کیل، نایب [ف] وکیل
- ۵۷ هوڤا: ۱ - ئوڤا، دایک ۲ - بانگ له دایک کردن [ف] ۱ - مادر ۲ - کلمه ی خطاب به مادر
- ۵۷ هیزایه: ۱ - ئه وهنده دینێ ۲ - زۆر به نرخه ۳ - شیایوی ئه وهی هه یه [ف] ۱ - می ارزد
 ۲ - ارزشمند است ۳ - شایستگی دارد
- ۶۳ سا: ۱ - که وابو ۲ - ئیتر [ف] که این طور
- ۶۷ بهژ: ۱ - وشکانی ۲ - بهر [ف] ۱ - خشکی ۲ - بۆ، مقابل دریا
- ۶۸ باهۆز: ۱ - گرده لؤل ۲ - گیزه لؤل که [ف] گردباد
- ۷۱ گاسی: ۱ - گازی ۲ - بانق ۳ - بانگ [ف] صدا
- ۷۱ قه ی: ۱ - قه د ۲ - ئه ندازه [ف] ۱ - قامت ۲ - اندازه
- ۷۱ به قه ی: به قه د، به ئه ندازه ی [ف] به اندازه
- ۷۱ زراف: ۱ - باریک، به رانه ری ئه ستۆر [ف] باریک، مقابل کلفت
- ۷۱ زراو: ۱ - زاره، کیسه ی زهرداو ۲ - زافر، ویران (مه بهس زرافه که به مانای باریکه)
 [ف] ۱ - زهره ۲ - شجاعت
- ۷۸ هه پمه: ۱ - پرای، بره و ۲ - پرای خه لک و کۆمه ل [ف] ۱ - رواج ۲ - انبوهی مردم
- ۷۸ هه پمه: ۱ - بره و، به ره، په واج، په ونه ق ۲ - جهنگه، هه پهت ۳ - گۆتیه [ف] ۱ - رواج
 ۲ - موسم، عنفوان ۳ - درهم، بدون محاسبه

- ۹۱ **فِرکە:** ۱ - باز بردنی زۆر بلند ۲ - دەرپەرىن و پرۆیشتنى توند و تىز ۳ - فەرمانى خواردنه‌وه
[ف] ۱ - پرش بلند ۲ - در رفتن با شتاب تمام ۳ - فرمان نوشیدن، بنوش
- ۹۲ **پاژ پاژ:** بهش بهش، پارچه پارچه، لهت لهت [ف] جزء به جزء
- ۹۷ **کل:** بلیسه‌ی ئاگر ۲ - جیگه‌ی سوآلت تیدا سۆر کردنه‌وه ۳ - سورمه، کل [ف] ۱ - شعله‌ آتش
۲ - داش، کوره‌ سفال پزی ۳ - سرمه
- ۹۷ **نیل دان:** ساز دانی گری زۆر به ته‌وژم [ف] برافروختن آتش بسیار شعله‌ور
- ۱۰۰ **هیمان:** هیشتان [ف] هنوز

«سۆره‌ی كه‌هف - لاپه‌رى ۲۹۳»

- كه‌هف:** ئەشكه‌وت، په‌هۆلى زل له شاخدا، ئەشكه‌فت [ف] غار
- ۲ **نواندن:** ۱ - شاندان، راتان ۲ - ده‌خه‌و كردن [ف] ۱ - نماياندن ۲ - خوابانیدن
- ۹ **ره‌قىم:** كه‌تبه، نۆسراوى زۆر قه‌ديم له به‌رد [ف] كتبه، لوحه
- ۹ **سه‌مه‌ره:** سه‌مه‌ر، سه‌رسۆرپين، عه‌جايب (شتىكى سه‌ير و سه‌مه‌ره‌يه) [ف] شگفت
- ۱۶ **هه‌لپران:** ۱ - جوئى بۆنه‌وه (كاکم له ئيمه‌ه‌لپرا) ۲ - پړان به‌ تيغ [ف] ۱ - جدا شدن ۲ - بریدن
با تيغ
- ۱۶ **ره‌خسان:** به‌دى هاتن و په‌يدا بون له خووه (كاربان بۆ جوړ بى) [ف] به وجود آمدن
- ۱۷ **ئالى:** سه‌مت، لا، په‌رخ [ف] سو، طرف، سمت
- ۱۹ **زيت:** ۱ - زرينگ، وريا، وشيار ۲ - چاو له سه‌ره‌ست [ف] ۱ - زرينگ، باهوش ۲ - تيزچشم
- ۲۲ **سپلۆت:** سپلۆ ۲ - پيس و گلاو [ف] ۱ - سگ ۲ - نجس
- ۲۲ **سپلۆ:** چوارپى، سه، سه‌گ، گه‌مال، به‌شدار، كوچك [ف] سگ
- ۲۳ **سۆزى:** سبجه، پۆزى دوايى، سبه‌ى [ف] فردا

- ۲۸ ره‌دا: قایل بۆن، رازی بۆن [ف] رضایت
- ۲۸ هه‌لبواردن: بواردن، خۆ لۆ لادان، هه‌ل بگاردن [ف] گذشتن از، مورد توجه قرار ندادن
- ۲۸ گوئی له مست: گوئی راپه‌ل، گوئی له مشت [ف] فرمانبر
- ۲۹ کۆن: په‌شمال، چادر [ف] چادر
- ۲۹ کۆین: پارچه‌ی په‌شمال [ف] پارچه‌ی سیاہ چادر
- ۳۶ را: بلند [ف] بلند
- ۳۶ را به: بلند به، هه‌سته [ف] بلند شو
- ۳۶ را بۆن: هه‌ستان، به‌رزوه بۆن [ف] برخاستن (گمان ندارم قیامت برپا شود)
- ۴۵ پۆگان: پڕزان، بلاو بۆنی ورد و شل، بلاو کردنی ورد، پڕزان [ف] پاشیدن مایع و جامد ریز، پخش و پلاکردن
- ۴۶ ییتر: زۆرتتر، پتر [ف] بیشتر
- ۵۰ یار: هه‌وال، ئاوال، په‌فییق [ف] یار
- ۵۰ یاربه‌یار: هه‌وال به هه‌وال، ئاوال به ئاوال، په‌فییق به په‌فییق (مه‌به‌س ئه‌ویه که به جیی خوا، شه‌یتان و تۆرهمه‌ی به‌دۆستی خۆ هه‌لبژێرن و به‌مانای گۆرینه‌وه‌ش ده‌بیته‌ یانی شت به شت دان) [ف] معاوضه، مبادلۀ رفیق به رفیق
- ۵۳ ده‌ره‌تان: ۱- پئی هه‌لاتن ۲- چاره [ف] ۱- راه فرار و گریز ۲- چاره
- ۵۴ گیره: ۱- چه‌قه‌کردن و چه‌نه‌ لۆ دانی زۆر ۲- شلتاغ و ته‌شقه‌له، گهر [ف] ۱- روده‌درازی، وراجی ۲- شلتاق
- ۵۴ گیره‌کردن: ۱- بریتی له‌هات و چۆ به‌سه‌ر قورداکردن ۲- به‌سم کوتانی ده‌خه‌ل و گیا [ف] ۱- رفت و آمد روی گل ۲- با سم چهارپایان کوییدن گیاه و گندم و جو دروشده
- ۶۰ لاو: جحیل، خۆرت [ف] بڕنا، جوان (مه‌به‌س یوشه‌ع، یوشه‌ع)
- ۶۰ لۆ بڕان: ۱- بربار دان، قه‌رار دان ۲- کورت هه‌یتان، که‌م هه‌یتان [ف] ۱- تصمیم گرفتن ۲- کوتاه آمدن

- ۶۱ ماساو: ماسی [ف] ماهی
- ۶۲ ده‌ریاز: ۱- پرا بردن ۲- پرزگار، نه‌جات، خه‌لاس، قوتار [ف] ۱- گذشت، گذر ۲- رستگار، رها
- ۶۳ نه‌میش: نه‌ویچ، نه‌ویش [ف] او نیز
- ۶۵ عه‌بدیک: به‌نده‌یه‌ک (مه‌به‌س‌حه‌زره‌تی‌خدر) [ف] عبدی
- ۶۸ نه‌مازه: نه‌خوازه، ناوازه، به‌تاییه‌تی، نه‌خازا [ف] به‌ویژه
- ۶۸ ده‌ربردن: هه‌ل‌کردن، خو‌گری له‌به‌ر‌ئرک‌و‌کار [ف] تحمّل کردن
- ۷۴ زایه: بریتی له‌مردو (پیاویکی له‌ده‌ست‌زایه‌بو) [ف] ضایع، تلف
- ۷۹ زه‌وت: ۱- دا‌گیر‌کردن، زه‌بت، زه‌فت ۲- ئارام [ف] ۱- غضب ۲- آرام
- ۸۴ هو: سه‌به‌ب، سو‌نگه [ف] انگیزه، سبب
- ۸۴ سو‌نگه: له‌به‌ر، به‌هو، هو [ف] سبب، به‌وسيله، به‌سبب
- ۸۴ ره‌خسان: به‌دی‌هاتن‌له‌خووه [ف] به‌وجود آمدن
- ۸۴ گش‌هو‌یه‌کیشمان‌بو‌ره‌خساند: [ف] همه‌انگیزه‌ها‌را‌برایش‌ممکن‌گردانیدیم
- ۹۴ به‌ریه‌ست: ۱- به‌ریه‌س، له‌مپه‌ری‌سه‌ر‌رپگه، رپه‌ندان ۲- له‌مپه‌ری‌ئاو‌گه‌راندنه‌وه [ف] ۱- راه‌بند ۲- سد
- ۹۶ پاژه: له‌ت، پارچه [ف] پاژه، قطعه
- ۹۶ ده‌ماندن: مؤشه‌ده‌مه‌وه‌کار‌خستن [ف] دمیدن با‌دمه‌آهن‌گری
- ۹۷ لوا: ره‌خسا، هه‌لم‌ده‌سکه‌وت [ف] ممکن‌شد
- ۱۰۰ رانان: به‌رچاوی‌حه‌شامات‌دان [ف] به‌نمایش‌گذاشتن
- ۱۰۴ ته‌قالا: کو‌ششت، هه‌ول [ف] سعی‌و‌کوشش
- ۱۰۵ سه‌نگ: ۱- بریتی له‌قه‌در‌و‌حورمه‌ت ۲- به‌رد ۳- قورسایی، کیش [ف] ۱- کنایه‌از‌احترام و‌منزلت ۲- سنگ ۳- وزن

(سۆره ی مه ریه م - لاپه ری ۳۰۵)

- مه ریه م: دایکی عیسا پیغه مبه ر [ف] مادر عیسی پیامبر
- ۳ نزم: ۱ - پیچه وانه ی بلند، نه وی ۲ - بی تا قه ت ۳ - بی ئا کار و که م ئا پرؤ [ف] ۱ - پست ۲ - ناتوان
۳ - دون و بی آبرو
- ۴ پیشه: ئیسک، ئیسقان [ف] استخوان
- ۸ که له لا: ۱ - شه که ت ۲ - نه خوشی زور نه خوش ۳ - په ریشان حال ۴ - ره ق و کز [ف] ۱ - خسته
۲ - بیمار بد حال ۳ - پریشان حال ۴ - لاغر مردنی
- ۹ به ری: ۱ - له پیشو دا ۲ - به ئی [ف] ۱ - از قبل ۲ - آری
- ۱۳ گه رد: ۱ - غومار، تۆز ۲ - قریان ۳ - گه ر، چۆن و هاتن ۴ - که مۆسکه (مه به س خه وش و عه یب
و عار) [ف] ۱ - غبار ۲ - قریان ۳ - گشت و گذار ۴ - اندک
- ۱۳ که مۆسکه: پرؤ که، پیچه ک، که میک، تۆزیک [ف] اندک
- ۲۵ کو تهر: نه ستۆرای دار [ف] قطر درخت
- ۲۶ به که مه وه: دۆر که مه وه، لی بکشیمه وه [ف] دور شوم، شانه خالی کنم
- ۲۷ سه مه ره: ۱ - سه مه ر، سه رسورپن، عه جایب ۲ - سه رگوروشته [ف] ۱ - شگفت ۲ - سرگذشت
- ۳۵ شیان: لی وه شان وه، پی ره وا بۆن، لی هاتن (ئهم کاره له تۆ ناوه شیتته وه، ئه و جله له تۆ
ده وه شیتته وه) [ف] سزاواری، شایسته و مناسب
- ۳۶ را گه: شوینی هات و چۆی خه لک [ف] راه
- ۳۷ ده سه ته و به سه ته: کو مه لی که خو به خو بی بکه ن [ف] دار و دسته
- ۳۸ چاو زیت: چاو وریا، چاو وشیار [ف] تیز چشم
- ۴۸ قه ره به خت: چاره ره ش، کلۆل، به ده بخت [ف] سیه به خت
- ۵۶ باخیوه: بدوی، باس بکه [ف] گفتگو کن، یاد کن
- ۵۸ کول: قولتی ئاو (مه به س به گریاتیکی له کوله وه) [ف] جوشش آب

۵۸	کول: خەفەت [ف] اندوھ
۵۹	خوسار: زەرەر [ف] زیان
۶۲	ژەم: جەم، ژوم [ف] وعدەى خوراک
۷۵	تل: ۱ - خلار، گلار، بزۇتن لەسەر لا ۲ - وەرگ، عور، گىپال ۳ - قامک، تىل، کلک، ئەنگۆست [ف] ۱ - غلت ۲ - شکمبە ۳ - انگشت
۷۵	سەلا: رۆزى ھەستانەوھى دوای مەرگ (مەبەس ئەوھىە کە لە قىامەتتە چى بە سەر دى) [ف] قىامت
۸۳	ختوگە: ختکە، قانە قدىلکە، قدىلکە [ف] قلقلک
۸۶	تىنگ: تىنۇ، تىنۇ [ف] تشنە

(سۆرھى تاھا - لاپەرى ۳۱۲)

	ط و ھ: ط و ھ [ف] حروف مقطعه و رموز قرآن
۲	چەوسان: پەنج دان، زەحمەت کىشان [ف] زحمت كشدن
۷	ھەلپراندىن: ۱ - بلنڧ كرفن ۲ - برفن بە تىغ ۳ - كەوتنە شوپن بە غار [ف] ۱ - بلنڧ كرفن ۲ - برفن بە تىغ ۳ - تعقوب كرفن
۱۰	خەتيرە: ۱ - دارى نيوه سۇتاوى بە گر، بزۇتى ئايسا، چۆلەچرا، چلۇسك [ف] هيزم نيم سوخته، نيم سوخته
۱۲	شىو: دوئى تەنگ [ف] دره تنگ
۱۳	گوئىدېر: گوئىدەر، بيسەر، گوهدار [ف] شنونده
۱۳	پاسپىرى: كارى كە ئەدرى بە پاسپارده، قەويتى (مەبەس ئەوھىە كە گوئى بدە وەحى) [ف] سفارش، توصيه

- ۱۶ به‌لای به‌لاته‌ت:
- ۱۶ به‌لا: ۱ - مسیبت، رُوداوی ناخوِش، به‌لا ۲ - با، بَلانی ۳ - ئه‌مما [ف] ۱ - مصیبت ۲ - بگذار باشد ۳ - اما
- ۱۶ به‌لاته: که‌لاکی منداری چه‌یوان [ف] لاشه‌ی مرده‌ی حیوان
- ۱۶ لاته: ۱ - ته‌نگه‌نه‌فه‌سی ۲ - نه‌داری، نه‌داره [ف] ۱ - نفس تنگی ۲ - بینواست
- ۱۶ به‌لای به‌لاته: ۱ - ده‌ردی ته‌نگه‌نه‌فه‌سی ۲ - ده‌ردی رُوت و نه‌داری (مه‌به‌س وه‌ک چه‌یوانان منداره‌وه‌یی، یا به‌کافری بمرئ) [ف] ۱ - درد نفس تنگی ۲ - درد بینوا بودن
- ۱۶ وی: ۱ - بیی ۲ - ئه‌وژنه [ف] ۱ - باشد ۲ - این زن
- ۱۶ بوی: بیی [ف] باشد
- ۱۸ ران: ۱ - میگه‌له‌مه‌ر ۲ - گاگه‌ل ۳ - له‌ئه‌ژنوؤ به‌ره‌ژور تا سمت [ف] ۱ - گلگه‌گوسفند ۲ - رمه ۳ - ران
- ۲۵ پشوؤ درپژم بکه: چه‌وسه‌له و سه‌بر و پشوؤ و له‌سه‌ره‌خویم بده‌به [ف] صبور و بردبارم کن
- ۲۵ پشوؤ: ۱ - نه‌فه‌س، هه‌ناسه ۲ - ئیسراحت، وچان [ف] ۱ - نَفَس ۲ - استراحت کردن
- ۲۷ گیر: به‌ره‌ه‌لست، له‌مه‌پر، کوئسپ (مه‌به‌س پسک بوئی چه‌زره‌تی مؤسایه) [ف] مانع، مانع سر راه
- ۳۹ قیان: عشق، دلداری [ف] عشق و محبت
- ۴۵ شوژ: سویر، له‌تامی خوئی، سوژ [ف] شور مزه
- ۴۵ له‌شوژی ده‌رکا: (مه‌به‌س له‌تامی به‌ریتته‌ده‌رئ) [ف] از اندازه بدر رود
- ۵۸ مه‌رج: ۱ - به‌لین، قه‌ول، په‌یمان، گفت ۲ - گریو کردن [ف] ۱ - پیمان ۲ - شرط‌بندی
- ۵۸ ره‌چاو بکه: ده‌نه‌زه‌ر بگره [ف] در نظر بگیر
- ۵۹ رازانه‌وه: جوان و رپیک و پیک بوئ [ف] آراسته شدن
- ۶۲ مقومقو: دهم له‌دهم نان و چه‌قه و گویره [ف] اشتلم، مشاجره و داد و بیداد
- ۶۴ رپیز: ۱ - رپیز، به‌په‌نا‌یه‌که‌وه، سه‌ف ۲ - قه‌در و حورمته [ف] ۱ - صف‌آرایی ۲ - احترام
- ۶۹ ته‌له‌که: حيله، گه‌ر، گزی [ف] نیرنگ

- ۷۱ کۆتەر: ۱ - ئەستۇرایى دار ۲ - کۆترە کىئويلە [ف] ۱ - قطر درخت ۲ - کبوتر چاھى
- ۷۱ كيش: ۱ - پىز و ھىز، تاقەت، تەوان، تابشت ۲ - قورسايى [ف] ۱ - توان، كش و تاب پايىندەتر، توان ۲ - وزن
- ۷۷ رەچاۋ: بۇاردنى بە كى بۇكارى [ف] زىر نظرگرفتن
- ۷۷ رەچاۋ كىردن: راجاۋ كىرن، ھەلپژاردن و دەبەرچاۋ گىرتنى كەسى يان شتى بۇ كارىك [ف] انتخاب كسى يا چىزى براى انجام كارى
- ۸۰ شىلاقە: مەلىكى لىنگ درىژە كە لە رىشۆلە تۆزىك زلتەرە [ف] پىرنده اىست كىمى از سار بزرگتر
- ۸۰ رىشۆلە: سىرۇ، گاوانى، رىشۆل، رەشۆلە [ف] پىرنده سار
- ۸۵ سامرى: پىاۋىكى خەلكى فەلەستىنى و لە ناۋچەى سامرە بۇ چۆ مىسرئ. پىاۋىكى دۇرۇ بۇ و بە درۆ دە يگوت ئىمانم بە تە وراتى ھىناۋە [ف] مردى از اهل فلسطين و از منطقه سامرە كە بە مصر رفته بود. مردى دورو و دسىسە باز كە بە دروغ مى گفت بە تورات ايمان آورده ام
- ۸۷ كانزا: ھەر چى لە كاراك پە پىدا دەپى [ف] معدن
- ۸۷ كاراك: كان [ف] معدن
- ۹۶ خە ملاندن: ۱ - رازاندنە ۋە بە خشل و جلكى جوان، جوان كىردن ۲ - قەرساندن [ف] ۱ - آراستن ۲ - براورد كىردن
- قەرساندن: ۱ - توند كىردنى تراۋ، مە ياندن ۲ - بەراورد كىردن [ف] ۱ - بىند آوردن مابىع ۲ - براورد كىردن
- قەرساندن: تەزاندنى سەرما [ف] كىرخانىدن سەرما بدن را
- ۱۰۰ نەبان: ۱ - برىتى لە كەسى كە دەنگى لە يە كى گۆپىۋە ۲ - بەد مىجاز ۳ - شىر دەرى كە بىچۋى خۆى ناۋى و شىرى ناداتى [ف] ۱ - بىگانگى كىردن آشنا ۲ - بدخلق ۳ - دامى كە از بچە خود تنفر دارد
- ۱۰۷ كۆسپ: ۱ - زۆپاى كە مى زەۋى ۲ - بەرگر لە ژياندا ۳ - بەلا [ف] ۱ - برآمدگى زمين ۲ - مانع و دشواری در زندگى ۳ - بلا
- زۆپ: قىت، دەر پەرىۋ، زەق [ف] برجسته

- ۱۱۴ دبوؤ: لبوؤ، له بوؤ، بوؤخاتری، له بهر، به سه به بی [ف] به خاطر
 لبوؤ: ۱- بوؤچی؟ چما! ۲- بوؤخاتری، له بهر [ف] ۱- برای چه؟ ۲- به خاطر
 ۱۲۰ دنه: هانه، هه لخراندن [ف] تحریک، برانگیزی
 ۱۲۳ داخووزین: هاتنه خوار له سواری، دابه زین، داوه زین [ف] پیاده شدن

(سۆره ی ئه نبیا - لاپه ری ۳۲۲)

- ئه نبیا: پیغه مبه ران [ف] پیامبران
 ۷ میړ: پیاو [ف] مرد
 ۱۲ حه سین: پین زانین، ئاگادار بوؤن، هه ست پین کردن [ف] خبردار شدن، آگاه شدن
 ۱۵ ساقه ته: کوؤته ره ی دار ۲- لاسکی گیاه [ف] ۱- تنه ی درخت ۲- ساقه ی گیاه
 ۱۵ دامرکاندن: ۱- داسه کناندن، ئارام کردن ۲- گر نه هیشتی ئاگر (مه بهس کوشتن و له ناو بردن) [ف] ۱ آرام کردن ۲- فروکشاندن لهیب
 ۱۸ واوه یلا: وای به حالیان، وای به حالتان [ف] وای بر شما
 وای: وای [ف] حرف فغان از درد
 ۲۰ پاکانه: تو مه ت لابردن [ف] تیره
 ۲۱ مریان: مردوگول [ف] مرده ها را
 ۳۱ که ژوکوؤ: چیا، کوؤ، کیو، کیف [ف] کوه
 ۴۴ له سه رن: غالبین، زالن [ف] چیره اند
 ۴۶ سوژه کردن: شتی له خه بهر دهس که وتن [ف] سراغ کردن خبر، بو بردن، شمه ای
 ۴۶ سوژه: ۱- ته زوی سه رما ۲- سه روه با ۳- گوژانی به دهنگی نزم ۴- سوژاخ کردنی
 خه بهر [ف] ۱- سوزش سه رما ۲- نسیم ۳- ترنم ۴- سرنخ از خبر، شمه ای

- ۴۷ تۆم: تۆو، تۆف، تۆ [ف] تخم، بذر
- ۴۷ خەردەل: خەرتەلە [ف] خَرْدَل
- ۴۷ خەرتەلە: تۆویکی تیژە، لە تایفە ی ئیسپووت و ئالات [ف] خَرْدَل
- ۴۸ ھۆی: ۱ - مەرج، گریو ۲ - وتە ی بانگ کردنی دۆر [ف] ۱ - شرط ۲ - حرف ندای دور
- ۴۸ ھۆی ھەلاواردن: ھۆی لیک جیا کردنەو، ھۆی ھاویر (مەبەس تەوراتە) [ف] مسبب از هم جدا کردن
- ۵۷ ئیوھ پشت بکەنەو: لییان غافل بن، بی ئاگا بن [ف] غافل باشید
- ۷۱ پیت: ۱ - بەرە کەت و فەر ۲ - حەرف [ف] ۱ - یمن و برکت ۲ - حرف الفبا
- ۷۷ فریا: ۱ - ئاریکاری، ھانا [ف] بە موقع رسیدن برای کمک
- ۷۷ گە لیک: کۆمەلە خە لکیکی ھاوڕەچە ک [ف] ملتی
- ۷۷ گە لیک: زۆر، زاف [ف] بسیار
- ۸۷ ماخۆی ماسی: خاوەن و ساحیبی ماسی (مەبەس حەزرە تی یونس) [ف] صاحب ماهی
- ۹۰ ھەلپە: ۱ - پەلە ۲ - تەماح [ف] شتاب ۲ - آز، شرە
- ۱۰۰ ھەنيسک: نزگەرە ی بە گریانەو، خیسک [ف] سکسکە و گریه
- ۱۰۴ تۆمار: قاقەزی نۆسراوی لۆل دراو، نۆسین لە دەفتەر [ف] تومار
- ۱۰۹ دەخایەنی: ئەوئەندە وەختە ی پێ دەچێ [ف] چنین مدتی را در بر می گیرد

«سۆرە ی حەج - لاپەری ۳۳۲»

- حەج: حەج [ف] حج
- ۵ جەلتە: خوینی بە سیاگ [ف] خون لخته
- ۵ بە سیاگ: داخراو، بە ستراو [ف] بسته شده

- ٥ دیمه‌ن: چاوه‌نداز، به‌رچاو [ف] منظره
- ٧ وه‌دی: وه‌به‌ر چاو‌که‌وتن، رۆدان [ف] به‌ وقوع پیوستن
- ١٦ ئاوا: ١- به‌م‌جوّره ٢- ئاوه‌دان ٣- پیوار [ف] ١- اینچنین ٢- آباد ٣- گم و ناپیدا
- ١٧ سووبی: هه‌ساره‌به‌رست، ئه‌ستیره‌به‌رست [ف] ستاره‌به‌رست
- ١٧ مه‌جووسی: ئاگر‌به‌رستی [ف] آتش‌به‌رستی
- ٢٠ هه‌ناو: ١- ناو، جه‌رگ و ناو ٢- وره، زراو، غیرهت [ف] ١- احشاء ٢- زهره، شجاعت
- ٢٥ غه‌واره: ١- غه‌ریبه ٢- ییگانه [ف] ١- ناشناس (بادیه‌نشین) ٢- ییگانه
- ٢٧ چاره‌وا: چاروا [ف] چهارپا
- ٢٧ چاره‌وئ: ولاخی سواری و باری [ف] چهارپا
- ٣٣ ماوه: ئه‌ندازه‌له‌ زه‌مان [ف] وقت در زمان
- ٣٣ ناو‌دیر: ١- ناو‌نراو ٢- به‌ ناو‌بانگ [ف] ١- دارای نام ٢- شهرت یافته
- ٣٣ تا‌ماوه‌ی ناو‌دیر‌کراو: تا‌کات و وه‌ختی مه‌علوّم و زان‌دراو [ف] تا وقت معین
- ٣٥ ده‌یه‌ن: ١- به‌ سه‌ر زاریاندا دئ ٢- ده‌بیژن، ده‌بین [ف] ١- بر زان‌شان می‌آید ٢- می‌گویند
- ٤٠ راوانان: شوپن‌که‌وتن بوگرتن، دانه‌په‌ی [ف] دنبال کردن، تعقیب به‌ قصد گرفتن
- ٤٠ دیر: ١- جیگه‌ی په‌به‌نی خاچ‌به‌رست ٢- دره‌نگ ٣- له‌میژینه [ف] ١- دیر‌راهبان ٢- درنگ
٣- گذشته دور
- ٤٠ که‌نشت: که‌نشته، په‌رسگای جووله‌کان [ف] کنشت، معبد یهود
- ٦٥ که‌وی: ١- حه‌مایه‌ت، پام ٢- پنو، پنی ٣- داغ [ف] ١- اهلی، رام ٢- بهمن ٣- داغ‌نشانه‌گذاری
- ٧٢ په‌ک: ١- وشه‌ی سه‌یر مان ٢- ناچاری و ئیحتیاج [ف] کلمه‌تعجب ٢- نیاز
- ٧٣ قاپان: ١- ر‌فاندن ٢- خوّه‌ل‌کیشان ٣- ته‌رازووی زل ٤- جگین [ف] ١- ربودن
٢- خودستایی ٣- باسکول ٤- قاب‌بازی
- ٧٨ به‌دلّ و داو: له‌ ته‌هی دله‌وه، به‌ راست [ف] از ته دل

«سۆرەى مؤئىنۇن - لاپەرى ۳۴۲»

مؤئىنۇن: بىرۋا داران [ف] ايمان داران

- ۶ ملىكى خويانن: مەبەس كەنيزە كان يا قەرەۋاشە كان كە بە پارە كىر دىبان گرتبۇن
دەبنە ئى خويان
- ۱۴ دەس رىنگىن: كارخوان، بە ھونەر [ف] ھىرمىند، نقشگر
- ۲۰ لە سۆنگەى ئەو: بە ھۆى ئەو، بە سەبەبى ئەو (ئەو مەبەست ئاۋە) [ف] بدان سىب
- ۲۲ گە مى: كەشتى، پاپۇر، گە مى [ف] كشتى
- ۲۵ ئىو: ۱ - شىت، دىن، لىو: ۲ - قىدار [ف] ۱ - دىوانە ۲ - صرعى
- ۴۷ كۆيلە: بەنى، بەندە، عەبد، كۆلە، كۆلى [ف] بندە
- ۶۰ سام: ۱ - ترس، خوڧ ۲ - سىو [ف] ۱ - ھىيت، مەھابت ۲ - سىب
- ۸۳ پىشونان: پابردوانى زۇ، لە مېژىنە كان، پىشېنان [ف] پىشېنان
- ۸۳ پىشونە: لە مېژىنە، پابردۇ [ف] باستانى، پىشېنە
- ۱۰۶ نە گبەت: ۱ - بەدبەخت، چارەپەش ۲ - بەلا، چۆرتىم [ف] ۱ - سىەروز ۲ - مەسبىت
- ۱۰۶ بىرست: بىرس، وزە، ھىز و توانا [ف] توانا، نا
- ۱۰۸ فزە: ۱ - مەق، ھەناسە، فزە، دەنگى بە حال، سرتەى كەم ۲ - جۇلە، بزاو [ف] ۱ - كەم تىرىن
صدا ۲ - كەم تىرىن حركت

«سۆرەى نۇر - لاپەرى ۳۵۰»

نۇر: رۇناكايى، رۇناكى خودا [ف] روشنايى، نور خدايى

- ۱ مەبەست: نىياز لە قسە و كار [ف] منظور
- ۱ ئەرك: ۱ - پىۋىستى سەرشان، كارى لازم ۲ - زەحمەت و چەوسان [ف] وظيفە، مەسئۇلىت
- ۲ - رىنج و زحمت

- ۳ به‌ریه‌ست: به‌ریه‌س، له‌مپه‌ری سه‌ر ڕینگه (مه‌به‌ست حه‌رام) [ف] سد، راه‌بند
- ۱۱ ئه‌و که‌سه‌نه‌ی: له‌شه‌ری (غه‌زه‌وی) بنی مه‌سته‌ق دا‌عه‌ولای کورپی ئه‌بی کورپی سلول و ده‌سته و به‌سته‌که‌ی که‌ دۆرۆ بۆن له‌ مه‌دینه ئی‌شاعه‌یان قاو دا‌که‌ عایشه (دایکی موسوڵمانان هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر) ده‌گه‌ل به‌ کۆی له‌ ئه‌سحابانی پیغه‌مبه‌ری (سه‌فوان کورپی مه‌عته‌ل که‌ پاک و له‌ خوداترس بۆ) تۆشی داوین پیسی بۆه [ف] آن کسانێ
- ۱۹ قاو: ئی‌شاعه، خه‌به‌ری که‌ ده‌ناو حه‌شامات دا‌ بلاو بو‌ته‌وه [ف] شایعه
- ۲۱ مه‌ده‌نه سه‌ر شو‌بی شه‌یتان: به‌ ڕی و خه‌ت و شو‌ینی شه‌یتانی دا‌ مه‌رو‌ن و پا له‌ جی پی‌ی شه‌یتان دامه‌تین [ف] پیروی شیطان مکنید
- ۲۲ بلا: بلا، بلان، با [ف] بگذار
- ۳۰ شو‌ره‌یی: عه‌یب، نه‌نگ، شو‌ره [ف] ننگ، عار
- ۳۲ هه‌راو: ۱ - فره، زۆر، زاف ۲ - گوشاد [ف] ۱ - زیاد ۲ - گوشاد
- ۳۳ مه‌یسه‌ر: ممکین، شی‌اوی ده‌سکه‌وتن به‌ هاسانی [ف] می‌سر
- ۳۴ چه‌ند نیشانه‌ی نیشاندهر: مه‌به‌س چه‌ند ئایه‌ که‌ چه‌ند شتی فێر کردن و شاندان [ف] منظور چندین آیتی نمایانگرنند
- ۳۵ ماک: هه‌ره‌ ره‌ گه‌ز و بن‌چینه‌یی که‌ شتی لێ پێک هاتۆه، هۆی دروس بۆن [ف] ماده
- ۳۵ که‌ داره‌ که‌ی نه‌ هه‌میشه‌ به‌ره‌و ڕۆژه‌ و نه‌ هه‌میشه‌ له‌ نزاره: که‌ داره‌ که‌ نه‌ دایم له‌ هه‌ل‌دان و گه‌شه‌ کردن دایه‌ و نه‌ دایمه‌ش کز و له‌ر و لاواز ده‌یی
- ۳۵ نزار: ۱ - له‌ر و لاواز، کز ۲ - لێره‌وار [ف] ۱ - لاغر ۲ - جنگل
- ۳۵ له‌ بان: بال‌تر، به‌ره‌و زۆرتر [ف] بالای، بر
- ۳۷ گش: تیک‌را، گز، هه‌مۆ [ف] همه
- ۳۷ وه‌رچه‌رخاندن: سو‌راندن، زفراندن، ڕۆ به‌ره‌و دوا کردنه‌وه [ف] چرخاندن
- زفر: ۱ - خول، سو‌ر ۲ - گه‌رانه‌وه، به‌ره‌و دوا هاتنه‌وه [ف] ۱ - چرخ، چرخش ۲ - برگشت
- ۳۸ بارته‌قا: باته‌قا، به‌رانه‌ر له‌ بال‌یان له‌ کیش دا، هه‌نه‌ر [ف] مقابل
- ۳۹ تراویلکه: ره‌مل و زیخی که‌ له‌ به‌ر تاو بریقه‌ ده‌دا و له‌ ئاو ده‌ کا [ف] سراب

- ۴۰ تاریکایی باره له سەر تاریکایی: تاریکایی به دواى تاریکاییدا که هەر دێو تاریک تر ده یێ [ف] پشت سر هم تاریکتر می شود
- ۴۳ ئازۆ: لیخوڤ [ف] راننده
- ۴۳ ئازۆتن: لیخوڤین [ف] رانندگی
- ۴۳ بهری: بهش [ف] سهم
- ۴۶ نیشانهی نیشاندەر: ئایه تی دیاری دهر [ف] منظور آیات مبین
- ۵۱ گورجی: دهس به جی، یی درنگ کردن [ف] فوراً
- ۵۳ خاس: باش، چاک، ڤند [ف] خوب و پسندیده
- ۵۵ سه رچه وت: ۱ - حساب ناراست، فیلباز ۲ - گوئی نه بیس [ف] بدحساب، نادرست
۲ - حرف نشنو
- ۵۸ بلۆق: ۱ - شهیتان پیکه نیو، خوئاسیو، پینگه پشتو ۲ - پۆرگ ۳ - چاوزهق [ف] ۱ - بالغ ۲ - تاول
۳ - چشم برجسته
- ۶۱ لهش به باز: دهرده دار، بیمار [ف] بیمار

(سۆڤه ی فورقان - لاپه ڤری ۳۵۹)

- فورقان: ئه وه ی حق و باتل جیا ده کاته وه [ف] آنچه حق و باطل را از هم جدا کند
- ۱۳ شه ته ک: به ستنی توند [ف] سفت بستن
- ۲۳ رای ده نین: بهر چاوی هه شامه تی ده ده بین [ف] به نمایش می گذاریم
- ۲۵ ئه زمان: ۱ - عاسمان ۲ - زمان [ف] ۱ - آسمان ۲ - زیان
- ۲۵ هه ڤه مه: ۱ - لهز، په له ۲ - جهنگه، هه ڤه ت ۳ - گوتره ۴ - پرای خه لک و کو مه ل [ف] ۱ - عجله
و شتاب ۲ - موسم و عنفوان ۳ - درهم و بدون حساب ۴ - انبوهی مردم.
- ۲۹ به ڤه لا: به ڤه لدا، ڤه ها (به ڤه لایه گوئی ناداته عه یب و عار) [ف] ول، یله، لاقید

- ۳۵ وہ زیر: پیاو ماقولّی پایہ بہ رزی بہ ردہستی سہ روکی ولّات [ف] وزیر
- ۳۶ قیگافی: ۱ - قیگا ۲ - ئه و جار [ف] ۱ - حالا ۲ - آن هنگام
- ۳۶ قیگا: دہس بہ جی، ہر ئیسہ، ہر ئیستی [ف] ہمین حالا
- ۴۶ بہرہ و خوئی: بہرہ و خوئی (مہبہس ماستن و خر کردنہ وہ و تیک پیجان) [ف] رو بہ پایین
- ۵۰ جوڑہ جوڑہ: جوڑ بہ جوڑ، نہوع نہوع [ف] جوڑو اجور
- ۶۰ سل: سرک، رہوہ ک، توڑ، قوشقی [ف] رموک
- ۶۱ قوناغ: ۱ - قوناغ ۲ - یہ ک روڑہ ری ۳ - مائی زور بہ میوان (مہبہس برج) [ف] ۱ - منزلگہ
۲ - مسیر یک روز راہ ۳ - خانہ مہمان پذیر
- ۶۱ برج: ۱ - منزلگہی روڑ لہ عاسمان ۲ - مانگی سال ۳ - قونگرہی قوتی قہ لا [ف] ۱ و ۲ و ۳ برج
- ۶۴ ویستان: ۱ - راوہستان بہ پاوہ ۲ - نہ جو لان ۳ - ویستا ۴ - ئیستہ ۵ - تا ئیستہ [ف] ۱ - برپا بودن
۲ - نجینیدن
- ویستا: ۱ - ئیستہ ۲ - تا ئیسہ ۳ - راوہستا [ف] ۱ - اکنون ۲ - ہنوز ۳ - ایستاد
- ۷۵ ئودہ: زور، وہ تاخ، چاوہ مال [ف] اتاق
- ۷۵ تہ ک: لہ کن، لا [ف] نزد
- ۷۵ تہ کیانا: لہ کن یہ ک، لہ لای یہ ک [ف] نزد ہم
- ۷۷ ھہوال: ۱ - خہبہر ۲ - ئاوال، دوست ۳ - چلو نایہ تی حال و ئہ حوال [ف] ۱ - خبر ۲ - رفیق
۳ - احوال

(سورہی شوہرا - لاپہری ۳۶۷)

- شوہرا: شاعیران [ف] شاعران
- ۵۱ بہر: پیش و پیشتر (بہر لہ من چو) [ف] قبل
- ۵۱ گش: گز، تیکرا، ھہمو [ف] ھمہ

- ٢٦ مه‌زنده: مه‌زن (دێره‌دا به مانای مه‌زن) [ف] عظیم، شکوه و جلال
- ٢٦ ته‌ختی هه‌ره مه‌زنده: ته‌ختی هه‌ره به قییمه‌ت (مه‌به‌ست ته‌ختی هه‌ره باره‌گای به‌رز و بێند) [ف] ته‌ختی که خیلی با قییمه‌ت است (عرش عظیم)
- ٢٩ وی: پیتی ئیشاره‌ت بو میوینه (وی گوت: ژنه که گوئی، مه‌به‌س بقیسه) [ف] ضمیر مؤنث
- ٢٩ پیت: حه‌رف، دانه‌ی ئه‌لف و بیته‌که [ف] حرف الفبا
- ٣٨ ئامان: ١- هانا، وشه‌ی په‌نا بردن، په‌نا ٢- له‌به‌ر پارانه‌وه بو دادپه‌رستن، ده‌غیل [ف] ١- کلمه‌ حمایت ٢- کلمه‌ پناه خواستن
- ٣٩ لۆزه‌نده‌ر: زلحورت، زه‌به‌لاحی ته‌ژه، ته‌ژه، زه‌لامی زو‌ر ناله‌بار [ف] لنده‌هور
- ٤٠ ئه‌وسا: نه‌وده‌م، ئه‌وکات، ئیگافی [ف] آن دم
- ٤٠ ئه‌و ساکه: له‌و ده‌مدا، له‌وی چاخنی‌دا [ف] آن دم
- ٤٠ ئه‌وسایه: [ف] همانا
- ٤٢ له‌ به‌ریشه‌وه: له‌ پیشداش، پیش نه‌وه‌ش [ف] قبل از این هم
- ٤٤ حولی: بی گنج، لوس، ساف، بی گری و زبری [ف] صاف، بدون گره و زبری
- ٤٨ شار: باژیر (مه‌به‌ست حیجر) [ف] شهر (منظور حجر)
- ٥٠ که‌تن: ١- ئازاوه ٢- کاری خه‌راپ ٣- سوکایه‌تی ٤- فریو ٥- په‌نا بردن ٦- به‌زه‌مین‌دا به‌ر بو‌نه‌وه [ف] ١- آشوب ٢- کار زشت ٣- اهانت ٤- فریب ٥- پناه بردن ٦- افتادن
- ٦٦ بر: تابشت و هیژ [ف] توان
- ٧٠ گزی: قیل، حیل [ف] حیل، نار و مکر
- ٧٤ درکاندن: ئاشکرا کردنی قسه، راستی گوتن [ف] اعتراف کردن
- ٧٧ به‌زه‌وی: به‌زه‌یی، به‌زه، پ‌رحم [ف] رحم
- ٧٨ کۆل‌نه‌ده‌ر: نه‌به‌ز [ف] نستوه
- ٨٠ وزه: توانا، قه‌وه‌ت، تاقه‌ت [ف] تاب و توان
- ٨٢ ده‌حبا: ده‌حبه، داعبا [ف] درنده، جانور ناشناخته (هه‌ر کات به‌ئینی هاتنی په‌سلانی له‌ لای خودا بو‌عه‌بده‌ کانی هات ئه‌و داعبایه له‌ سه‌ر زه‌وی ناحه‌قی‌کاره‌کان ده‌دوینی)

- ۸۷ گلا: ۱- گش لا، ھەمۆ لایە ک ۲- پەری، پەرت بو ۳- خلۆرەو ھە بو [ف] ۱- ھە، ھمگی
 ۲- پەرت شد ۳- غلتید
- ۹۰ قەرەبو: تاوان، خەسارت، بۆاردنەو ھە زەرەر [ف] تلافی

﴿سۆرەى قەسەس - لاپەرى ۳۸۵﴾

- قەسەس: رۆداو ھەکان [ف] رویداداھا، پشامداھا، اتفاقات و حوادث
- ۴ زەبو: ۱- بیچارە و فەقیر ۲- کز و لاواز [ف] ۱- بیچارە ۲- لاغر و مردنی
- ۷ دەریا: زەریا، بەحر، دەلیا (مەبەست چۆمی گەورەى نیل) [ف] دریا (منظور گونە نیل)
- ۹ پیرەک: ژنی پیاو (مەبەس ئاسیە ژنی فیرعەونى) [ف] ھمسر، زن
- ۱۲ تایەن: مامان، لەلەى ژن، دایە، دایەن [ف] دایە
- ۱۴ تاف: ۱- ھەپەت، جەنگە ۲- پێژانی ئاوا لە بەرزەو ۳- گورە و ھارە [ف] ۱- موسم، عنفوان
 ۲- فروریختن آب از بلندی با شدت ۳- غرش
- ۱۸ بوری: ۱- رابرد، بەسەرچو، گوزەر، تیپەر کرد ۲- عافوی کرد [ف] ۱- گذشت ۲- عفو کرد
- ۱۸ بۆرین: ۱- رابردن ۲- عافو کردن [ف] ۱- گذشتن ۲- عفو کردن
- ۲۰ ھەلە داوان: پەلەى زۆر [ف] شتابان، با عجلە
- ۲۰ راویژ: تەگبیر ورا [ف] تدبیر، مشورت
- ۲۱ لە وى: (بریتی لە شارى میسر) [ف] از آن جا، در آن، آن جا
- ۲۳ پەز: مەر، یە ک مەر، میگەل لە مەر و بزى [ف] گوسفند، یک گوسفند، گلە
- ۲۳ شقان: شوان [ف] چوپان
- ۲۴ ئاتاج: چاوا لە کۆمەک، ھەزار و نەدار [ف] محتاج
- ۲۸ بریکار: وە کیل، نایب [ف] وکیل

- ۳۲ چهرمۆ: سپی، چهرمۆگ، چهرمگ [ف] سفید
- ۳۷ لجهم: له کن، له لا، له نک [ف] در نزد، پیش
- ۴۰ گیر: به ره لست، له مپه، کو سب [ف] مانع سر راه
- ۴۰ گیرام: ۱- ده گیر که وتم ۲- وام دانا ۳- گرتم [ف] ۱- گرفتار شدم ۲- فرض کردم ۳- گیرم، گرفتم
- ۴۰ وه گیر هیان: ۱- وه ده ست خستن [ف] گیر آوردن
- ۴۴ خۆزاوا: پۆزاوا، خۆرنشین [ف] باختر، مغرب
- ۴۵ هیئایه پۆ: ۱- هاوردی پۆ ۲- خولقاندمان، دروسمان کرد ۳- وه بهر چاومان خست [ف] ۱- رو آورد ۲- آفریدیم ۳- نمایان کردیم
- ۵۰ ئه لها: ئه لیا، خولیا، ئاره زوی زۆر به خه یال [ف] هوای نفس
- ۵۶ ریباز: رینگه ی هات و چۆی زۆر [ف] رهگذر عمومی
- ۶۴ خۆزیا: خۆزگا، خۆزی [ف] کاش، کاشکی
- ۶۶ زهین کوپۆ: بی هوش، نازرنگ [ف] کودن، بی هوش، فراموشکار
- ۶۸ بۆاردن: ۱- نه قاندن، چاک له خه راپ جیا کردنه وه ۲- ژماردن ۳- تاوان دان [ف] ۱- برگزیدن ۲- شمردن ۳- تاوان دادن
- ۷۰ تایهت: تاویه تی، خوسوسی، به مه خسوسی [ف] به ویژه
- ۷۶ له خۆ ده رجۆن: له خۆ ده رجۆگ، بایی بو، بادی هه وا بو [ف] مغرور شدن
- ۸۰ هۆزان: ۱- زۆر زانا ۲- هه ستیار [ف] ۱- بسیار دانا ۲- علامه
- ۸۶ کل کرۆ: په وانه کرۆ، بئیردرۆ [ف] روانه شود، فرستاده شود
- ۸۶ سا: ئیتر، که وابۆ [ف] پس، اینطور
- ۸۷ هه له کردن: ۱- سه هو کردن ۲- له ری ده ر چۆن [ف] ۱- اشتباه کردن ۲- راه گم کردن (منظور منع کردن، یا بازدارند)

(سۆرھى عەنكەبۇت - لاپەرى ۳۹۶)

عەنكەبۇت: جال جالۆكە، كاكلمه موشان [ف] عنكبوت

- ۱۱ دوراز: دۇرۇ، ناراست [ف] دورو، منافق
- ۱۲ ئوبال: گوناح، وهبال، نازوبەزە (مەبەس جەرىمە و قەرەبۇى ھەلەيە) [ف] گناه، بزە
- ۱۹ پامان: ۱ - دەبیرەوہ چۇن، مات بۇن و بىر كرنەوہ ۲ - سەر سۇرمان [ف] ۱ - در فكر فرو رفتن
۲ - متحیر ماندن
- ۲۴ وەرەم: پەرسف، جواو، ولام [ف] جواب
- ۳۳ شلەژان: راجەنن، شىوان و تىكەوہ ھاویشتن [ف] يکه خوردن، درهم و برهم شدن
- ۳۶ تەما: ۱ - ھومىد ۲ - نياز و لى پەران ۳ - تەماح [ف] ۱ - اميد ۲ - تصميم ۳ - آز
- ۴۱ كاكلمه موشان: جال جالۆكە [ف] عنكبوت
- ۴۶ پەپ: ئاخىر، دوماھى [ف] پسین
- ۴۶ بەوپەپ: بە دواین، بە ئاخىرىن [ف] به نهایت
- ۴۶ دوماھى: دومايى، دوایى، ئاخىرى [ف] نهایت، پسین
- ۴۶ نىان: ساف و نەرم [ف] نرم و صاف
- ۴۶ تەكا: دە گەلا، لەلا [ف] ھمراھش
- ۴۶ لەتەك: دە گەل [ف] ھمراھ
- ۴۸ چە پەل: ۱ - گەمار، پىس ۲ - چلكن ۳ - گنخاو، گەنيو [ف] ۱ - كئيف ۲ - چرگين ۳ - گنديده
- ۵۸ خەباتەكار: ۱ - كاركەر ۲ - بە كۆششت [ف] ۱ - مبارز ۲ - كارگر
- ۶۷ رفا: فەرىندرا [ف] ربوده شد

(سۆرھى رۆم - لاپەرى ۴۰۴)

روم: رۆم [ف] سرزمین روم

۳ كەوشەن: سنۇر، خودۇد، سەرحەد (لە نزیكترین سنۇرى عەربان لە مەلبەندى شامى) [ف] مرز

۴ ئەوى رۆزى باوەرداران كەيفى دە كەن: مەبەست لەو یەكە ئیرانیان زەردەشتى و ئاگرپەرست

بۇن دە گەل رۇمیان كە مەسیحى و ئەھلى كىتیب و خوداپەرست بۇن بەشەرھاتن و رۆمى شكان

كە پادشای ئەودەمى وان ھىرقۆل بۇكافران و دۇرۆكانى مەككەى خوشحال بۇن و تانە و

تەشەریان دە موسولمانان دە گرت و گەپ و گالتهیان پى دە كردن. دە دوایی دا خودا ئەو

ئایەتانی ناردن كە لە ماوەى كەمتر لە دە سالان (۳ تا ۹) رۆمىكان سەر دە كەونەو.

۷ روالەت: ۱ - دیمەن، ئەوى لەبەر چاوە ۲ - دیم، دەم و چاوە ۳ - رپایی، رپا [ف] ۱ - ظاھر

۲ - چەرە ۳ - رپا

۸ ئاكامى بۇ ديارى كردۇن: ماوە و كات و وەختى بۇ داناون [ف] وقت و زمان برايشان تعيين

كرده است

۲۰ ناكاو: كئوپر [ف] ناگهانی، يكهو، يهو

۲۸ بەنى: كۆيلە، بەندە، خولام [ف] عبد، بندە، غلام

۲۸ پوخت: ۱ - پاك و تە كوز ۲ - لىئانى شىو [ف] ۱ - مرتب ۲ - پخت و پز

۲۸ پاراۋ: ۱ - تىراۋ ۲ - شەق و تورت و لە گەشە [ف] ۱ - سىراب ۲ - شاداب و خرم

۲۸ پوخت و پاراۋ: [ف] مفصل و روشن

۳۰ بنەرەت: ۱ - بناخە ۲ - رە گەز، بنەچە [ف] ۱ - پاىە و اساس ۲ - اصل و نسب

۳۰ سروشت: سرشت، خو كرىد، خو رست [ف] طبيعت (منظور فطرت)

۳۰ ئاپۆرە: ۱ - حە شامەت، كۆماى خەلك پىكەو ۲ - بەلا، چۆرتم [ف] ۱ - شلوغى و ازدحام

۲ - بلا، مصيبت

۳۹	پاجفہ: پاجفہ، وہ گپیران، ترجمہ [ف]
۴۸	گہوال: ۱۔ پہلے ہور، گہ فالہ ۲۔ حہ پؤل ۳۔ کہم ٹاوهز [ف] ۱۔ لکہ ابر ۲۔ ہالو ۳۔ نفہم
۵۳	لازمہل: گہردن کہ چ [ف] گردن کج
۵۴	گورپ: ۱۔ توان و تاقہت ۲۔ خورپین و گرمہ ۳۔ گری ٹاگر، بلیسہ [ف] ۱۔ قوت و نیرو ۲۔ غزش ۳۔ زیانہ آتش
۵۴	ٹافراندن: خوٹقاندن، دروس کردن، بہدی ہینان [ف] آفریدن، درست کردن
۵۵	سات: تاو، کات، وہخت، دہمیکی زور کہم [ف] وقت، آن لحظہ
۵۶	سا: کہ وا بو، ٹیتر [ف] پس، اینطور

(سورہی لوقمان - لاپہری ۴۱۱)

لوقمان: دینداریکی	ہہ لکہوتہ بوہ [ف] دینداری نخبہ بود
۵	وہ بہر: ۱۔ لہ ژیردا ۲۔ خاوهن میوه و بہر [ف] ۱۔ بہ زیر ۲۔ دارای ثمر
۶	گالته جار: گہ پچار [ف] مسخرہ، دلکک
۱۴	خایاندن: پیچونی وہخت [ف] صرف وقت
۱۵	دنه: ہانہ، ہہ لخراندن [ف] تحریک، برانگیزی
۱۶	کرده: ۱۔ کاری کراو ۲۔ کردار [ف] ۱۔ عمل شدہ ۲۔ کردار
۱۶	تؤم: تۆو، تۆف، تۆ [ف] تخم، بذر
۱۶	خہردہل: خہرتہلہ، تۆویکی تیژہ لہ تاینہی ٹیسیوت و ٹالات [ف] خردل
۱۹	نزم: ۱۔ نہوی، پیچہوانہی بلند ۲۔ بی تاقہت ۳۔ بی ٹاکار و کہم ٹا برؤ [ف] ۱۔ کوتاہ ۲۔ ناتوان ۳۔ دون، بی آبرو

- ۲۹ ته فگه ر: هیدی نه ده ر، دانه سکانا، هه میسه له جو له و بزوتندا [ف] همیشه در حرکت
- ۳۱ سو نکه: له به ر، به هو ی، هو [ف] سبب
- ۳۱ دور: ناوه ند، ناوه راست [ف] وسط
- ۳۲ غه ش: که مایه س، که م و کو پی و ناته واوی [ف] کم و کاستی
- ۳۳ ئوبال: ئازوبه زه، هو بال، تاوان و گوناح [ف] بزه، وبال
- ۳۳ ئاز: ساغ و راست، بی فر و فیل [ف] درست کار
- ۳۳ ئازوبه زه: ئوبال، ئازوباز، هو بال (ئاز و به زهت و هلم، ئه من ئه و کاره م نه کردو ه) [ف] بزه، وبال
- ۳۴ تۆل: بیزه، بز، ساوای ناو زگ، بیجو ی هیشتا نه زاو [ف] جنین

(سو ره ی سه جده - لاپه ری ۴۱۵)

- سه جده: سو زده، تو یل نانه سه ر زه وی بو گه وره تر [ف] سه جده
- ۲ راهینه ر: فیرکار، تالیم ده ر [ف] تعلیم دهنده
- ۴ وه دی هین: خو لقیته ر، دروست که ر [ف] آفریننده
- ۸ پالوتن: پالافتن، به پالوینه دا کردن، ساف کردنی تراو [ف] پالاییدن
- ۸ پالوته: پالافته، پالتوراو، تراوی له خلته و تلته باقو کراو، به پالوینه دا کراو [ف] پالاییده
- ۸ بایه خ: قه در و ئیحتوبار، گرینگی [ف] ارزش، قدر
- ۹ راسته و پاسته: ری ک و پی ک، له بار و ته کو ز [ف] مرتب و منظم
- ۱۳ حه ز: ۱ - ئاره زو، واز، ئیشتیا، په سه ند و به دل ۲ - دل داری، ئه وین، دو ست [ف] ۱ - آرزو
- ۲ - عشق
- ۱۳ خیل: ۱ - عه شیرت، هو ز ۲ - کو مه لی هه وارچی [ف] ۱ - عشیره ۲ - گروه چادر نشین
- ۱۶ پی خه ف: ۱ - نوین، که ل و په لی خه و ۲ - سه ره بوشی خه وتو [ف] ۱ - رختخواب ۲ - لحاف

(سورہی ٹہ حزاب - لاپہری ۴۱۸)

ٹہ حزاب: دہ ستہ و گرو کان [ف] دستہ و گروہ

- ۳ بریکار: وہ کیل، نایب [ف] وکیل
- ۴ ہہ ناو: ۱- ناو، ہہ ناف، جہرگ و ناو ۲- زراو، ورہ، غیرت [ف] ۱- احشاء ۲- زہرہ، شجاعت
- ۵ ٹانقہس: ٹانقہست [ف] عمداً
- ۶ خویش: خزم، کہس و کار، قہوم [ف] فامیل، خویش
- ۱۲ عان: کات، وہخت، دہم [ف] ہنگام، دم
- ۱۶ ہیچ دادینکی ٹیوہ نادا: بہرہ و قازانجیکی بونگو تیدا نیہ [ف] فایدہ ای برای شما ندارد
- ۲۶ ٹہ ہلی کتیب: مہ بست کہ ساتیک کہ لہ تائفہی بہنی قہریزہ بوون و پشتیوانیان لہ تاقمہی
- ٹہ حزاب دہ کرد [ف] اہل کتاب
- ۳۲ خاو: شل و تہنہل، سست و بی ہیز [ف] سست و بی حال (مہ بس ناسک و نہرم و بہ نازہ وہ)
- ۳۷ مہ بست زہید کوری حارسہ کہ بہردہ و زر کوری پیغہ مہری بو و ژنہ کہ شی زینہب کچی
- حہ جشی کہ کچہ پوری پیغہ مہری بو
- ۴۸ دوراز: دوړو، ناراست [ف] دورو، منافق
- ۵۰ دوٹ: کچ، قیز، کیڑ [ف] دختر
- ۵۰ پل: پور [ف] عمہ
- ۵۶ پہسن: تاریف، بی ہہ لگوتن، چا کہ گوتن [ف] ستودن، مورد پسند
- ۶۰ ٹاکام: ۱- دوایی، پاشینہ، دو ماہی ۲- کاتی مہرگ، ہہنجہل، ٹہجہل [ف] ۱- انجام ۲- آجل
- ۶۰ ہاوسا: دراوسن، جیران [ف] ہمسایہ

(سُورَهی سه به - لاپه ری ۴۲۸)

- سه به: ولاتیکی یه مهن [ف] سرزمینی در یمن
- ۱ وه شانوه: ۱ - شیان، ریک و پهوا ۲ - به شینه وه، دابهش کردن [ف] ۱ - شایان بودن
۲ - توزیع کردن
- ۳ رابون: ههستان، بهرزه وه بون (دیره دارو دان و وه بهرچاو که وتن مانا ده دات) [ف] بلند شدن
- ۴ پاکژ: ۱ - پاوان، قه دهغه (میرگ یا باغی تایه تی، که سیک نه توانی سه ره خو بیجیتی)
۲ - خاوین، ته میز ۳ - تهرخان کراو [ف] ۱ - قوق ۲ - پاکیزه ۳ - اختصاص
- ۱۶ دارسیواگ: نه و داروکی به تایهت ده رویش و نویژکه ران ددانی پی ده مالن
[ف] چوب مسواک
- ۱۶ کنار: داری نه بگ [ف] درخت سدر
- ۱۶ نه بگ: میوهی داری نه بگ که له گوئزه زه رده ده کاو درشت تره [ف] میوه درخت سدر
- ۳۷ سامان: دارایی، ده ولت [ف] اموال و دارایی
- ۳۷ ئوده: ژور، وه تاغ، چاوه مال [ف] اتاق
- ۳۸ ده ر بچن: هه لین، راکه ن (مه بهس نه وه به که خه لاسیان بی و رزگار بین) [ف] فرار کنند
- ۴۹ باو: ۱ - رمین و په ونه ق ۲ - هه ل و ده رفهت [ف] ۱ - رونق ۲ - فرصت

(سُورَهی فاتیر - لاپه ری ۴۳۴)

- فاتیر: داهینه ر، خولقینه ر [ف] خلق کننده
- ۱۳ دیارده: بهرچاو، دیار، ئاشکرا، خویا [ف] معین، آشکار
- ۱۸ چاره نوس: بهخت و هات [ف] سرنوشت

- ۲۹ نھینى: نەھینى، پەنامەكى، بەدزى يەوہ [ف] سرى، نھانى
 ۲۹ برەو: رەواج و رەونەق و رەمىن [ف] رونق
 ۳۵ لىرا: لە ئەم شوئە [ف] در اينجا

(سۆرەى ياسين - لاپەرى ۴۴۰)

ى ، س : ى ، س

- ۸ داشورىاگ: داھىزراو لە سەرەوہ بو خوار، داھىلراو [ف] آویزان شە (مەبەس چاو دانواندەنە)
 ۱۳ ئاوايى: ئاوەدانى، ئاوانى (مەبەست شارى ئەتاکىيەى رۆمى بۇكە ئىستى لە مەملەكەتى
 تۇركىيەى داہە و ئەو پىاوەش كە لە ئايەى ۲۰ داھىماى پىن كراوہ دەلئىن حەيبى نەججار بۇہ)
 [ف] آبادى
 ۲۵ بژنەون: بىيسن، بژنەفن [ف] بشنوند
 ۲۵ ژنەوين: ژنەفتن، بىيسن، بىيسن [ف] شنيدن
 ۳۹ پەل: ۱ - لكى دار ۲ - دركى دار ۳ - لاق و دەست (لە چوار پەلان گوئى ساغە) [ف] ۱ - شاخە
 ۲ - خار درختى ۳ - هريك از دست و پاها
 ۴۵ رۇبەرۇ و پشتە سەر: مەبەست سزاي دنيايە و عەزايى پەسلانئ [ف] روبەر و پشت سر
 ۶۶ مله: ۱ - پرکە، كى بەركى ۲ - بستۇ، زىنوئ [ف] ۱ - مسابقە ۲ - گردنە كوه
 ۶۶ سۇما: ۱ - رۇناكى چاو، ھىزى دىتن ۲ - ئاسۆ [ف] ۱ - سوي چشم ۲ - أفق
 ۶۶ دىن: دىتن، چاو پىن كەوتن [ف] ديدن
 ۷۲ دەستەمۆ: ۱ - حەبوانى كە رامى دەستى خاوەنى پىن و زۇبگىرى ۲ - كارەكەر [ف] ۱ - حيوان
 رام شە ۲ - كلفت
 ۷۸ پۇان: رزىنى كالا [ف] پوسيدن كالا، پوسيدن

- ۸۰ تۆخ: تاریک پره‌نگ، سوری ئامال پەش [ف] رنگ سیر
 ۸۰ ئار: ئاگر، ئاور [ف] آتش
 ۸۰ پیکردن: هەل کردنی ئاگر و چرا [ف] روشن کردن آتش و چراغ
 ۸۱ وزه: توانا، قه‌وه‌ت، تاقەت [ف] توان

(سۆره‌ی ساففات - لاپه‌ری ۴۴۶)

- ساففات: ریزگره‌کان، سه‌ف‌گره‌کان [ف] صف‌گیرندگان
 ۱ ته‌کۆز: رپ‌تک و پینک، له‌بار و ئی که‌مایه‌سی [ف] دارای نظم و ترتیب
 ۵ رۆژه‌لات: خۆر‌ه‌لات، خاوه‌ر [ف] مشرق
 ۸ پاونان: شوین که‌وتن بوگرتن، دانه‌دو، دانه‌په‌ی [ف] دنباله‌کردن، تعقیب به‌قصد‌گرفتن
 ۱۱ پندر: کزر، نیوه‌وشک، تونده‌وه‌بو‌ی شل [ف] نیم‌خشک
 ۱۱ پیکه‌وه: تیکرا، ده‌گه‌ل به‌ک، ویکرا، وپرا [ف] باهم
 ۱۱ لکاو: چه‌سپاو [ف] چسپیده
 ۱۱ گلی پیکه‌وه‌لکاو: گلی پیکه‌وه‌چه‌سپاو [ف] گل‌سرشته
 ۱۹ تی‌پاخورپین: تی‌خورپین، لی‌گوراندن، به‌قه‌و‌دواندن، لی‌گوراندن [ف] نهیب‌زدن، صیحه
 ۲۲ لفی‌وان: [ف] (همسران‌آنها)
 ۲۲ لف: ۱- وه‌ک، وینه‌ی، چۆن ۲- ئاوه‌ل‌دوانه ۳- پیچ، پیچدان [ف] ۱- همانند ۲- همزاد،
 دوقلو ۳- پیچ، پیچش
 ۴۶ چه‌رمه‌گ: سپی، گهور، چه‌رمگ [ف] سفید
 ۴۶ گهور: ۱- سپی ئامال زه‌رد ۲- پره‌نگی که‌وه ۳- ئاورپه‌ره‌ست ۴- گه‌نم‌په‌نگ، ئه‌سمه‌ر
 ۵- زل، مه‌زن [ف] ۱- سفید‌مایل به‌زه‌ردی ۲- توسی ۳- آتش‌پرست، گبر، زرتشتی
 ۴- گندمگون ۵- بزگ

- ۴۸ حاندا: جینگە یە کی دیار [ف] جای مشخص
- ۴۸ له حاندا: له رۆی (له بهرانهر، له حاست) [ف] در برابر
- ۴۸ نامۆ: بیگانه، غه‌ریه، غه‌واره، بیانی [ف] بیگانه
- ۶۶ ده‌ماسیتین: هه‌لده‌مسیتین [ف] منظور پر می سازند
- ۶۶ ماسین: ۱ - هه‌لمسان، په‌نهمین، په‌نهمان ۲ - توژی مه‌یوی رۆن و چه‌وری به‌سه‌ر شتیکه‌وه [ف] ۱ - آماسیدن ۲ - لایه‌ چربی بر چیزی بسته شدن
- ۶۸ گپ: ده‌وره [ف] پیرامون
- ۶۸ گپ خواردن: به‌ده‌وره‌دا سۆر دانه‌وه [ف] پیرامون گشتن
- ۶۸ گپ ده‌خۆنه‌وه: خول ده‌خۆنه‌وه (دو‌باره ده‌گه‌رپنه‌وه) [ف] منظور دوباره برمی‌گردند
- ۸۶ له‌بری: له‌باتی، له‌جیاتی [ف] در عوض، به‌جای
- ۹۰ ته‌کینه‌وه: ۱ - دۆرکه‌وتنه‌وه ۲ - کشانه‌وه له‌کاری [ف] ۱ - دور شدن ۲ - شانه‌خالی کردن
- ۹۳ تپ‌سره‌واندن: دارکاری کردن، لیدان له‌پرو نه‌کاو [ف] کتک کاری کردن
- ۹۴ هه‌له‌داوان: په‌له‌ی زۆر [ف] شتابان
- ۹۷ شۆره: ۱ - وارش، سۆر، شورا، دیواری مآل و باغ و حه‌سار ۲ - عار و نه‌نگ [ف] ۱ - بارو، حصار ۲ - ننگ و عار
- ۱۰۳ ئه‌نی: توپل، ناوچاوان، هه‌نیه [ف] پیشانی
- ۱۲۶ باف: ۱ - باب، باوک ۲ - ئامال، نزیک له‌په‌نگا (زه‌رباف: ئامال زه‌رد) [ف] ۱ - بدر ۲ - متمایل به...
- ۱۴۶ برکه: پنجی بیستان (برکه کاله‌ک) [ف] بوته‌پالیزی
- ۱۵۳ بۆاردن: نه‌قاندن، هه‌لبۆاردن [ف] انتخاب کردن، برگزیدن
- ۱۵۸ ده‌هینه‌به‌رئ: بانگیان ده‌که‌ن بۆ لئ‌پرسین و جواب دانه‌وه [ف] احضار می‌کنند
- ۱۷۱ به‌رئش: له‌پیشووشدا [ف] از قبل هم
- ۱۷۷ سپیده‌ی ترسیندراوان: (ده‌بی مه‌به‌س به‌یاتیکی زۆر ناخۆش بی) [ف] بامداد به‌وحشت آورندگان

(سورہی ساد، لاپہری ۴۵۳)

ص: ص

- ۱۰ پہ یڑہ: تیردیوان [ف] نردبان
- ۱۲ نیخ: بنی گہرؤ، بنی قورگ [ف] بیخ گلو
- ۱۲ چوار نیخہ: چوار میخہ، چوار بزمار، ٹشکیل، چوار پہل بہستن و بہ عہرزا دان [ف] چہار میخ کشیدن
- ۱۲ چوار نیخہ کیش: چوار میخہ کیش، ہر چوار پہل بہ سراو [ف] چہار پا بستہ
- ۱۵ ہہ نیسک: نزگہ رہی بہ گریانہ وہ، خیسک [ف] سکسکہ گریہ
- ۲۱ دادبہر: گلی کار، شکایہت کہر، دادخوا [ف] شاکی، دادخواہ
- ۲۳ پہز: ۱- مہر، یہ ک مہر ۲- میگہل لہ مہر و بزَن [ف] ۱- گوسفند ۲- گلہ
- ۳۱ پڑسہن: نجیم زادہ، بنہ چہ کہ [ف] نژاد، نجیب، اصیل
- ۳۲ ٹہوین: ٹہفین، ٹہفین، دلداری [ف] عشق و علاقہ
- ۳۸ توؤق: ٹالقفہ، گہو، قہف [ف] حلقہ
- ۴۲ چای: ۱- فینک ۲- سارد ۳- دہرمان چا، توؤچا، چا [ف] ۱- خنک ۲- سرد ۳- چای
- ۴۴ قول: ٹہ اندازہی قامکی زل و قامکی شادہ بہ ٹالقفہ و گہو [ف] دائرہ بین انگشت بزرگ و شہادن
- ۴۴ قول: پڑ بہ نیوان قامکی گہورہ و قامکی شادہ لہ گیا و گوؤل ... [ف] پڑ بہ اندازہ دائرہ بین انگشت شہادت و انگشت بزرگ از گیاه و غیرہ
- ۴۴ توؤل: شوؤل، شوؤ، لکی باریک [ف] ترکہ
- ۴۴ زراف: باریک [ف] باریک
- ۴۴ زراو: تازہ لک دہر کردک [ف] تازہ جوانہ زدہ
- ۴۴ زراو: ۱- زارہ، کیسہی زہرداو ۲- زافر، ویران [ف] ۱- زرداب ۲- غیرت و شجاعت
- ۴۵ بیڑانہ: بیہینہ [ف] بیار

- ۴۵ **وہیر بیرانہ وہ:** وہ بیر بھینہ وہ [ف] بہ یاد آر
- ۵۱ **فہ خارن:** ۱ - شتی خوار دنہ وہ ۲ - خوار دنہ وہ، فہ خاندن [ف] ۱ نوشیدنی ۲ - نوشیدن
- ۶۰ **رہ چاو:** بژاردنی یہ کئی بۆکاری [ف] زیر نظر گرفتن
- ۶۰ **راچا و کرن:** ھہ لہژاردن و دە بەرچا و گرتنی کہ سی یا شتی بۆکاریک [ف] انتخاب کسی یا چیزی برای انجام کاری
- ۶۰ **ئەنوا:** پەنا و پەسیو، جئ حەوانە وە ی شە و ۲ - شوینی باران نە گر [ف] ۱ - پناھگاہ، جای آرمیدن شب ۲ - جایی کہ باران آن را نگیرد
- ۶۳ **کول:** ۱ - چاوی بە ژان ۲ - تیخی کہ نابری [ف] ۱ - چشم بیمار ۲ - تیغ کند
- ۶۴ **کیشہ:** ۱ - دمہ قالہ، بناشت ۲ - شہر [ف] ۱ - نزاع لفظی ۲ - نزاع و جنگ
- ۶۶ **کۆل نەدەر:** ۱ - نە بەز ۲ - شل و سست لە پرا کردنا [ف] ۱ - نستوہ ۲ - ناتوان در دویدن
- ۸۷ **بیرە وەری:** ۱ - یاد کردنە وە ی سالانی پرا بردو یا مردو ی گە و رە ۲ - نۆسینە وە ی رۇداو، یادداشت [ف] ۱ - یاد بود ۲ - یادداشت

﴿سۆرہی زومەر - لاپەری ۴۵۸﴾

- زومەر:** پۆل پۆل، دەستە دەستە [ف] گروہ گروہ
- ۵ **دیاردە:** ۱ - بەرچاو، دیار ۲ - تەمال، کرویشکی خو له لاندە مەلاس کردو [ف] ۱ - آشکار ۲ - خرگوش در لانه خوابیده
- ۵ **کاتی دیاردە:** کاتی زاندراو و ئاشکرا [ف] وقت آشکار، وقت معین و معلوم (مەبەس ئەو سات و کاتە ی کہ بۆی داندراوہ)
- ۶ **جار:** ۱ - دحفہ، ھەل، کہ پەت ۲ - وەخت، کات [ف] ۱ - دفعە ۲ - گاہ

- ۶ جار له دُوچار: له هه‌ر ده‌حفیکی دا دُوکه‌ره تان [ف] در هر مورد دو بار
- ۶ سێ قووناغ: مه‌به‌س سێ په‌رده، سێ توی [ف] سه‌ پرده‌ که عبارتند از دیواره‌ رحم، لایه‌ جفت و پرده‌ آمونوتیک
- ۶ سێ قووناغ: [ف] منظور ۱- اکتودرم ۲- مزودرم ۳- آندودرم
- ۱۶ وه‌ستان: ۱- راگیران ۲- پیش‌گرتن [ف] ۱- ایستادن ۲- متوقف شدن
- ۱۶ داویستاوه: محله‌لق راگیراوه [ف] در هوا بدون حرکت ایستاده
- ۲۰ ئۆده: زوور، وه‌تاغ، چاوه‌مال [ف] اتاق
- ۲۴ چاره: ۱- ده‌م و چاو، ته‌رح و بیجم، رُو ۲- به‌خت ۳- ده‌ره‌تان [ف] ۱- سیما ۲- شاننش ۳- چاره
- ۳۷ کل: ۱- لادان (له‌ ریگه‌ کل بوه‌) ۲- خوار، لار ۳- سورمه ۴- په‌وانه [ف] ۱- انحراف ۲- کج ۳- سرمه ۴- روانه، گسیل
- ۴۷ بارتەقا: هه‌مبه‌ر، به‌رانبه‌ر، باته‌قا (مه‌به‌س ده‌ سه‌رگه‌ران و به‌لاگیر و ده‌ پیناوانه) [ف] مقابل
- ۵۳ لیبورده: گونا‌به‌خش، گونا‌ج‌به‌خش [ف] عفوککنده
- ۵۳ به‌خشنده: دل‌اوا، سه‌غی، به‌ دل [ف] سخی
- ۵۶ درێغی: درێخی [ف] تقصیر، کوتاهی در کار
- ۶۳ کلیل به‌ ده‌ست: بریتی له‌ خاوه‌ن ده‌سه‌لات [ف] کنایه‌ از همه‌ کاره
- ۶۳ کلیل گه‌ل: مه‌به‌س زانینی هه‌مۆ نه‌ینی و خو‌یایان و خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی هه‌مۆ شتی
- ۶۹ دینه‌ به‌ری: دینه‌ پێش [ف] احضار می‌شوند
- ۷۱ گزیر: به‌رده‌ستی کو‌یخا له‌ دی‌دا [ف] یادوی کدخدا در روستا
- ۷۴ خه‌باتکار: ۱- کارکه‌ر ۲- به‌ کو‌ششت (مه‌به‌س چاکه‌ کارانن) [ف] ۱- مبارزه ۲- کارگر (منظور نیکوکاران)
- ۷۴ خه‌بات: کار، کو‌ششت [ف] جهد و کوشش

«سُورَه‌ی غافیر - لاپه‌ری ۴۶۷»

- غافیر: له تاوان ده‌بوئی، به‌خشین، عافو کردن [ف] از گناه در گذشتن، عفو کردن
- ۴ گه‌ر: ۱- قیل و گزی ۲- ته‌شقه‌له، شلتاغ [ف] ۱- حيله ۲- شلتاق
- ۴ خولیان: خه‌یالات، ئاواتی پرپوچ [ف] آرزوهای مهمل
- ۴ گه‌ر و خولیان: سُوران‌ه‌وه و گه‌رانیان [ف] رفتن و گردش و گردیدن
- ۸ ولف: جوٓت [ف] همسر، جفت
- ۸ هاوولف: هاوجوٓت، ژنی حه‌لال [ف] کنایه از همسر
- ۸ هاوولف: ۱- ئاوال دوانه ۲- هاوال [ف] ۱- دوقلو ۲- دوست
- ۸ به‌ره و توره‌مه: تایفه و بنه‌چه که، تیره و ره‌چه‌له ک [ف] طایفه و نژاد
- ۱۱ دوْجار: مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که خوا هه‌وه‌لی خاک و گلی ساز کرد و ژبانی بی‌به‌خشی و هینایه هه‌ریمی ژبان و له پاش مهرگ دیسان ژبانی یه کجاری بی‌ده‌به‌خشی
- ۱۱ دوْجار: ژبانی سه‌ر عه‌رز و قیامه‌تی [ف] منظور زندگی دنیوی و روز رستاخیز
- ۱۴ دین: ۱- خواپه‌رسی ۲- لیوه، شیٓت ۳- زان، منال بوٓن [ف] ۱- آیین ۲- دیوانه ۳- زایدن
- ۱۵ پله: ده‌ره‌جه و پایه [ف] مقام
- ۱۵ تاییه‌ت: تاویه‌تی، خوسوسی [ف] ویژه
- ۱۸ قورگ: ژوره‌وه‌ی نه‌ستو له پیشه‌وه، گه‌رو [ف] گلو
- ۱۸ پیش: ۱- هه‌ناسه، نه‌فه‌س ۲- پوٓش، وشکه گیا [ف] ۱- تقس، دم ۲- گیاه خشک
- ۲۲ چاخ: وه‌خت و زه‌مان، کات [ف] وقت
- ۳۴ ده‌سا: ۱- جاکه وایه ۲- ده ئیتر [ف] ۱- پس ۲- پس دیگر
- ۳۶ ئاسو: که‌ناره‌ی ئاسمان، فه‌راغی ئاسمان، تارمایی [ف] افق، سایه‌ای در تاریکی
- ۳۷ گه‌ند: ۱- کاری کریت ۲- خراب و بی‌نرخ ۳- گهن، بوٓن ناخوش ۴- رزین له ته‌پایی دا
- [ف] ۱- کار زشت ۲- بُنجَل و بی‌ارزش ۳- بدبو ۴- پوسیدن از خیسی
- ۴۸ له‌خوْیایی: بادی هه‌وا، به‌فیز و ده‌عیه و له‌خوْ ده‌رچو، بایی بوٓن [ف] مغرور شدن، متکبر

- ۵۳ كهله پۇر: جى ماگ له مردگ [ف] ارث
- ۵۴ بیره وه رى: يادداشت، نۇسینه وهى رۇداو [ف] يادبود
- ۵۷ داهینان: ۱ - له نوئ هینان ۲ - رام کردن، كهوى کردن [ف] ۱ - اختراع ۲ - اهلی کردن
- ۶۴ بیچم: ۱ - شكّل و هه ندام ۲ - تهرج و دیدار ۳ - تهرز و شیوه، جور [ف] ۱ - هیئت ۲ - سرو و سیما ۳ - شیوه
- ۶۷ به خوڤا هاتن: گه شه کردن، هه لدان [ف] شكوفا شدن
- ۶۷ رامان: ۱ - ده بیره وه چون، مات بۇن و بیر کردنه وه ۲ - سه سۇرمان [ف] در فکر فرو رفتن ۲ - متحیر ماندن
- ۷۰ زۆر ناخایه نى: زۆر پى ناچى [ف] طول نمى كشد
- ۷۵ ناره وا: ناحه ق، نابه جى [ف] ناروا
- ۷۷ سا بوسته: كه وا بو سه برت پى [ف] پس صبر كن

(سۇرهى فوسسیلهت - لاپههى ۴۷۷)

- فوسسیلهت: شى كراوه به رۇنى [ف] شرح و تفسیر مبین
- ۳ شى كراوه: ۱ - شى كراو، هه لاجى، له بهر په ك هه لوه شاوى لۆكه و خورى و مؤ ۲ - بریتى له تاقیق كراو و لى كۆلراوه [ف] ۱ - پنه یا پشم زده شده ۲ - كتایه از پژوهش شده، توضیح داده شده
- ۶ واوه یلا: واى به حالیان، واى به حالتان [ف] واى به حالتان
- ۱۰ پیت: به ره كهت و فەر [ف] یمن و برکت
- ۱۶ ره شه با: باى توندى رۇزاوا [ف] باد دبور
- ۱۶ رۇزانى شۇم: رۇزانى پى فەر (كه ئەو بايانه هه شهت رۇز و حهوت شه وان به دۇى په ك دا دین) [ف] روزهای بدیمن (كه این بادها هه شهت روز و هفت شب پى درپى مى وزند)

- ۱۷ شان دان: نشان دان، خستہ بہر چاو [ف] نشان دادن
- ۱۹ نہ یار: دوڑمن [ف] دشمن
- ۲۰ دژ: ۱ - پیچہ وانہ ۲ - رُو ترش [ف] ۱ - مخالف ۲ - اخمو
- ۲۵ خہ مآلندن: رازاندنہ وہ بہ خشل و جلکی جوان، جوان کردن [ف] آراستن
- ۲۹ گلا: گش لا، ہہ مؤ لایہ ک [ف] ہمگی، ہمہ جانب
- ۴۵ گفت دان: بہ لَین دان، پہ یمان دان (دہبّ مہ بہس لہ ما کی کتیب لہ وحی مہ حفوز بیّ کہ بریاری یہ کجاری لہ ودا دہرچوہ) [ف] یمان دادن
- ۴۷ درکاندن: راستی گوتن، ٹاشکرا کردنی قسہ، درکانن [ف] اعتراف کردن
- ۵۳ هاکا: ۱ - بہم جوڑہ، بہو تہرزہ ۲ - بہو نزیکانہ، زوری نہ ماوہ [ف] ۱ - این طور، چنین ۲ - نزدیک است، چیزی نماندہ

(سورہی شورآ - لاپہری ۴۷۷)

شورآ: راویژ، تہ گبیر [ف] شورآ، تدبیر

- ۵ دہرز: ۱ - قہ لشتی باریک، درز ۲ - دہرس، وانہ [ف] ۱ - درز ۲ - درس
- ۵ خر مہ: ۱ - دہنگی ویک کہ وتنی خشلان ۲ - دہنگی کروژتن [ف] ۱ - صدای بہ ہم خوردن زیورآلات ۲ - صدای کروچیدن
- ۸ بہرہ: ۱ - تیرہ، تایفہ [ف] عشیرہ
- ۱۱ بہرہم ہینان: بیّ گہ یاندن، بہ خیو کردن، پرتیوہینان [ف] بہ نتیجہ رسانیدن
- ۱۱ پەرہ: پەرہ، پەرہ واج، پەرہ ونہق (مہ بہس زور بوئہ) [ف] رونق
- ۱۳ نہ سپاردن: سفارشت، راسپاردن، قہ وینتی کردن [ف] سفارش
- ۱۳ چہ ند بہرہ کی: چہ ند دہستہ بی [ف] چند دستہ ای

- ۱۳ بژارتن: پاک کردنی دانه‌ویله له زیوان و شتی ناباب [ف] پاک کردن غلات
- ۱۳ بژاردن: چاک له خه‌راپ جیا کردنه‌وه، نه‌قاندن [ف] برگزیدن
- ۱۳ ده‌بیژیری: هه‌لیده‌بیژیری [ف] برمی‌گزیند
- ۲۴ ئارا: ۱- وجود و بون ۲- جینگه‌ی ژینی هه‌میشه‌یی ۳- دوستی و نیوان خوشی [ف] ۱- وجود داشتن ۲- محل ثابت زندگی ۳- دوستی
- ۲۷ سه‌روبه‌ر: ۱- به‌ته‌واوی، ته‌واو ۲- سازی و ئاسوده‌یی له ژیاندا [ف] ۱- کاملاً بدون نقص ۲- سر و سامان
- ۲۷ بی‌سه‌روبه‌ر: (مه‌به‌س زیاد له پیوست، زیاد له ئه‌ندازه) [ف] زیاد از اندازه
- ۲۷ بی‌سه‌روبه‌ر: حال شر و لی‌قه‌وماو، نه‌دار و هه‌ژار و په‌ک‌که‌وته [ف] بدحال و پریشان
- ۳۲ چیا ئاسا: وه‌ک‌کیوی [ف] مانند‌کوه
- ۳۲ قه‌تیس: ۱- قه‌تیز، بی‌ده‌ره‌تان، گیر کردن ۲- داماو ۳- هه‌لتوقیو [ف] ۱- گیر کرده ۲- درمانده ۳- برآمده
- ۳۶ پیژ: ۱- کیش و هیژ ۲- ماک و ره‌گه‌ز ۳- مهر، په‌ز (مه‌به‌س چاکتر و باده‌وامتر و دایمه‌ماو باقی ده‌میینه‌وه) [ف] ۱- کش و تاب ۲- اصل و ماده ۳- گوسفند
- ۴۸ بواردن: ۱- لی‌هه‌لبواردن ۲- بگاردن [ف] ۱- اهمال ۲- گذشتن
- ۵۱ قاسید: مروی ره‌وانه‌کراو بو‌کاریک [ف] قاصد، نامه‌بر، پیک
- ۵۲ مه‌خشه‌ل: مه‌خشه‌ل
- ۵۲ مه‌خشه‌ل: ۱- گپی به‌رزی ئاگر ۲- داری سه‌ر به‌گپی ئاگر (مه‌به‌س نۆر و روناکی و جراه) [ف] ۱- زیانه‌بلند آتش ۲- مشعل
- (سۆره‌ی زو‌خروف - لاپه‌ری ۴۸۹)**
- زو‌خروف: شتی هه‌موو ره‌نگه‌ یا شتی هه‌مه‌ره‌نگه (مه‌به‌ست زی‌ر و زیو و که‌ره‌سته‌ی جوان کردن) [ف] اشیائی از همه‌رنگ
- ۱۱ مری: مردو [ف] مرده

- ۱۱ بۇژانەوہ: وہ کہ یف کہوتن لہ پاش لہری و کہ ساسی [ف] انتعاش، بہ نشاط آمدن
- ۱۲ ئەم: ئەو، ھیما بۆزیک، ئەف [ف] این، اشارہ بہ نزدیک
- ۱۲ جفت: شۇ بۆژن و ژن بۆشۇ، ھمسر (مەبەس ھەمۆزیندەوہریک و گیا و گۆیش) [ف] ھمسر
- ۱۷ رک: رق، تۆرەیی، قین [ف] خشم
- ۱۸ خشل: زۆر و زەنبر [ف] زیور
- ۱۸ نەخویا بی: نادیار بی [ف] ھویدا نباشد
- ۱۸ بۆخوا دەبی: (مەبەس ئەوہیہ کہ بۆخودای دەبی یا خودا بۆخوی قەبۇل دەکا و پئی رازی دەبی)
- ۲۲ بەلکە: بەشکۆ، شاہتە، بەشکا [ف] شاید
- ۳۹ داد: ۱ - ھاوار ۲ - ھوکمی رەوا، عەدالت [ف] ۱ - فغان، فریاد ۲ - عدالت
- ۳۹ داد و نادا: ۱ - دە فریاد نایە، دە فریاد ناگا، دە ھاناو نایە (مەبەس ئەوہیہ کہ تازە ئەو قسانە و بەشیمان بۇنەوہتان ھیچ بەھرە و قازانجیکی بۆئیوہ تیدا نیە) [ف] بە فریاد نمی رسد
- ۴۰ گوئی کپ: کەر [ف] ناشنوا
- ۴۳ پیدارتین: سۆر بۆن لہ سەر مەبەست [ف] اصرار ورزیدن
- ۴۷ تریقە: دەنگی بەرزی خەنین، ھیلکە [ف] قەقھە
- ۵۳ گەو: ئاللقە، بازنە، مۆچەوانە [ف] حلقە
- ۵۴ سفق: سۆک، دزی گران و سەنگین، سفک (مەبەس ژۆردەستەکانی لہ کاری ھیچ و پوچ و نارەوا خویشیان دی) [ف] سبک
- ۶۵ توش: ناخوش [ف] دردناک
- ۷۵ وچان: ۱ - پشۇدان، ئیستراحت ۲ - مۆلەت [ف] ۱ - استراحت ۲ - مہلت
- ۷۷ چەر مەسەر: دەرد و ئازار و رەنجی زۆر [ف] رنج و مشقت بسیار
- ۸۲ عەرش: تەختی خوا لہ عاسمانان [ف] عرش خدا

(سۆرهی دۇخان - لاپه‌ری ۴۹۶)

- دۇخان: دۇکه‌ل [ف] دود
- ۸ بۇنه‌وه‌ر: گیاندار [ف] جاندار، ذی‌روح
- ۱۲ په‌تا: نازار [ف] آزار
- ۳۷ باشۇر: باشۇر، لای قوبله، تیوان خوره‌ه‌لآت و روژاوا، به‌رانبه‌ر به باکۇر [ف] جنوب
- ۴۰ ژوان: پیک‌گه‌یشتن له‌جینگه‌به‌کی دیاری [ف] به‌هم رسیدن در جای مشخص
- ۴۵ سک: ۱- زگ، ورگ و ناو ۲- پیزه، تۆل [ف] ۱- شکم ۲- جنین
- ۵۴ که‌ژال: ۱- چاوکال ۲- ئاسک ۳- بزنه‌کیوی [ف] ۱- چشم‌ماییل به‌آبی ۲- آهو ۳- بزکوهی
- ۵۴ سۆل: زۆر‌سپی [ف] خیلی سفید

(سۆرهی جاسییه - لاپه‌ری ۴۹۹)

- جاسییه: به‌سه‌ر چۆک‌داها‌تۆکان [ف] روی‌زانو‌نشسته‌ها یا خم‌شده‌ها
- ۱۲ گویره: گویره، به‌رانبه‌ر به [ف] بر طبق
- ۲۰ سۆما: رۇناکی‌چاو، هیزی‌دیتن [ف] نیروی دید
- ۲۲ چه‌ی: چی، چشتیک [ف] چه، چه‌چیزی
- ۲۴ سرؤشت: سرشت، خو‌کرد، خو‌پرست [ف] طبیعت
- ۲۶ ژین: زینگی، ژیان، زی [ف] زندگی
- ۲۶ ژبو: زیندۇ [ف] زنده
- ۲۶ ژبو - زی + و: ژبو، زینگبو [ف] زندگی

- ۲۸ سیایی: سیاھه، ئۇسینی حیساب و ناو له قاقهز، لیسته [ف] سیاھه، لیست
- ۳۲ قنیات: سه بۆری [ف] شکیایی
- ۳۷ شکۆ: پایه به رزی، گه ورهیی، جه لال [ف] عظمت، شکوه

(سۆره ی ئەحقاف - لاپه ری ۵۰۲)

- ئەحقاف: جیگایه که له یه مه ن [ف] مکانی در یمن
- ۳ وه بهر ییرن: وه بهر یینن [ف] از آن داده شوند (منظور از آن چه از آن بیم داده می شوند)
- ۳ ییرن: یینن [ف] بیاورند
- ۹ ئاسا: وه کۆ [ف] مانند
- ۹ نا ئاسا: ناشناس [ف] نامعلوم
- ۱۰ یه ک له تۆره مه ی ئیسرا ئیل: مه به ست یه کینک له زانا و بلیمه ته کانی جو له کان به تیوی عه و لا کوری سه لام که له دوایه دا له باژیری مه دینه ئیمانی هینا [ف] یکی از نژاد اسرائیل
- ۱۴ قه ره بۆ: بۆاردنه وه ی زه ره ر (مه به س کرده و کانیان چ چاک چ خه راپ) [ف] تلافی، جبران
- ۲۴ شیو: دو ئی ته نگ [ف] دره تنگ
- ۳۰ ناوه روک: هه ر چی ده ناو شتی تر دایه [ف] محتوا
- ۳۰ هانه: دنه، هان [ف] تحریک
- ۳۲ ئاوا بن: ئاو جو ره بن [ف] چنبن باشند
- ۳۴ رانان: بهر چاوی هه شامه ت دان [ف] به نمایش گذاشتن

(سوردهی موحه ممهه د - لاپه ری ۵۰۷)

- موحه ممهه د: دوایین پیغه مبه ران [ف] آخرین پیامبران
- ۴ فیرو: به هیچی جو، خو پرای له دهس جو [ف] هدر
- ۸ نه گبه ت: ۱ - به ده بخت، چاره پره ش ۲ - به لا، چورتم [ف] ۱ - سیه روز ۲ - مصیبت
- ۱۵ لنگ: ۱ - به رانه بر، تا، وه ک ۲ - لنگه ۳ - لاق، پا، قاج [ف] ۱ - لنگ، همتا ۲ - لنگه ۳ - پا
- ۱۶ دهر ده چن: ۱ - بو دهره وه رویشتن ۲ - له ئه زمون سه رکه وتن ۳ - هه لاتن، رایان
- کرد [ف] ۱ - بیرون رفتند ۲ - در آزمایش موقق شدند ۳ - در رفتند، فرار کردند
- ۱۹ هه لگیپر وه رگیپر: ژیر و رو کردن (بریتی له جو لانه وه و هاتو چو) [ف] زیر و رو کردن (کنایه از جنبش و تحرک و رفت و آمد)
- ۲۰ فیدار: خودار [ف] صرعی
- ۲۲ ریوه ده به ن: ۱ - ده که ن ۲ - ده که نه پیشه ی خو تان [ف] ۱ - می کنید ۲ - روش خود می کنید
- ۲۲ به ریوه بردن: ئیداره کردن، پیچاران [ف] اداره کردن
- ۲۲ چرین: ۱ - بچرین، پساندن ۲ - گوتن، گوتنی گورانی [ف] ۱ - گسستن ۲ - آواز خواندن
- ۲۷ سره وانندن: ۱ - نارام کردن ۲ - تی سره وانندن، ئیدان [ف] ۱ - آرام کردن ۲ - زدن
- ۲۷ تی سره وانندن: ۱ - دارکاری کردن ۲ - ئیدان له پر و نه کاو [ف] ۱ - زدن با چوب ۲ - یهو زدن
- ۳۱ به راورد: ۱ - لیکدانه وه، تاقی کردنه وه ۲ - ته خمین، به خه یال هه لسه نگانندن، نرخانندن [ف] ۱ - آزمودن ۲ - حدس و تخمین
- ۳۲ پوچه ل: بی نرخ و بی به هره، پوچه ک [ف] بی ارزش
- ۳۶ خوازتن: ۱ - داوا کردن ۲ - ئاره زو کردن [ف] ۱ - طلب کردن ۲ - آرزو کردن
- ۳۷ قیر سیچم: ۱ - بی چه قین، نه ساز ۲ - ره زیل، ژرد [ف] ۱ - لجاز ۲ - خسیس (منظور اصرار و پافشاری است)
- ۳۷ رژی: سه قیلی، چروکی، چکووسی، چکوودی [ف] بخل و خست

(سورہی فہتج - لاپہری ۵۱)

فہتج: سہرکہ تن، سہرکہ وتن [ف] فہتج، پیروزی

- ۶ پوینی: ۱ - مہرای، ماستاو سارد کردنہوہ ۲ - تارا لہ سہر بؤک ہہ لڈانہوہ [ف] ۱ - ریایی
۲ - روبند برداشتن از سر عروس
- ۱۰ دہستی خودا دہ سہر دہستی ٹہوان رایہ: مہبہس ٹہوہ بہ کہ پہیمان و قول و بہ لینی خوا
و پیٹہ مہرہ کہی لہ و کہ سانہی کہ لہ خودی بہ (حدیبیہ) پہیمانان دہ گہ ل پیٹہ مہر
بہست پتہ وتر و قایم ترہ
- ۱۱ ٹیوہ با: ٹیوہ بدا [ف] بہ شما برساند
- ۱۶ خو بہ دہستہوہ دہدہن: تہ سلیم دہ بن (دینہ سہر دینی ٹیوہ) [ف] تسلیم می شوند
- ۲۴ ثاقار: ۱ - شوین و جینگہ ۲ - دہور و بہر ۳ - مہ لہ بند و ناوچہ [ف] ۱ - جای ۲ - پیرامون ۳ - منطقہ
- ۲۵ گل: ۱ - جو لہ، بز او ۲ - خلور [ف] ۱ - حرکت ۲ - غلت
- ۲۵ گل دانہوہ: لای خو ہیشٹتہوہ [ف] نزد خود نگہ داشتن
- ۲۵ گلیان دابوہوہ: لای خو یان ہیشٹتہوہ (ٹازہ لی قوریانی کہ بہرہو مہ ککہ دہر ویشتن
گہراند بو یاننہوہ) [ف] نزد خود نگہ داشته بودند
- ۲۵ مو شکولوزمہ: مشکولوزمہ، ٹویال بہ گہردن [ف] مدیون اخلاقی و آینی، مشغوا لڈمہ
- ۲۹ دروشم: نیشانہی تاییہ تی [ف] آرام، علامت فارقہ
- ۲۹ شبی: ۱ - وہ کو، لہ رہنگی [ف] همانند
- ۲۹ شینراو: تہ شبی کراو [ف] تشبیہ شدہ
- ۲۹ وہج: ۱ - لکی لہ لق دہرچوگ ۲ - بیچو ۳ - نہوہ و نہ تیڑہ [ف] ۱ - جوانہ از نشا و شاخہ
۲ - بچہ ۳ - نبیرگان
- ۲۹ ستور: ۱ - ٹہ ستور ۲ - قہوی [ف] ۱ - کلفت ۲ - ستبر

(سۆرھى حوجورات - لاپەرى ۵۱۵)

- حوجورات: ھۆدە كان [ف] اتاق ھا
- ۴ ھۆدە: ژۇرى مال [ف] اتاق
- ۷ ئەقین: دلداری، عیشق، خوشەویستی دلبر، ھەز لیکەری، ھەز لیکردۇی [ف] عشق
- ۱۱ ناتۆرە: لەقەمی ناپەسند [ف] لقب زشت
- ۱۲ قیز: ۱ - ییز، دل تیک چۇن لە دیتنی شتی [ف] دل بە ھم آمدن از دیدن چیزی
- ۱۴ خومان بە دەستەوہ داوہ: تەسلیم بۇین [ف] تسلیم شدە ایم
- ۱۴ ھیمان: ۱ - ھیشتان ۲ - خومان [ف] ۱ - ھنوز ۲ - خودمان

(سۆرھى قاف - لاپەرى ۵۱۸)

قاف: ق

- ۵ ئالۆز: ۱ - تیک ھا لاو (بەنە کە ئالۆز بۆہ) ۲ - نە سازاوی، تۇش و تۆرہ ۳ - پشیوی و ئاژاوہ [ف] ۱ - سردرگم ۲ - آدم ناھنجار و بد عُنُق ۳ - آشوب و بلوا
- ۷ کیوپارہ: پارچە کیو، لە تە کیو [ف] پارچە چیا
- ۱۰ ھۆشە: ھیشو [ف] خوشە میوہ، خوشە ی غلہ
- ۱۲ خودان: ۱ - خیو، خاوہن، ساحیب ۲ - خودا [ف] ۱ - صاحب ۲ - خدا، اللہ
- ۱۸ چاوہ دیر: چاو لە شتی بو ئاگا لی بون [ف] ناظر
- ۱۹ بۇرانہوہ: ۱ - دل لە خو چون، لە سەر خو چون [ف] از حال رفتن
- ۲۲ ھەوال: ۱ - خەبەر ۲ - ئاوال، دوست [ف] ۱ - خبر ۲ - رفیق
- ۲۲ سەر بوشمان لە سەر لادای: بریتی لەو یە کە بەردە ی بیخە بەری و نا ئا گایمان لە سەر لادای

- ۲۲ بر: تابشت و ھیز (مەبەس ھیزی دیتنی زۆرە) [ف] توان
- ۳۲ سۆز دراوھ: قەول دراوھ [ف] قول دادە شدە
- ۳۶ رەخسا: بە ھەلکەوت بۆی پەیدا بو، جوۆر ھات [ف] اتقاقی جوور شد
- ۳۸ ماندگ: ماندک، شە کەت، ماندو [ف] خستە

(سۆرەى زاریات - لاپەرى ۵۲۰)

- زاریات: بایانی بلاو کەرەوھ [ف] بادھایی کە پخس می کنند
- ۹ تە کانهوھ: لێ دۆر کەوتنەوھ، دۆرە پەریزی کردن [ف] دوری جستن
- ۴۲ پێشە: ئیسک، ئیسقان، ھەستی [ف] استخوان
- ۴۲ پواو: رزیو [ف] پودە
- ۴۷ پەرە: برەو، رەواج [ف] رواج

(سۆرەى تۇر - لاپەرى ۵۲۳)

- تور: کیوی تور [ف] کوه طور
- ۵ بان: ۱ - لای سەرو (مەبەس ئاسمانە) ۲ - سەربانی خانو ۳ - بانگی نوێژ [ف] ۱ - طرف بالا
- ۲ - بام ۳ - اذان
- ۹ تیکەوھەدان: بە نارێکی و پەریشانی ھاتن و چوون [ف] پریشان قدم زدن
- ۲۱ بارمتە: گرو، گریو [ف] گروگان
- ۲۷ گرو ھالاو: تین و گەرمایی بلیسەى ئاگرکە زۆر بە تەوژم و بێ ئەمانە [ف] صدای آتش مشتعل

- ۳۰ بوئۆ: شایهر، قسیه کهر، گۆرانی بیژ [ف] شاعر
- ۳۸ په یژه: ناردیوان، په یجه، تیردوان [ف] نردبان
- ۴۰ مزه: کرئ [ف] مزد، اجر
- ۴۰ بویان زۆر گران بوهستی: (مه بهس بویان زۆر گران ته واو بی) [ف] برایشان گران تمام شود
- ۴۴ هه ورنکی پر پشته: (مه بهس هه ورنکی ته ستور و کولوفت و پان و بهرین و هه راوه که ولاتیکی زۆر ده بهر خۆ ده گری) [ف] ابر استراتوس، منظور ابر متراکم، ابر ضخیم، ابر کلفت
- ۴۴ پر پشته: ته ستور و بهرینه [ف] متراکم، کلفت و پهن
- ۴۸ تۆ به بهرچاوی ئیمه وهی: تۆ خۆت ژیر نه زهر و بیر و پروای ئیمه دای و بوخۆن ئاگان لیته [ف] تو منظور نظر مایی

(سۆره ی نه جم - لاپه ری ۵۲۶)

- نه جم: ته ستیره، هه ساره [ف] ستاره
- ۹ که وان: ۱ - که مان ۲ - ئامرازی خوری و لۆکه شی کردنه وه [ف] ۱ - که مان ۲ - کمان پنبه زنی
- ۱۳ دا په رین: سه ر به ره ژیر به له ز چۆن [ف] با شتاب فرو آمدن
- ۱۵ پال: ۱ - ته نشت ۲ - نه نده روون ۳ - پشت [ف] ۱ - جانب ۲ - درون ۳ - پشت
- ۴۳ خه نین: که ن، که نین، پیخه نین [ف] خندیدن
- ۴۸ ناگوزوری: فه قیری، ده س ته نگی [ف] بینوایی، تنگدستی
- ۴۹ گه لاویژ: ته ستیره به کی زۆر گه شه له نیوه ی هاوین را ده بیندرئ [ف] ستاره شعرا
- ۵۰ ئاسه وار: ۱ - شوپته واری که ون ۲ - پاشماوه ی ره چه له ک (هه ی ئاسه وار تان بیرئ) [ف] ۱ - آثار ۲ - نسل، نژاد
- ۵۳ ئاوایی: ئاوانی، ئاوه دانی [ف] آبادی

﴿سُورَه‌ی قَه‌مَه‌ر - لاپه‌ری ۵۲۸﴾

قه‌مه‌ر: مانگ [ف] ماه

- ۸ چه تُون: ۱- زه‌حمه‌ت، چه‌تن ۲- ناراست و تُوْش [ف] ۱- دشوار ۲- ناهنجار و صعب
- ۲۷ سایه: وشتری نارپه‌سه‌ن [ف] شتر نااصل
- ۲۷ نه‌زموُن: تاقی کردنه‌وه، ئینتیحام، جرباندن [ف] آزمودن
- ۲۹ په‌ل: ۱- لاق و ده‌ست ۲- شه‌پۆل ۳- به‌رانبه‌ری قوُل [ف] ۱- هر یک از دست و پاها
۲- موج ۳- مقابل ژرف
- ۳۱ پاچفه: وه‌رگیپران، ته‌رجه‌مه [ف] ترجمه
- ۳۴ زیخ: خیز، ورده‌به‌ردی به‌ر چه‌م [ف] شن، سنگ‌ریزه
- ۳۴ چه‌و: ۱- وردکه‌به‌رد، زیخ، خیز ۲- چاو [ف] ۱- شن، سنگ‌ریزه ۲- چشم
- ۳۶ زه‌بر: ۱- لیدان، لیخستن ۲- به‌نهیم داگرتن ۳- توانایی، تاقه‌ت [ف] ۱- ضربت ۲- فشار
۳- قوَت و توان (قهر و مؤاخذه)
- ۴۶ بار: تاوان و قه‌ره‌بو [ف] تاوان
- ۴۸ گلپه: کلپه، گپی له‌پر ۲- ده‌نگی گرگرتنی ناگر [ف] ۱- شعله‌یکهو پدید آمده ۲- صدای
لهیب آتش
- ۵۵ خوُنکار: پاتشای گه‌وره [ف] فرمانروای بزرگ

﴿سُورَه‌ی رَه‌حمان - لاپه‌ری ۵۳۱﴾

ره‌حمان: خودای به‌ره‌حمه‌ت، خوای ده‌هنده، خوای دلّاوا [ف] خدای بخشنده

۶ ساقه‌ته: کو‌ته‌ری دار [ف] تنه‌درخت، ساقه‌گیاه

۱۷	شوین: ۱ - جیگا ۲ - شوپ [ف] ۱ - جای ۲ - اثر
۲۴	گه پۆکانی به باده وهی چیا ئاسا: [ف] کشتی های بادبانی کوه مانند
۴۲	ئه نه ون: [ف] بگيرند
۵۴	ئاسه ر: ئاسته ر [ف] آستر
۶۴	روالته: ديمه ن، ئه وی له بهر چاوه [ف] ظاهر، ظاهری

(سۆره ی واقیعه - لاپه ری ۵۳۴)

	واقیعه: رۆداو [ف] رویداد
۳	نزم: نه وی، نه فی، پیچه وانه ی بلند [ف] پست، کم ارتفاع
۵	هارین: ورد کردن وه ک ئارد [ف] آرد کردن
۱۸	زه رک: تاسی مسی بچوک [ف] طاس مسین
۱۹	خوما ر: که سی که دوا ی سه رخۆشی دپته وه سه ره خو [ف] حُمار
۲۱	مه ل: ۱ - په رنده، بالدار، ته یر ۲ - جانه وه ری بچکۆله (مه ل و مۆر) [ف] ۱ - پرنده ۲ - جانور ریز
۲۳	مراری: لولو، دور [ف] مروارید
۲۳	قاپۆر: قابلیوخ [ف] پوکه
۲۸	چقل: درک، دری، درۆ [ف] خار
۴۸	کال: ۱ - بابیر ۲ - پیاوی پیر [ف] ۱ - نیا ۲ - سالخورده
۸۹	ده سیته وه: ده حه سیته وه [ف] خستگی در می کند

(سۆرھەى ھەدەيد - لاپەرى ۵۳۷)

ھەدەيد: ئاسن [ف] آھن

۱۱ وام: قەرز [ف] وام

۱۱ قات: ۱ - لە ئەندازە، ئەوھەندە، بەرانبەر (دو قات چاکەى دامەوھ) ۲ - نھوم ۳ - کات، دەم،

سات (ئەو قاتە لاو بۆم) [ف] ۱ - برابر در اندازہ ۲ - طبقه ساختمان ۳ - ھنگام

۱۲ تیشک دانەوھى کردەيان: تیشک دانەوھى کار و کردەيان [ف] بازتاب و

عکس العمل رفتارشان

۱۳ لا: پەخ، ئالى، قەراخ، تەرەف [ف] طرف، سمت

۱۵ سەرانە: پیتاک لە ھەر تاکى لە مرو و ئازەل [ف] سرانہ، پیتاک، فدبە

۱۵ چارەنۇس: بەخت و ھات [ف] سرنوشت

۲۵ بپرشت: ھیزی برین [ف] نیروی برش

۲۸ تیرئۆ: تیشک، پوئناكى خور [ف] نور خورشيد

(سۆرھەى موجداییلە - لاپەرى ۵۴۲)

موجداییلە: پیلە، کیشە، بەھانە، گەر و تەشقەلە [ف] کشمکش، بەھانە

۱ ئەو ژنە: مەبەست ھەولە ژنى ئۇس بنى سامتى بۆكە ئۇس سویندى لى خواردیبۇ و گوتبۇى

لەوھى واوھ تۆوھ ک داىكىمى [ف] آن زن

۵ ناچارى: مەجبۇرى، كەسنى كە دەسەلاتى كارى بە خوئى نەبى [ف] ناگزيرى

۵ دوچارى ناچارى دەبن: ۱ - توشى چارەپەشى و پەزىلى دەبن ۲ - توشى مەجبۇرى دەبن

[ف] ۱ - خوار و ذليل مى شونند ۲ - دچار ناگزيرى مى شونند

- ۵ قه ره بهخت: چاره ره ش، کلۆل، به دبخت [ف] سیه بخت
- ۷ چیه: ۱- سرت، سرکه ۲- دهنگی دلۆپه دا که وتن [ف] ۱- بیچ بیچ ۲- صدای چکیدن قطره
- ۱۱ کۆر: جیگهی کۆ یۆنه وه [ف] جای تجمع، مجلس

(سۆره ی حه شر- لاپه ری ۵۴۵)

- حشر: ۱- رۆزی قیامت، سه لا، رۆزی پسات ۲- بریتی له هه را و هوریا ی تیکه ل و پینکه ل (مه بهس خر کردنه وه بو ده ر کردن) [ف] ۱- روز قیامت ۲- کنایه از شلوغی
- ۲ تهره کردن: بریتی له ئاواره (مراد یه هۆدیکانی بنی نەزیر بۆن که له ده ور و به ری مه دینه ی ده ژیان) [ف] کنایه از آواره
- ۲ پارازتن: ئاگاداری کردن [ف] نگهداری
- ۲ پاریز: ۱- هجوم له نخافل ۲- بۆسه، که مین ۳- به ریز [ف] ۱- یورش غافلگیرانه ۲- کمین ۳- برهیز
- ۱۱ سونف: ۱- هاویشه ۲- سنف، ئامپا، هاوبا [ف] ۱- همکار ۲- صنف
- ۱۱ گوئی رایه ل: بهر فرمان [ف] فرمانبردار
- ۱۴ ناکۆکی: ۱- مابهین ناخۆشی ۲- بی که یفی [ف] ۱- کدورت، میانه خوب نبودن ۲- بدحالی
- ۱۸ چه ی: مه بهس چ ئاکار و په وش و گومان و خه یالاتیکه [ف] منظور چه کار و روش و خیالاتی
- ۲۲ نه وتۆ: نه و جۆره، وتۆ، نه وها [ف] این طور
- ۲۳ هیمنایه تی: دنیای ئارام و بی کیشه و شه ر [ف] آرامش، امنیت کشور
- ۲۳ هیمنی: له سه رخۆیی، ئاسۆده یی ولات [ف] آرامی، امنیت کشور
- ۲۳ ده رۆست: وه ستان، بی وه ستان، باشار [ف] تاب مقامت
- ۲۴ وه دی هین: دروست کهر، داهینه ر [ف] مخترع

۲۴ وینہ گہر: شکل کیش، ٹہسک کیش [ف] نقاش، صورتگر، عکاس

(سُورہی مومتہ حینہ - لاپہری ۵۴۹)

مومتہ حینہ: ٹہوہی ٹازمُون دہ کا [ف] آن کہ امتحان برگزار می کند

۴ رِکُونی: رِق لہ سگ [ف] کینہ توز، تودار

۴ سگ: زگ [ف] شکم

۱۰ گل: راگرتن [ف] نزد خود نگہ داشتن

۱۰ گلا: گش لا، ھہ مؤ لایہ ک [ف] ھمگی

(سُورہی سہف - لاپہری ۵۵۱)

سہف: ریز بہستن [ف] صف

(سُورہی جومعہ - لاپہری ۵۵۳)

جومعہ: جومعہ، ھہینی، ھہینو، ھہنی [ف] جمعہ، آدینہ

۱۱ پیوہ: ۱ - بہ یہ کہوہ ۲ - دریژہ بی دان [ف] ۱ - با ھم ۲ - طول دادن

۱۱ بہ پیوہ پراوہستان: بہ پاوہ ویستان، نہ جوآن، نہ بزوتن [ف] روی پا ایستادن

(سُورہی مونافیقون - لاپہری ۵۵۴)

مونافیقون: دُو رُوکان [ف] منافقان

۲ قہ لغان: قہ لخان، مہ تال [ف] سپر

۴ قہ لافہت: ۱ - سہر و سیما ۲ - بلندی بالآ [ف] ۱ - سیما، ریخت ۲ - بلندی قد

- ۶ ته و فیر: ته فاووت، جیاوازی [ف] تفاوت
- ۱۰ ته ک: ۱- تاق ۲- له تی جوټ ۳- لا، له کن ۴- ده گه ل [ف] ۱- فرد ۲- مقابل زوج ۳- نزد ۴- با
- ۱۰ ته کیه: ۱- سه کۆی بهر ده رگا، خواجانه ۲- ده رویش گه [ف] ۱- سکوی جلو در ۲- خانقاه
- ۱۰ مردن ته ک به ته کیه وه دا: مردن بگاته سه ری [ف] مرگش برسد

(سۆره ی ته غابون - لاپه ری ۵۵۶)

ته غابون: تیشکان [ف] شکست خوردن، زیان دیدن

- ۱۸ په نامه کی: نهینی، به دزییه وه [ف] سری، نهانی
- ۱۸ خویا: ئاشکرا، دیار، بهرچاو [ف] آشکار، پیدا

(سۆره ی ته لاق - لاپه ری ۵۵۸)

ته لاق: ته لاق [ف] طلاق

- ۱ ده ریش نه چن: مه بهس له وه په که له ماله میژدکانیان نه چنه ده ری
- ۴ مه زنیه تی: گه وره یه تی (مه بهست خودا گه وره یه تی) [ف] بزرگواری (خدا بزرگوار اوست)
- ۴ همی: ئومید، ئاوات [ف] امید
- ۴ ناهمی: ناهومی، بی ئومید [ف] بی امید
- ۶ بهخت: خه رج، مه سره ف [ف] خرج
- ۹ چهش: ۱- چیره، تام ۲- چاو، دیده، چه م [ف] ۱- مزه، طعم ۲- چشم

(سۆره ی ته حریم - لاپه ری ۵۶۰)

ته حریم: به ناره وا دانان [ف] به حرام دانستن

- ۳ نهینی: ۱- په نامه کی، به دزییه وه ۲- سور (مه بهست ئه وه یه که پیغه مبهر به دزی له لای
- حه فسه ی زنی گو توبی ئه من نزیک ی له ماری یه ی قبتی ناکه م، حه فسه ش چوئو به عایشه ی
- راگه یان دیو) [ف] ۱- نهانی ۲- سر، راز

- ۴ خودئى: خودا، الله [ف] خدا
- ۴ مەزنىيەتى: گەورە يەتى [ف] بزرگواری
- ۴ بەرکەتى: شياوى رېزىلى گرتىن، ھەلکەوتە، زۆر زىرىنگ و بە کار [ف] شايستە و محترم
- ۵ گەردەن كەچ: ۱- گوئى بە فرمان ۲- خەمگىن و كز [ف] ۱- گوش بە فرمان ۲- افسرده و غمگین
- ۱۱ ژنى فيرعهون: مەبەس «ئاسىيە» ى ژنى فيرعهونھ [ف] منظور «آسىيە» زن فرعون است
- ۱۲ وتار: قسە بۆ خەلک کردن دەر بارەى مەبەستى [ف] سخترانى، گفتار

(سۇرەى مولک - لاپەرى ۵۶۲)

- مولک: فرمان پەوايى، خۆنكارى [ف] فرمانروايى
- ۱ خۆنكارى: پادشايى [ف] پادشاهى، فرمانروايى
- ۴ داماو: تىماو، مات و سەرگەردان [ف] ۱- مات ۲- درمانده
- ۴ راماو: ۱- دەبىرەو ھوچوگ ۲- سەرگەردان [ف] ۱- در فکر فرو رفته ۲- سەرگردان
- ۵ كەرستە: ئەسپاباتى كە شتىكى لى درۇست بى، ئامراز [ف] اسباب، وسيله
- ۵ پراوھدۇنان: دانە پە، پراونان [ف] دنبال کردن
- ۸ شەق: ۱- درز، تلىش ۲- شپ، ناپرەحت [ف] ۱- شكاف ۲- پريشان و دشوار
- ۱۱ ئارا: ۱- وجود و بۇن ۲- جىگەى ژىنى ھەمىشەى [ف] ۱- وجود داشتن ۲- محل ثابت زندگى
- ۱۵ شانەوشان: درىزايى ملەى كىو، يالە و يالى كىو (شانە و شان رىگە يە) [ف] طول تيغە كوه
- ۱۶ بە ھەردا: بە زەوينا، بە ھەرز، بە خاكا [ف] بە زمين، بە خاك، بە تريت
- ۱۷ زيخ: خيز، وردكە بەردى بەر چەم، چەو [ف] شن، سنگ ريز
- ۲۲ ئاسايى: ۱- عادەتى، بەرابەر بە ياساي كۆمەلایەتى ۲- ۱- مەمولى ۲- مانند

(سُورَهی قهلهه م - لاپه پری ۵۶۴)

- قهلهه م: پینئوس، بنئوس [ف] قلم
- ۱ نفیسین: ئوسین [ف] نوشتن
- ۲ وهسا: ئوسا، زانا له کار [ف] استاد
- ۹ نیان: نهرم و ساف، (مه بهس مدارا کردن) [ف] نرم و صاف
- ۱۳ رهزا: ۱ - تهرج و دیدار ۲ - قایل، پازی، ره دا [ف] ۱ - سیما و قواره ۲ - راضی
- ۱۳ رهزا قورس: رهزا تال، ئیسک قورس [ف] گران جان، دوست نداشتنی
- ۱۳ زول: بیژو، بیژ، پیچ [ف] حرامزاده، غیر طبیعی
- ۱۳ سه پاندن: به زور توش کردن، به ملدا هینان [ف] تحمیل کردن
- ۲۰ قافر: ۱ - زه وینئی که گیای لی ناروی ۲ - بریتی له بنیاده می رژد [ف] ۱ - لم یزرع ۲ - کنایه از آدم خسیس
- ۳۰ سه رکونه: لوم، سه رزه نشت [ف] سرزنش
- ۴۳ ساق و چاق: ساخ و قهله و [ف] سالم و چاق
- ۴۷ خهت: ئوسین [ف] نوشتن
- ۴۸ یاروی: کابرای، کاورای (مه بهس یونسه) [ف] فلانی، یارو

(سُورَهی حاققه - ۵۶۶)

- حاققه: کاره سات، قهومان، به سه رهاتی ناخوش [ف] رویداد ناگوار
- ۷ کۆتهر: نه ستورایی دار [ف] قطر درخت
- ۷ ناوزراو: ئابرؤ نه ماو (ده بی مه بهس تیو به تال و هلؤل بی) [ف] روسیاه، رسوا

- ۱۱ بواز: دەرایی پەرینەوہ لە ئاو [ف] گدار
- ۱۶ فشه‌لە: فشه‌لۆک، سست و شل و خوۆنە گرتو [ف] متخلخل، سست
- ۱۶ فشه‌ل: سست و بی‌ناو [ف] متخلخل
- ۳۲ شه‌تەک: بەستنی توند [ف] سفت بستن
- ۳۶ زام: برین، ریش [ف] زخم
- ۴۱ ھەستیار: ۱- شاعیر، وێژەوان ۲- ھەستکار [ف] ۱- شاعر وادیب ۲- احساس‌کننده

(سۆرەى مەعارىج - لاپەرى ۵۶۸)

مەعارىج: چەندپلە [ف] چەند پلە، چەند پایە، چەندین رتبه و مرتبه

- ۱۶ ئەنام: ئەندام، ئازای لەش [ف] اندام
- ۱۹ تابشت: تاقەت، ھێز و توان (مەبەس بێ سەبر و ھوسەلە و بێ پشۇ نا ئارام) [ف] نیرو، توان
- ۲۰ ناگوزور: دەس تەنگ، فەقیر [ف] تنگدست، بینوا
- ۲۱ چکۆس: چکۆد، پەزىل، رژد، نانەخۆر [ف] خسیس

(سۆرەى نوح - لاپەرى ۵۷۰)

نوح: پینغەمبەریکی خودا [ف] یکی از پیامبران خدا

- ۴ ئاکام: ۱- کاتی مەرگ، ھەنجەل، ئەجەل (ئەجەلی خودایی) ۲- دوماھی، دوایی، پاشنە [ف] ۱- آجل ۲- انجام
- ۶ پەوہک: قوشمی، توپ، پەوک، سرک [ف] رموک

- ۸ هه میسان: دیسان [ف] دوباره، باز
- ۱۱ په‌له: ۱- بارانی تیری ده‌خَل ۲- له‌که [ف] ۱- بارانی که زمین را سیراب کند ۲- لگه
- ۱۳ شکو: پایه‌به‌رزی، جه‌لال، گه‌وره‌یی [ف] شکوه و عظمت
- ۲۲ جانانه: ۱- ژنی زمان درێژ و سازنه و سه‌لیته ۲- گراوی، ماشوقه [ف] ۱- زن سلیطه ۲- معشوقه
- ۲۲ جانانه: دیره‌دا مه‌به‌س فیلیکی گه‌وره و زه‌لام و زیره‌کانه به‌مه‌کر و گزی و حیه‌وه [ف] منظور حیه‌ز زیرکانه
- ۲۲ سازنه: ۱- زورناژهن، سازلیده‌ر ۲- سازنده (بریتی له‌بی‌شهرم و زمان درێژ) [ف] ۱- شرناواز، سراینده ۲- سازنده
- ۲۲ سه‌لیته: ژنی زمان درێژی بی‌حه‌یا [ف] زن بی‌حیا

﴿سۆره‌ی جین - لاپه‌ری ۵۷۲﴾

- جین: جندوکه، عه‌جنه، جند، جنوکه، جن [ف] جن
- ۹ کوئه: کروشمه بوگوئی گرتن له‌خه‌لک [ف] کیزکردن برای استراق سمع
- ۱۰ داروه: دراوه [ف] داده شده
- ۱۶ زه‌به‌نده: فره، بوش، زور [ف] زیاد

﴿سۆره‌ی موززه‌ممیل - لاپه‌ری ۵۷۴﴾

- موززه‌ممیل: به‌جلکان داپوشراو [ف] با لباس پوشیده شده
- ۶ شه و نخونی: شه و بیداری [ف] شب بیداری
- ۱۴ هه‌ژین: پاژان، شه‌کانه‌وه، له‌راندن [ف] جنباندن
- ۱۴ په‌مل: په‌لم [ف] ماسه
- ۱۸ شه‌قاز: ۱- له‌ت، دراو ۲- شوین و له‌له [ف] ۱- پاره و دریدن ۲- شیار
- ۲۰ هه‌ر پێشباری به‌رپی بکه‌ن: مه‌به‌ست هه‌ر چاکه و خیریکی که ده‌پێشدا به‌جیو هیناوه [ف] منظور خوبی و خیر را پیشاپیش بفرستید و به‌خدا قرض‌الحسنه دهید

﴿سُورَهِ موددەسسیر - لاپەری ۵۷۵﴾

موددەسسیر: جلک بە سەر دادراو [ف] لباس روی سر انداخته شده

- ۹ تۆش: ناخۆش، سەخت [ف] ناجور، سخت
- ۱۶ لاسار: ۱ - سەر سەخت ۲ - گۆی نە بیس [ف] ۱ - دیکتاتور ۲ - حرف نشنو، لیباز
- ۱۷ هەلچۆن: بریتی لە تورە بۆن [ف] کنایە از خشمگین شدن
- ۲۸ نە دەهیلێ: نە بە تەواوی نابۆدی دە کا و دەیمرێتی [ف] منظور این است که نه به یکباره نابودش می‌سازد و نه ره‌ایش می‌کند
- ۲۸ نە واز دێتی: نە دەس هەلده گری [ف] نە دست برمی‌دارد، نە ول می‌کند و نە این که ره‌ایش کند و بگریزد
- ۲۹ پیستی مروّره شه و ده کا و ده برژینی: پیس و چه‌رمی لەش په‌ش هەلده گپری و برشته و بریانی ده کا [ف] پوست بدن را سیاه و برشته می‌کند
- ۲۹ په‌شه‌و: په‌ش [ف] سیاه
- ۲۹ په‌شه: گەف، هەپه‌شه [ف] ته‌دید
- ۵۰ گۆره: خەرگۆر، که ره کیوی، گۆر [ف] گورخر

﴿سُورَهِ قیامەت - لاپەری ۵۷۷﴾

- قیامەت: پوژی هەستان، قیا، سەلا، په‌سلان، ژیانەوهی دوای مەرگ [ف] قیامت
- ۲ په‌خنه گر: ۱ - عەیب لە شت گر ۲ - کونگر [ف] ۱ - ایرادگر ۲ - درزگیر و سوراخ‌گیر
- ۳ پیشه گەل: ئیسکه کان، هەستیکان [ف] استخوان‌ها
- ۵ پیشه خووی: پیش خووی (مەبەس ئەو بەهه که هەر ده‌یه‌وهی گوناح بکا) [ف] جلوی خودش

۷	مۆلهق: ده ربه پریوی زه قی بی جو له [ف] برآمده بی حرکت
۲۴	دیم: پوخسار، دهم و چاو، رۇ [ف] رخسار
۲۹	له تهر: پۇز، به له ک [ف] ساق
۳۰	هاژۇتن: لئخورین (مه بهس وه پيشه خو دان) [ف] راندن
۳۳	به خو بادانه وه: له خوبایی بۇن و به فیزه وه [ف] ۱ - با تکبیر و نخوت
۳۶	ول: به رله لا، گوم [ف] مهمل

(سۆره ی ئینسان - لاپه ری ۵۷۸)

	ئینسان: مرو، به شهر [ف] انسان
۲	ئاوینته: ئاوینته، لئکدراو، تەف له هەف [ف] آمیخته، درهم
۵	چەم: ۱ - چۆم ۲ - چاو [ف] ۱ - رودخانه ۲ - چشم
۵	کافور: شیرهی وشکه وه بوی داریکه سی و بون خوشه [ف] کافور
۷	له خو گرتن: له سه ر خو پئویست کردن [ف] بر خود لازم دانستن، نذر
۷	گلا: ۱ - گش لا، هه مؤ لایه ک ۲ - په ری، په رت بۇ [ف] ۱ - همگی ۲ - پرت شدن
۷	ته نین: چنن [ف] تنیدن
۷	ته نینه وه: ۱ - داگری، داگرتن ۲ - گیرۆی [ف] ۱ - سرایت ۲ - واگیری
۱۰	مه ترسی: ۱ - سام، عه بیته ۲ - جیگای به ترس [ف] ۱ - ترس ۲ - سهمناک
۱۲	حه ریر: ۱ - پارچه ی ئاوریشم ۲ - هه لوی دؤشاو [ف] ۱ - پارچه حریر ۲ - حلوا
۱۴	سیوه ر: سیبه ر [ف] سایه
۱۵	ده فر: جام، قاب، زهرک [ف] ظرف، جام
۱۵	مینا: شۆشه [ف] شیشه، بلور

- ۱۶ پاس: پره‌وا، راست [ف] درست
- ۱۶ پاس: ۱- دژی خوار ۲- ریگہی بی پیچ [ف] ۱- ضد کج ۲- مستقیم
- ۱۶ قاس: ٹہندازہ [ف] اندازہ
- ۱۷ زہنجہ فیل: بنہ گیایہ کی بوڑی تیژہ لہ لاوہ دہہتیری [ف] زنجبیل
- ۲۱ سفت: سخ، تہنراوی زور بہ پوئی سفت [ف] سفت تنیدہ
- ۲۱ پو: تیوہدانی تہون، ہہوآلی رایہ ل [ف] بود
- ۲۹ ہدی دہ کا: دہ پیش دہ گری [ف] در پیش می‌گیرد

﴿سورہی مورسہ لات - لاپہری ۵۸۰﴾

مورسہ لات: نار دراوہ کان [ف] فرستادہ شدہ ہا

- ۴ ہہ لَوہ ژاردن: ۱- ہہ لَوہ ژارتن، لیک جیا کردنہ وہ ۲- ریک و پیک کردن [ف] ۱- از ہم جدا کردن ۲- مرتب و منظم کردن
- ۴ ہہ لاواردن: لیک جیا کردنہ وہ، ہاویژ [ف] از ہم جدا کردن
- ۶ قہ تاندن: ۱- پساندن ۲- تہواو کردنی کار [ف] ۱- گسستن ۲- تمام کردن کار
- ۶ بو بہ ہانہ لی قہ تاندن یا ترساندن: بو بہ ہانہ لی برین یا ترساندن [ف] برای رفع عذر و بیم دادن (از عذاب و عقوبت الہی)
- ۱۱ وادہ: ۱- مؤلہت، ماوہ، قانہ ۲- جہنگہ، وہختی شتی [ف] ۱- مہلت ۲- موسم
- ۳۰ چوکلہ: ۱- ددانہ ۲- ددانہی پیت [ف] ۱- دندانہ ۲- دندانہ حرف (منظور سہ شاخہ است)
- ۳۳ دہ پیژی: دہ لئی (مہبہس واگومان دہ کہی) [ف] می‌گویی
- دیژہ: حہز کا، بیہوئی، ٹارہ زو کا، ٹیشتیا کا، وازی بی [ف] مایل باشد

﴿سُورَهی نه به - لاپه ری ۵۸۲﴾

- نه به: دهنگ و باس، ولام [ف] خبر
- ۵ هه میسان: دیسان، هه میس [ف] دوباره، بار
- ۱۳ ورشه: گرشه، بریقه [ف] درخشش
- ۱۶ چر: لپره واری پر دار [ف] جنگل انبوه
- ۲۱ بهره گه: ۱ - جی گه پانه وهی ئاو ۲ - ریازی تیچیر که راو کهر پیشی ده گرن [ف] ۱ - سد
۲ - برغاب
- ۲۷ هیقی دار: ۱ - ئاواته خواز ۲ - به هومید [ف] ۱ - آرزومند ۲ - امیدوار
- ۳۶ سه روه بر: ۱ - ته ووا، به ته وواوی ۲ - سازی و ئاسوده بی له ژیاندا [ف] ۱ - کاملاً بدون نقص
۲ - سر و سامان
- ۳۷ بیدونن: نه وی بیدونین [ف] با او گفتگو کنند
- ۳۷ دوین: قسه کردن، دوان [ف] گفتن، سخن گفتن، سخنرانی
- ۳۸ ودم: مباره کی، پیروزی [ف] شگون، یمن، اجازه مخصوص از پیر طریقت به مرید
- ۴۰ ویپرو: نه وی پروزی [ف] آن روز
- ۴۰ دینزه: ۱ - ده لی ۲ - ئاره زو کا [ف] ۱ - می گوید ۲ - آرزو کند
- ۴۰ ئاخ: ۱ - خاک، خوآل ۲ - خوآیا ۳ - هاوار له بهر ئازار [ف] ۱ - خاک ۲ - کاشکی ۳ - حرف
درد، آخ

﴿سُورَهی نازیعات - لاپه ری ۵۸۳﴾

- نازیعات: هه لدین و ئاوا ده بن [ف] نمایان و ناپیدا می شوند، طلوع و غروب می کنند
- ۱۱ کلور: ناو به تال [ف] میان تهی
- ۱۸ توا: ده یه وی، ده خوازی [ف] می خواهد، آرزو می کند

- ۱۸ توای: دەتھەوی، دەخوازی [ف] می خواھی، میل داری
- ۲۱ ئەشقی: ئەشقی [ف] یاغی
- ۲۵ گیرۆدە: ۱- گرفتار ۲- ھۆگر، ئۆگر، خۇپى گرتو، ئالۇدە ۳- ئەفیندار [ف] ۱- گرفتار
۲- ئۇس گرتە ۳- عاشق
- ۲۸ قەوارە: قەبارە، بارست [ف] حجم
- ۳۰ تال: ۱- بزۇتن لە سەر لا، خلار، گلار ۲- قامک ۳- ورگ، عۇر، گىپال [ف] ۱- غلت
۲- انگشت ۳- شکمبە
- ۳۸ بۇاردۇه: ۱- نەقاندۇه ۲- چاک لە خەراب جیا کردوه [ف] ۱- برگزیدە است ۲- خوب را از
بد جدا کرده
- نەقان: بۇاردن، ھەلبۇاردن [ف] انتخاب

(سۇرەى عەبەس - لاپەرى ۵۸۵)

عەبەس: رۇگىز بۇن [ف] اخمو شدن

- ۱۵ راسپارده: ۱- كەسىن كە كارىكى بى سپىردراوه ۲- ناردراو بۆكارىك [ف] ۱- سفارش شده
۲- فرستاده
- ۳۷ پەرژان: پەرژان [ف] برداختن به كار
- ۳۷ پەرژان: گوى پيدان، خەرىك بۇن [ف] مشغوليت
- ۳۷ ناپەرژىتته: ناپهاوتته، نايخاته (نايخاته سەر كەسى تر) [ف] نمى اندازد
- ۴۱ سيان: ۱- قورم، دۇدە، دۇكەلى لە ديوار و دەفر نيشتۇ ۲- ژمارە سى [ف] ۱- دودە ۲- عدد سه

(سۇرەى تەكوير - لاپەرى ۵۸۶)

تەكوير: تۆپەل كىردن، بە سەر يە كا هاتن، لە سەر يە كا كۆم كران [ف] گرد کردن

تۆپەل: گروهر، خرپ، لە سەر يە ك كۆم كراو، بە سەر يە كا هاتو [ف] گرد

كۆم: ۱- كۆ، تۆپەل، كۆگا ۲- پشت كۆر ۳- قنگ [ف] ۱- توده ۲- كوزپشت ۳- مقعد

- ۲ په ژمه رین: ژا کان، سیس بون [ف] پږمردن
- ۶ هه لئی: مه به ست نهو به رد و گاز و توفانه یه که له ناگر پږینی نیو دلی عهردرا له زه ریاوه سه ر هه لده دن [ف] منظور گدازه ها و گازها و توفان های آتشین درون زمین که از دریا سر بر آورند
- ۶ هه لئی: ۱ - توایه وه ۲ - هه لئی، زر ۳ - تاویک [ف] ۱ - ذوب شد ۲ - نانتی ۳ - دمی، لختی
- ناگر پږینی: کیوی که سه ره که ی ناگر ده پږینی، ناگری [ف] آتشفشان
- ۸ دوت: کچ، قیز، کیژ [ف] دختر
- ۲۰ خودی: ۱ - خودا ۲ - خاوهن [ف] ۱ - خدا، الله ۲ - صاحب
- ۲۱ متمانه: بروایی، خاترحه می [ف] اطمینان
- ۲۳ ییسو: ۱ - بی گومان، راست، دروست ۲ - بونی لوکه ی سو تاو [ف] ۱ - بی گمان ۲ - بوی
- پنبه سوخته

﴿سوره ی ئینفیتار - لاپه ری ۵۸۷﴾

ئینفیتار: قه لشین، درز بردن [ف] شکافتن

- ۱۷ کو: ۱ - چلون، چون ۲ - کام جی [ف] ۱ - چطور ۲ - کجا
- ۱۷ له کو: له کام جینگه [ف] از کجا؟ کجا
- ۱۷ له کوئی: له کو [ف] کجا، از کجا
- ۱۷ له کو پرا: له کو پرا، له کام شوینه وه [ف] از کجا
- ۱۸ کو ت: چلونت، چلون [ف] چگونه

﴿سوره ی موته ففیفین - لاپه ری ۵۸۷﴾

موته ففیفین: که م فروشان (که م که ره وه کان له فروشتنی کالا له کاتی کرین و فروشتن دا)

[ف] کاهندگان از جنس و کالای مردم به هنگام خرید و فروش

- ۷ سیایی: سیاهی، سیاهه [ف] لیست، سیاهه

- ۲۶ میشک: عەمبەر [ف] عنبر
 ۲۷ ئاویتە: ئاویتە، تیکە لاو، تیکەل [ف] آمیختە
 ۲۷ تەسنیم: چۆمیکە لە دنیای دی دایە [ف] رودی در قیامت

﴿سۆرەى ئینشیقاق - لاپەرى ۵۸۹﴾

ئینشیقاق: لەت و پەت بۇن [ف] تکه تکه شده، پارە پارە

﴿سۆرەى بۇرۇج - لاپەرى ۵۹۰﴾

- بۇرۇج: قەلاکان [ف] دژھا، قلعه‌ها
 ۱۲ ھەلمەت: پەلامار، ھجوم، شالۆ [ف] حملە
 ۱۲ ھەستەم: زۆر دژوار، سەخت [ف] دشوار
 ۲۲ تەتەلە: پارچە تەختە یان پارچە بەردی پانکەلە بۆلە سەر نۆسین [ف] لوح

﴿سۆرەى تارىق - لاپەرى ۵۹۱﴾

تاریق: شەو خوڤرا دەنى [ف] بە ھنگام شب پدیدار می‌گردند

- ۶ تراو: شل، بەرانبەرى خەست [ف] آبکی
 ۷ پشت و بەرمەلان:
 ۹ خوڤیا: ئاشکرا، دیار، بەرچاو [ف] آشکار، نمایان
 ۱۴ لاقردی: لاقرتی، گالته وگەپ [ف] شوخی و تفریح

﴿سۆرەى ئەعلا - لاپەرى ۵۹۱﴾

- ئەعلا: ھەرە بەرز [ف] اعلا، بلندپایە
 ۱۷ بە پیزتر: بە کیش و ھیزتر [ف] (پایندەتر)
 ۱۷ پیز: کیش و ھیز ۲ - ماک و پەگەز [ف] ۱ - کش و تاب ۲ - اصل و مادە

﴿سۆرهی غاشیه - لاپه‌ری ۵۹۲﴾

غاشیه: داپۆشه‌ری هه‌مو [ف] فراگیر و دربرگیرنده‌ همه چیز

- ۶ دپک: چقل، درؤ [ف] خار
 ۱۰ به‌رز: بلند [ف] بلند
 ۱۰ ته‌رز: جوان و له‌بار [ف] زیبا و دلپسند
 ۱۰ به‌رز و ته‌رز: بلند و جوان و له‌بار [ف] بلند و زیبا و دلپسند
 ۱۵ بالگه: بالشت، سه‌نیر، سه‌رین [ف] بالش
 ۲۰ هه‌راو: گوشاد، فرهه [ف] گشاده، گشاد

﴿سۆرهی فه‌جر - لاپه‌ری ۵۹۳﴾

فه‌جر: به‌ره‌به‌یان [ف] پگاه، بامداد

- ۷ ئه‌ستۆن: کۆله‌که، داریان به‌ردی درێژکه وه‌به‌ر بانی ده‌ده‌ن، ستۆن [ف] ستون
 ۱۹ هه‌له‌په: ۱ - په‌له ۲ - ته‌ماح [ف] ۱ - شتاب ۲ - آز، شه‌ره
 ۲۷ په‌خسیو: په‌خساو، په‌یدا بۆی به‌هه‌لکه‌وت [ف] به‌وجود آمدنه‌ اتفاقی، نجات پیدا کرده، رستگار شده
 ۲۷ له‌خه‌م په‌خسیو: له‌خه‌م په‌خساو، له‌خه‌م لێخواردن پزگار بۆگ [ف] ببالیدن، نمو کرده، از مراقبت بی‌نیاز شده
 ۲۷ له‌خه‌م په‌خسیو: له‌خه‌م په‌خساو [ف] مطمئن و دل‌آرام، آسوده‌خاطر

﴿سۆرهی به‌له‌د - لاپه‌ری ۵۹۴﴾

به‌له‌د: باژیر، شار [ف] شهر

- ۴ جسین: ۱ - بنجینه، نه‌ژاد ۲ - عه‌سل‌زاده، په‌سه‌ن [ف] ۱ - نژاد ۲ - نجیب
 ۱۰ هات و نه‌هات: خووبه‌خت، هات و پات (مه‌به‌ست پزگای چاک و خه‌راپه) [ف] بسته به شانس (منظور راه‌خیر و شر است)

- ۱۱ **ہہ لہ ت:** زہر دوماہی زور سخت [ف] برنگاہ سخت در کوه
 ۱۶ **خاکہ سہر:** بہ لہ نگاز، قہرہ بہخت، کلؤل [ف] خاکسار
 ۱۶ **بہ لہ نگاز:** بیچارہ، بہستہ زمان، نہ دار [ف] بیچارہ، بینوا
 ۱۷ **خوگری:** ۱ - سہر کردن، حہوسہ لہ [ف] ۱ - صبر و حوصلہ ۲ - تحمّل

﴿سُورہی شہمس - لاپہری ۵۹۵﴾

- شہمس: خوّر، پوژ [ف] خورشید، مہر
 ۱۱ **رادہ:** ۱ - ٹہاندازہ ۲ - چلوٹہ تی ۳ - بارست [ف] ۱ - اندازہ ۲ - کیفیت ۳ - حجم

﴿سُورہی لہیل - لاپہری ۵۹۵﴾

- لہیل: شہ و [ف] شب
 ۲ **راتان:** بہرچاوی حہشامات دان [ف] بہ نمایش گذاشتن

﴿سُورہی زوحا - لاپہری ۵۹۶﴾

- زوحا: چیشٹہ نگاو [ف] ہنگام چاشت، چاشتگاہ
 چیشٹہ نگاو: قاوہ لتون، وہختی بہر لہ نیوہرو [ف] چاشت ہنگام
 ۱۰ **دہروژہ کەر:** پارسہ ک، گہدا [ف] گدا
 ۱۰ **تار:** ہہ لہوہدا و دور کہوتہ [ف] آوارہ و گریزان
 ۱۰ **تاراندن:** رپہواندنی یہ کجاری، تہرہ کردن [ف] برای ہمیشہ رمانیدن و گریزانندن

﴿سُورہی ٹینشیراح - لاپہری ۵۹۶﴾

- ٹینشیراح: ہہراو کردن، گوشاد کردن [ف] گشاد کردن
 ۳ **چہ ماندن:** خوار کردنہوہ، داہینان [ف] خم کردن

- ۷ قوتاز: ۱- پزگار ۲- خلاس بۇن، پراڭنەو [ف] ۱- رھا ۲- پايان
 ۸ بلالئوھ: پيارئوھ، پياروھ [ف] لابه کن

﴿سۇرەى تىن - لاپەرى ۵۹۷﴾

تىن: ھەنجىر، ھەژىر، ھژىر [ف] انجىر

- ۷ دەسخەرۆ: فرىودراو، خەلە تاو [ف] فرىب خورده

﴿سۇرەى عەلەق - لاپەرى ۵۹۷﴾

عەلەق: جلتە، خوینی بەستو، خوینی بەسیاگ [ف] خون بسته

بەسیاگ: داخراو، بەستراو [ف] بسته شده

- ۴ بنۇس: ئامرازى نۇسین [ف] قلم

- ۱۱ كۇ: چلۇن، چۆن [ف] چطور

- ۱۵ پىشەسەر: بالاتر لە توئىل [ف] جانداڭە سر

- ۱۵ توئىل: ناوچاوان، ئەنى، ھەنىە، جەمىن [ف] پىشانى، جىن

- ۱۵ دەنەوین: دەبى مەبەس تى پوهاتن وگرتن و كىشان بى [ف] منظورگرتن و كشىدن است

- ۱۷ يانە: ۱- تىو كۆمەل، دۇر ئاپۆرە ۲- مال، خانۇ ۳- جىگەى سانهو [ف] ۱- وسط انبوه

جمعیەت ۲- خانە ۳- باشگاە، استراحت گاه

﴿سۇرەى قەدر - لاپەرى ۵۹۸﴾

قەدر: ھەرە بەرپىز، حورمەت، عىزەت [ف] با ارزش و جاى عزت

قودب: قوتب [ف] مرشد اعلى

- ۳ بارتەقا: بەرانبەر، ھەمبەر [ف] برابر

- ۵ بۇئىلە: نيوان شەو و پوژان، تارىكى و پوژناكى تىكەل لە ئىوار و بەياندا [ف] هواى گرگ

و مىش

﴿سۇرەى بەيىنە - لاپەرى ۵۹۸﴾

بەيىنە: بەلگە، رۇنكەرەوہ [ف] دليل، حجت و بُرھان
 ۱ ترازان: جيا بۇنەوہ، لىك كلا بۇن [ف] از ہم در رفتن

﴿سۇرەى زىلزال - لاپەرى ۵۹۹﴾

زىلزال: بۇلەرزە، بۇلەرە، ھەژانى زەمىن [ف] زلزە

﴿سۇرەى عاديات - لاپەرى ۵۹۹﴾

عاديات: ئەسپەكان كە لىنگ دەدەن [ف] اسبھای تازندە

۱ چارەوا: چارەوئ، ولاخى سوارى و بارى [ف] چهاريا

۸ رژد: چرۆك، دەس قۇچا، سەقىل [ف] خسيس

۹ كەى: كەنگى، چە دەم، چە كاتى [ف] چە وقتى

۹ نۇك: چاك [ف] نيك

﴿سۇرەى قارىيە - لاپەرى ۶۰۰﴾

قارىيە: ئەوہى دەكوتى، دلکۇت [ف] كويندە، تپش قلب

۳ كۇت: چۆت، چلۆنت [ف] چگونه

﴿سۇرەى تەكاسور - لاپەرى ۶۰۰﴾

تەكاسور: زور فرەخوазى [ف] افزون طلبى

﴿سۇرەى عەسر - لاپەرى ۶۰۱﴾

عەسر: ۱ - ئىوارە ۲ - رۇژگار [ف] ۱ - ھنگام عصر ۲ - زمان و روزگار

۱ ھەرەت: ۱ - جەنگە ۲ - دەرەفەت، كىس [ف] ۱ - عىفوان، موسم ۲ - فرصت

(سُورَهی هومهزه - لاپه‌ری ۶۰۱)

- هومهزه: رُوشکین، ته‌ریق‌کهره‌وه، ته‌ریق‌کهر [ف] خجالت‌دهنده، از رو برنده
 ته‌ریق: شهرمه‌زار، فهیت‌کار، خه‌جاله‌ت، ته‌ریق [ف] خجل، شرمنده
 ۱ هه‌واره: هاوار، وته‌یه که بو‌په‌نا بردن به خه‌لک له لی‌قه‌وماندا [ف] به دادم برسید
 ۱ خوسپ: غه‌بیه‌ت، پاش مله‌گوتن [ف] غیبت
 ۹ نه‌ستون: کۆله که [ف] ستون

(سُورَهی فیل - لاپه‌ری ۶۰۱)

فیل: فیل [ف] فیل

فیل: حه‌به‌شی‌یه کان له یه‌مه‌نی خۆنکاریان ده‌کرد. چونکه دیتیان خه‌لک رُوه‌ده‌که‌عبه‌ی ده‌که‌ن، کلیسایه‌کیان له سه‌نعايه دروست کرد تا خه‌لک رُوه‌ده‌وی بکا و بیکه‌نه جینگای خواپه‌رستی و تیجاره‌تی. به‌لام مه‌ککه هه‌ر وا جی خواپه‌رستی مایه‌وه. سپای حه‌به‌شه به سه‌رکردایه‌تی نه‌بره‌هه به سواری فیلان بو‌ویران کردنی که‌عبه‌ی وه‌رک‌ه‌وت. له ناوچه‌ی مه‌غمه‌س نزیک مه‌ککه‌ی چهند تا‌قمه‌ته‌یر و بالنده‌یان هاته‌سه‌ری که سپای نه‌بره‌هه و فیله زه‌لامانه‌یان له‌به‌ین برد

(سُورَهی قوره‌یش - لاپه‌ری ۶۰۲)

- قوره‌یش: قوره‌یش، تایفه‌ی قوره‌یش [ف] طایفه‌ی قریش
 ۲ زوزان: ۱ - هه‌وارگی کۆچه‌ران ۲ - کینوان [ف] ۱ - ییلاق ۲ - کوهستان

(سُورَهی ماعون - لاپه‌ری ۶۰۲)

- ماعون: باربو، حاجه‌ت [ف] وسایل امانتی
 ۳ هانه: دنه، هان [ف] تحریک

﴿سۇرەى كەوسەر - لاپەرى ۶۰۲﴾

كەوسەر: زۆر زۆر شت [ف] خىلى چىز از معنوى و مادى

۳ ناتۆرە: لەقەمى ناپسند [ف] لقب زشت

۲ ناتۆر: باغەوان [ف] باغبان

۳ و جاخ: ئاگردان، كوچكى ئاگر، تفك [ف] آتش دان

﴿سۇرەى كافىرۇن - لاپەرى ۶۰۳﴾

كافىرۇن: حەق شىرە و كان [ف] كافران

﴿سۇرەى نەسر - لاپەرى ۶۰۳﴾

نەسر: يارىدەدان [ف] يارى رساندن

﴿سۇرەى مەسەد - لاپەرى ۶۰۳﴾

مەسەد: سىرمەى دوپاد [ف] طناب تافتە از چرم

سىرمە: سىرم، بارىكە يەك لە چەرم [ف] نوار چرمى

سىرم: بارىكە يەك لە چەرم [ف] نوار چرمى

۱ شەلە: شەل، پاسەقەت (مەبەس دەستى شكى ياسەقەت بىن) [ف] لنگ، شل

﴿سۇرەى ئىخلاىس - لاپەرى ۶۰۴﴾

ئىخلاىس: بىن خلتە [ف] ناب و خالص

۲ جىن نىيازە: (مەبەست جىن نىيازە) [ف] جاي نىياز

﴿سۇرەى فەلەق - لاپەرى ۶۰۴﴾

فەلەق: سىپايى بەرە بەيان، و بە ماناى قەلشىنەوہ [ف] سپىدە صبح و بە معنای شكافتن

۱ ماك: ھەر رەگەز و بنچىنە بىن كە شتى لى پىنك ھاتۇہ، ھوى دروس بۇن [ف] مادە

- ۳ رۆشه: ۱- به لآ و به سه رهاتی خهراپ ۲- پرۆش ۳- پرۆزه [ف] ۱- مصیبت وارده ۲- تندخوی
 ۳- فرسوده و زنگار زده
- ۳ رۆزه: ۱- که چ و کرۆچ و ژهنگاوی ۲- دهه و چاو ئاولاوی [ف] ۱- فرسوده و زنگار زده
 ۲- آبله گون
- ۴ تۆش: تۆش، جهنگنی، بهد فەری (دهیی تۆش بی نه تۆش) جهنگنی. و بهد فەری، مروقی بی فەر
 و بی ئاکار
- ۴ تۆش: ۱- مروقی بی فەر و بی ئاکار ۲- ههواي زۆر سارد و بارانی ۳- پرۆبه پرۆبه یه ک
 گه یشتن [ف] ۱- آدم موذی و بداخلاق ۲- هوای سرد و بارانی ۳- با ھم روپرو شدن

﴿سۆرهی ناس، لاپهری ۶۰۴﴾

- ناس: مهردم، خهلك [ف] مردم
- ۱ خودانی: ساحیب [ف] صاحب
- ۴ خو په نادر: خو وه شاردو [ف] خود را پنهان کرده